

URZĄD MIASTA I GMINY W SKEPEM

**STRATEGIA ROZWOJU
MIASTA I GMINY SKEPE
NA LATA 2007-2013**

Załącznik do Uchwały Nr XIX/116/2008
Rady Miejskiej w Skępem
z dnia 19 czerwca 2008 r.

Skępe, 2007/2008 r.

Opracowanie:

**Zespół redakcyjno-zadaniowy
ds. opracowania strategii
przy udziale**

**Andrzeja Gatyńskiego – Burmistrza
oraz przedstawicieli Rady Miejskiej**

I. WSTĘP

Z chwilą przystąpienia Polski do struktur europejskich i zwiększonego napływu środków pieniężnych niezwykle ważnym elementem stało się ich prawidłowe wykorzystanie, a cel ten można osiągnąć wyłącznie poprzez wypracowanie pewnych schematów postępowania oraz racjonalne planowanie polegające na tworzeniu strategicznych planów rozwojowych dla gmin. Na poziomie najmniejszych jednostek samorządu terytorialnego tj. gmin, planowanie to realizowane jest za pomocą różnorodnych środków jak np. wieloletnie plany inwestycyjne czy też miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Jednakże dokumentem, który najlepiej pozwala na wychwycenie możliwości rozwojowych Gminy i określenie kierunków tego rozwoju jest właśnie strategia, która to będzie spełniać również niebagatelną rolę w trakcie aplikowania o środki z funduszy strukturalnych w latach 2007-2013.

Niniejsze strategia zawiera analizę stanu obecnego miasta i gminy w sferze społecznej, gospodarczej, rolnej, infrastruktury technicznej i społecznej, środowiskowej. Analiza relacji między tymi sferami pozwala na określenie podstawowych mechanizmów rozwoju gminy, identyfikację stanu obecnego oraz szans i zagrożeń rozwoju. Wskazuje założenia rozwoju miasta i gminy, cele oraz zadania i projekty wdrożeniowe.

Znaczącym faktem jest to, iż poniższa strategia została opracowana we współpracy z mieszkańcami oraz władzami Miasta i Gminy Skepe, którzy dostarczyli wiele materiałów, a także przedstawili istniejące w mieście i gminie problemy.

Posiadanie strategii rozwoju dostarcza władzom lokalnym podstaw do racjonalnego działania w długim okresie. Ponadto uwiarygodnia władze w oczach partnerów zewnętrznych i wewnętrznych. Posiadanie strategii rozwoju znacznie obniża poziom ryzyka dla potencjalnych inwestorów, co może czynić Miasto i Gminę Skepe bardziej konkurencyjną od innych.

Uzyskanie kredytu, bezzwrotnej dotacji czy też środków Unii Europejskiej jest znacznie łatwiejsze, jeśli posiada się dobrze uzasadniony i przemyślany plan działań. Celem nadrzędnym strategii jest ożywienie gospodarcze Miasta i Gminy, prowadzące do tworzenia nowych miejsc pracy, ale w takich dziedzinach aby nie dopuścić do jednokierunkowego rozwoju, który jest zbyt mało odporny na wszelkie zakłócenia koniunktury gospodarczej. Sukces w realizacji planu będzie również polegał na umiejętnym aktywowaniu wokół niego lokalnych sił społecznych oraz poszczególnych jednostek.

II. METODYKA PRAC

II.1. ETAPY PRAC

Proces tworzenia strategii rozwoju Miasta i Gminy Skępe w dużej mierze oparty był na aktywnym uczestnictwie mieszkańców oraz władz samorządowych.

Przyjęto założenie, że w budowę strategii maksymalnie będzie się angażować mieszkańców, tak by była ona tworzona przez osoby jak najbardziej zainteresowane rozwojem gminy.

Etap 1

Budowę strategii rozwoju miasta i gminy rozpoczęto od zebrania danych niezbędnych do opracowania fazy diagnostycznej (analizy obecnego stanu i uwarunkowań rozwoju).

Równoległe ze zbieraniem danych przeprowadzono wywiady z Panem Burmistrzem, przedstawicielami Rady Miejskiej oraz mieszkańcami, a także osobami, które pracują na rzecz jej rozwoju.

Etap 2

Drugi etap prac polegał na badaniu aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej miasta i gminy.

Na spotkaniu konsultacyjnym przeprowadzono badanie opinii społecznej dotyczące przyszłości gminy.

Etap 3

Wyniki działań z poprzednich etapów porównano z wynikami prowadzonej równoległe diagnozy obecnego stanu miasta i gminy, co z kolei pozwoliło ustalić priorytetowe kierunki rozwoju miasta i gminy, które nie kolidują z wynikami diagnozy obecnego stanu miasta i gminy, a równocześnie są akceptowane przez mieszkańców. W trakcie realizacji tego etapu nakreślono główne cele strategiczne.

Działanie te okazały się doskonałą podstawą do określenia zasadniczych przesłanek rozwoju miasta i gminy, wizji przyszłości Skępego oraz celów strategicznych, które należy osiągnąć. Bazując na tych materiałach określono cele operacyjne, zadania i projekty wdrożeniowe.

II.2. PRACE NAD TWORZENIEM STRATEGII ROZWOJU

Priorytetowe kierunki rozwoju określone zostały na podstawie wywiadów i spotkań z mieszkańcami oraz skonsultowane z władzami gminy. Określono cele strategiczne, cele operacyjne oraz zadania. Proces opracowywania polegał na uzyskaniu zgodności wewnętrznej planowanych działań, konsultacji oraz dyskusji.

Tak wypracowana i zdegradowana strategia została opracowana przez zespół roboczy ds. strategii oraz jego współpracowników z Urzędu Miasta i Gminy.

II.3. KALENDARIUM PRAC ZESPOŁU

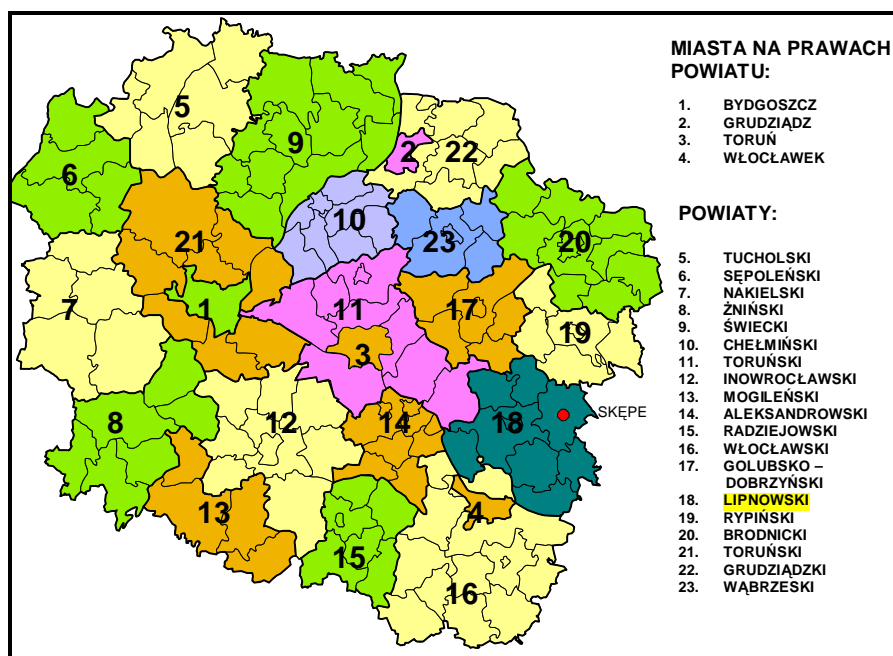
Tabela 2-1. Kalendarium prac

Lp.	Termin	Uczestnicy	Cel / zakres pracy
1.	27 kwietnia 2007 r.	Rada Miejska w Skępem	Przyjęcie uchwały w sprawie opracowania Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Skępe
2.	7 maja 2007 r.	Władze samorządowe Miasta i Gminy Skępe oraz członkowie przyszłego zespołu redakcyjno-zadaniowego	Spotkanie z władzami na temat metodyki prac oraz zasad i zakresu opracowania „Strategii rozwoju Miasta i Gminy Skępe”
3.	3 sierpnia 2007 r.	Władze Miasta i Gminy, mieszkańcy Skępego	Spotkanie na temat wizji rozwoju Miasta i Gminy Skępe
4.	10 sierpnia 2007 r.	Władze Miasta i Gminy	Powołanie zespołu roboczego
5.	Sierpień 2007 r.	Zespół redakcyjno- zadaniowy – pracownicy Urzędu Miasta i Gminy w Skępem	Zbieranie informacji z dziedziny gospodarki, demografii, rolnictwa, infrastruktury itp.
6.	Sierpień 2007 r.	Zespół redakcyjno-zadaniowy, przedsiębiorcy	Wywiady w firmach
7.	Sierpień 2007 r.	Zespół redakcyjno-zadaniowy, władze samorządowe Miasta i Gminy Skępe	Spotkanie w celu określenia celów i kierunków rozwoju oraz wyboru narzędzi i projektów kluczowych, które pozwolą na ich realizację
8.	Wrzesień 2007 r.	Zespół redakcyjno-zadaniowy, sołtysi	Spotkanie na temat wizji rozwoju Miasta i Gminy Skępe z uwzględnieniem potrzeb poszczególnych sołectw
9.	Wrzesień – Grudzień 2007 r.	Zespół redakcyjno-zadaniowy	Prace nad „Strategią Rozwoju Miasta i Gminy Skępe”
10.	19 czerwiec 2008 r.	Rada Miejska w Skępem	Podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Skępe

III. DIAGNOZA OBECNEGO STANU MIASTA I GMINY SKEPE

III.1. POŁOŻENIE

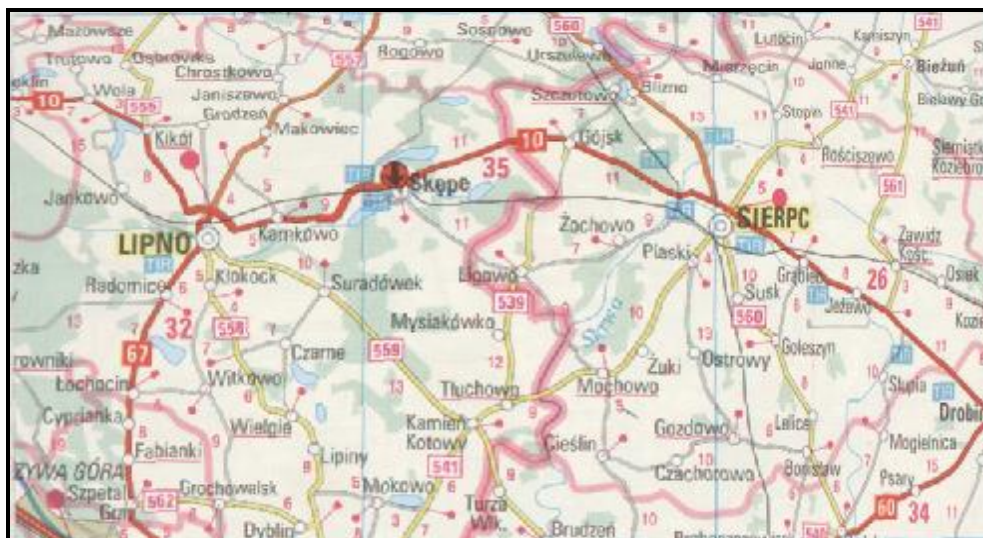
Gmina Skepe – gmina o statusie miejsko-wiejskim jest niewielką jednostką administracyjną o powierzchni 179 km², z czego 7,4 km² zajmuje miasto Skepe, będące siedzibą władz gminy. Omawiana jednostka położona jest we wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Gmina Skepe wchodzi w skład powiatu lipnowskiego, w obrębie którego oprócz wcześniej wymienionej wyróżnia się gminę miejską Lipno, gminę miejsko-wiejską Dobrzyń nad Wisłą oraz gminy wiejskie: Chrostkowo, Lipno, Kikół, Tłuchowo i Wielgie.

Rycina 3–1. Położenie administracyjne gminy

Na terenie gminy Skepe znajduje się 38 miejscowości, wśród których można wymienić te o największym potencjale ludzkim: Skepe, Wioska, Józefkowo, Wólka, Łąkie, Czermno i Kukowo.

Przez gminę przebiega droga krajowa nr 10 ze Szczecina przez Starogard Szczeciński, Wałcz, Piłę, Nakło nad Notecią, Bydgoszcz, Toruń, Lipno, Sierpc, Płońsk do Warszawy. System dróg w granicach administracyjnych gminy uzupełniają drogi lokalne utwardzone o nawierzchni ulepszonej jak i nie ulepszonej oraz drogi gruntowe, które stanowią znaczny odsetek wszystkich dróg lokalnych na obszarze omawianej jednostki administracyjnej.

Rycina 3–2. Położenie komunikacyjne gminy

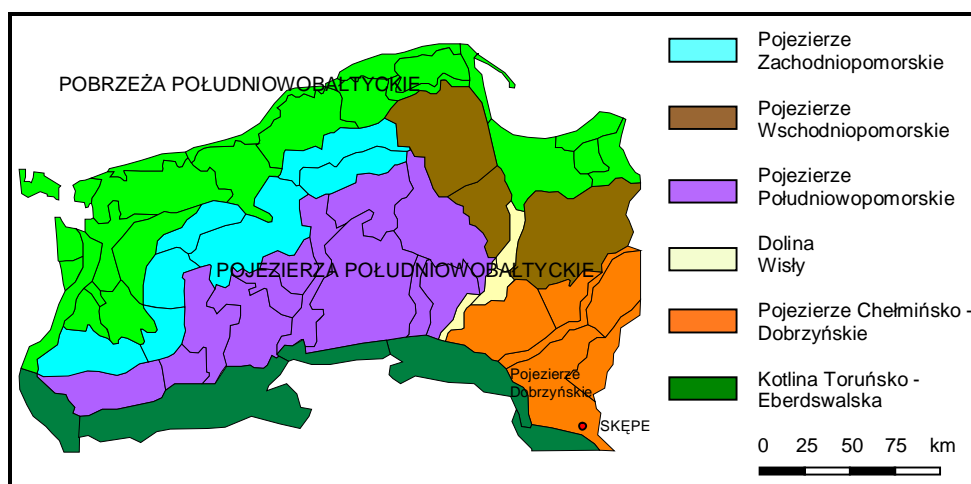
Przez gminę przebiega również linia kolejowa z Torunia do Sierpca. Jest to linia nie zelektryfikowana, jednotorowa.

Pod względem przyrodniczym gmina Skepe położona jest na obszarze Pojezierza Dobrzyńskiego zwanego również Wysoczyzną Dobrzyńską. Jest to mezoregion, który został wydzielony na podstawie cech morfograficznych. Wyższymi jednostkami regionalnymi, w obrębie których położona jest gmina są: makroregion Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie, podprovincia Pojezierza Południowobałtyckie oraz prowincja Niż Środkowoeuropejski.

Pojezierze Dobrzyńskie położone jest na północ od Kotliny Płockiej, na południowy-wschód od Doliny Drwęcy, na południowy-zachód od Garbu Lubawskiego, od wschodu zaś graniczy z sandrową Równiną Urszulewską, Równiną Raciąską i Wysoczyzną Płońską. Region zajmuje powierzchnię 2800 km². Wzniesienie nad poziom morza mieści się w granicach od 100 do 150 m. Formy urzeźbienia powstały w fazie poznańskiej i subfazie kujawsko – dobrzyńskiej zlodowacenia Wisły. Na obszarze Wysoczyzny Dobrzyńskiej znajdują się 344 jeziora o łącznej powierzchni 39,2 km², zajmujące 1,6% terytorium, ale tylko 132 z nich posiada powierzchnię przekraczającą 1 ha.

Z punktu widzenia geologii gmina Skepe położona jest na platformie warsycyjskiej obejmującej znaczną część Europy, a bardziej szczegółowo w obrębie synklinorium brzeżnego. Pokrywa ono skłon platformy wschodnioeuropejskiej i przebiega w przybliżeniu wzdłuż linii Teyseyre’a – Tornquista. Obszar, na którym położona jest gmina pokryty jest osadami kenozoicznymi oraz odznacza się regularną budową.

Rycina 3–3. Położenie przyrodnicze gminy

Pod względem geomorfologii gmina Skepe położona jest na obszarze młodoglacjalnym w granicach wysoczyzn jeziornych. Na północny – wschód od Skepego przebiega linia postępu lodu fazy leszczyńskiej zlodowacenia Wisły. Obszar wysoczyzn jeziornych charakteryzuje się niezbyt urozmaiconą rzeźbą oraz występowaniem znacznej liczby jezior.

Gmina Skepe, podobnie jak cała Polska położona jest w strefie klimatu umiarkowanego o cechach przejściowych pomiędzy kontynentalnymi a oceanicznymi. Według Wosia, który wyróżnił regiony klimatyczne Polski, omawiana gmina położona jest w regionie Zachodniomazurskim. Jest to jeden z większych regionów pod względem zajmowanego obszaru. W regionie tym nie notuje się występowania skrajnych, w porównaniu z innymi regionami, wartości liczby dni z niektórymi typami pogody. Region ten charakteryzuje się również większą częstością występowania dni umiarkowanie ciepłych. Z kolei Kondracki wyróżnił dzielnice rolniczo-klimatyczne, według którego to podziału Skepe położone jest na obszarze dzielnicy środkowej, obejmującej dorzecza środkowej Warty i środkowej Wisły, która charakteryzuje się najmniejszym opadem rocznym.

Pod względem glebowym gmina Skepe znajduje się na obszarze gleb strefowych, które stanowią 75% wszystkich gleb Polski. Jednakże ze względu na specyficzne warunki hydrograficzne Skepego, znaczne powierzchnie na jego obszarze zajmują również gleby śródstrefowe.

Obszar gminy należy do zlewiska Morza Bałtyckiego oraz dorzecza Wisły. Bardziej szczegółowy podział opracowany przez Dębskiego określa, iż pod względem hydrologicznym Skepe położone jest w południowo-wschodniej części zlewni Drwęcy i Osy.

III.2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

III.2.1. Budowa geologiczna i surowce mineralne

Na obszarze gminy Skepe osady pochodzenia lodowcowego stanowią ciągłą pokrywę powlekającą całkowicie przedczwartorzędowe podłoże. Miąższość pokrywy czwartorzędowej w granicach jednostki wynosi kilkadziesiąt metrów. Ponadto w podłożu występują również skały kredowe, osady neogeńskie oraz osady pochodzenia lodowcowego.

Na obszarze gminy nie występują surowce mineralne, które miałyby duże znaczenie. Natomiast powszechnie występują eksploatowane w kilku punktach złoża kruszywa w postaci piasków, żwirów i kamieni osadzonych przez wody glacyfluwialne oraz piasków eolicznych, które znajdują zastosowanie w budownictwie drogowym oraz produkcji betonu. Brak znaczących surowców mineralnych nie sprzyja rozwojowi na terenie gminy przemysłu opierającego swoją działalność na różnego rodzaju surowcach naturalnych np. surowcach energetycznych, czy też mineralnych.

III.2.2. Rzeźba terenu

Rzeźba terenu okolic Skepego nie jest zbyt urozmaicona. Cechą charakterystyczną Pojezierza Dobrzyńskiego jest to, że moreny czołowe fazy leszczyńskiej i poznańskiej zachowały się jedynie w zachodniej części, w pasie o szerokość 20 km, wzdłuż doliny Wisły, natomiast na wschód od tego pasa występuje szeroka strefa sandru, w której nie zachowały się formy morenowe m.in. na obszarze omawianej gminy. Tutaj niewyraźny zasięg zlodowacenia vistuliańskiego można w przybliżeniu wyznaczyć na podstawie rynien subglacialnych, często z występującymi w nich jeziorami (m.in. Skępskie Wielkie, Skępskie Małe, Święte), a także zagłębień wytopiskowych powstałych po wytopieniu się pogrzebanych płatów lodu lodowcowego, a także skarpy sedymentacyjnej poziomu sandrowego. Z powodu zniszczenia form morenowych, w strefie sandrowej nie jest możliwe dokładne ustalenie, czy we wschodniej części Pojezierza Dobrzyńskiego, w której położony jest omawiany obszar, maksymalny zasięg ostatniego lądolodu miał miejsce w czasie fazy leszczyńskiej, czy poznańskiej. Powierzchnia sandru jest lekko falista, urozmaicona licznymi drobnymi zagłębieniami wytopiskowymi i płytkimi formami rynnowatymi o podmokłym dnie. Obszar sandru jest lekko pochylony ku dolinie Skrwy, a jednocześnie wraz z całym jej dorzeczem ku dolinie Wisły.

III.2.3. Klimat

Klimat okolic Skępego charakteryzuje się znaczną przejściowością pomiędzy oddziaływaniem wpływów oceanicznych z zachodu i kontynentalnych ze wschodu. Związane z tym częste zmiany napływu mas powietrznych różnego pochodzenia przyczyniają się do znacznej zmienności stanów pogodowych.

Obszar gminy otrzymuje średnio w roku 83 kcal/cm² całkowitego promieniowania słonecznego. Największy dopływ tego promieniowania następuje w miesiącach letnich z maksimum osiągającym w czerwcu 13,8 kcal/cm². Najniższe wartości występują w grudniu (0,8 kcal/cm²), styczniu (1,3 kcal/cm²) i listopadzie (1,4 kcal/cm²). Dopływ energii promienistej słońca na omawianym obszarze utrzymuje się więc w granicach przeciętnych dla całej Polski, ale jest o około 5% niższy aniżeli w Polsce południowo-wschodniej i o około 3% wyższy niż w Polsce północno-wschodniej. Średnie roczne usłonecznienie rzeczywiste wynosi dla Skępego 1500 godzin.

Zachmurzenie na terenie gminy charakteryzuje się zmiennością, gdyż w 11-stopniowej skali wynosi ono około 6,5. Liczba dni pogodnych w ciągu roku waha się od 30 do 36, a pochmurnych od 146 do 160.

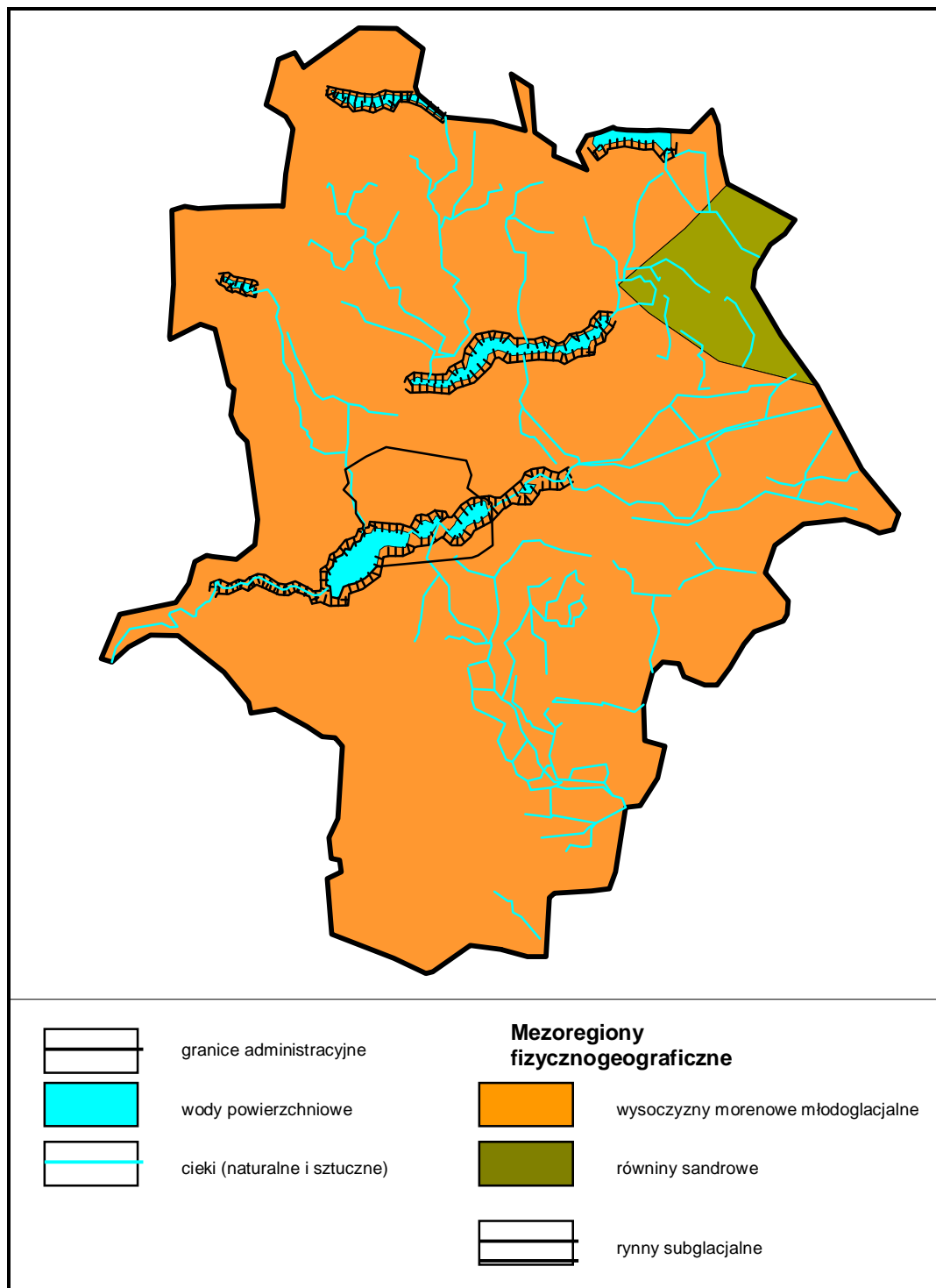
Średnia temperatura roczna w Skępem wynosi 6,5°C. Średnia wieloletnia temperatura lipca kształtuje się na poziomie 17,5°C, natomiast temperatura lutego wynosi -4,1°C. Liczba dni gorących (z temperaturą powyżej 25°C) waha się od 25 do 27 dni. Z kolei liczba dni mroźnych (z temperaturą minimalną poniżej -10°C) wynosi około 30 dni. Ważny pod względem gospodarczym okres wegetacji roślin trwa na terenie gminy do 206 dni.

Średnia roczna względna wilgotność powietrza wynosi 79-81%. Minimum wilgotności względnej występuje w czerwcu a maksimum w grudniu. Średni roczny niedosyt pary wodnej kształtuje się na poziomie 3,0-3,3 mb.

Wartość opadów atmosferycznych dla terenu gminy wynosi niewiele ponad 550 mm rocznie. Suma opadów za okres letni (kwiecień – sierpień) wynosi 290 mm. Rezultatem niedoboru opadów jest zaznaczająca się coraz wyraźniej tendencja do stepowienia. W przebiegu rocznym najwyższe wartości opadów atmosferycznych przypadają na miesiące letnie. Liczba dni z opadem kształtuje się na poziomie 150 dni. Opad śnieżny w okolicach Skępego, tak jak na większości obszaru Polski, występuje w okresie od listopada do marca. Szata śnieżna zalega około 60 dni, a jej grubość często przekracza 50 cm.

Wiatry na omawianym obszarze mają przeważający kierunek zachodni (18-25% ogólnej liczby przypadków) i południowo-zachodni (około 14%), przy znacznym udziale (8-12%) wiatrów wschodnich przypadających głównie na miesiące zimowe. Największą prędkość wiatry osiągają w okresie zimowym, najmniejszą w sierpniu i wrześniu, przy czym maksymalne prędkości przypadają na ogół na kierunek zachodni i południowo-zachodni.

Umiarkowany klimat na terenie gminy jest korzystny dla rozwoju rolnictwa, lecz przede wszystkim dla rozwoju turystyki.

Rycina 3-4. Położenie fizycznogeograficzne gminy

III.2.4. Gleby

Wśród gleb występujących na obszarze gminy znaczne powierzchnie zajmują gleby brunatne, gleby murszaste, a także gleby rdzawe. Mniejsze powierzchnie posiadają czarne ziemie oraz gleby bielcowe i gleby torfowe.

Gleby brunatne rozwinęły się ze spiaszczonych i odwapnionych w strefie przypowierzchniowej marglistych glin oraz utworów pyłowych w środowisku lasów dębowo-grabowych. Wielowiekowa uprawa gleb brunatnych odznaczających się stosunkowo wysokim stopniem naturalnej żyzności spowodowała zmiany ich pierwotnego naturalnego profilu. Przede wszystkim uległ pogłębieniu poziom próchniczny, osiagający niekiedy 30-35 cm, a jednocześnie wytworzyła się znacznie wyraźniejsza niż w profilu pierwotnym granica pomiędzy poziomem próchnicznym i poziomem brunatnienia. Znaczna część tego typu gleb na obszarze gminy jest wykorzystywana rolniczo, jednakże część z nich została przeznaczona pod zabudowę w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku, w szczególności na terenie dzisiejszego miasta.

Gleby rdzawe są glebami rozwiniętymi głównie na podłożu piasków o różnej genezie: glacyfluwalnych, rzecznych lub wydmowych, ubogich w składniki pokarmowe. Tworzyły się one pod pokrywą mało wymagających borów sosnowych. W dużej mierze są one wykorzystane pod zabudowę.

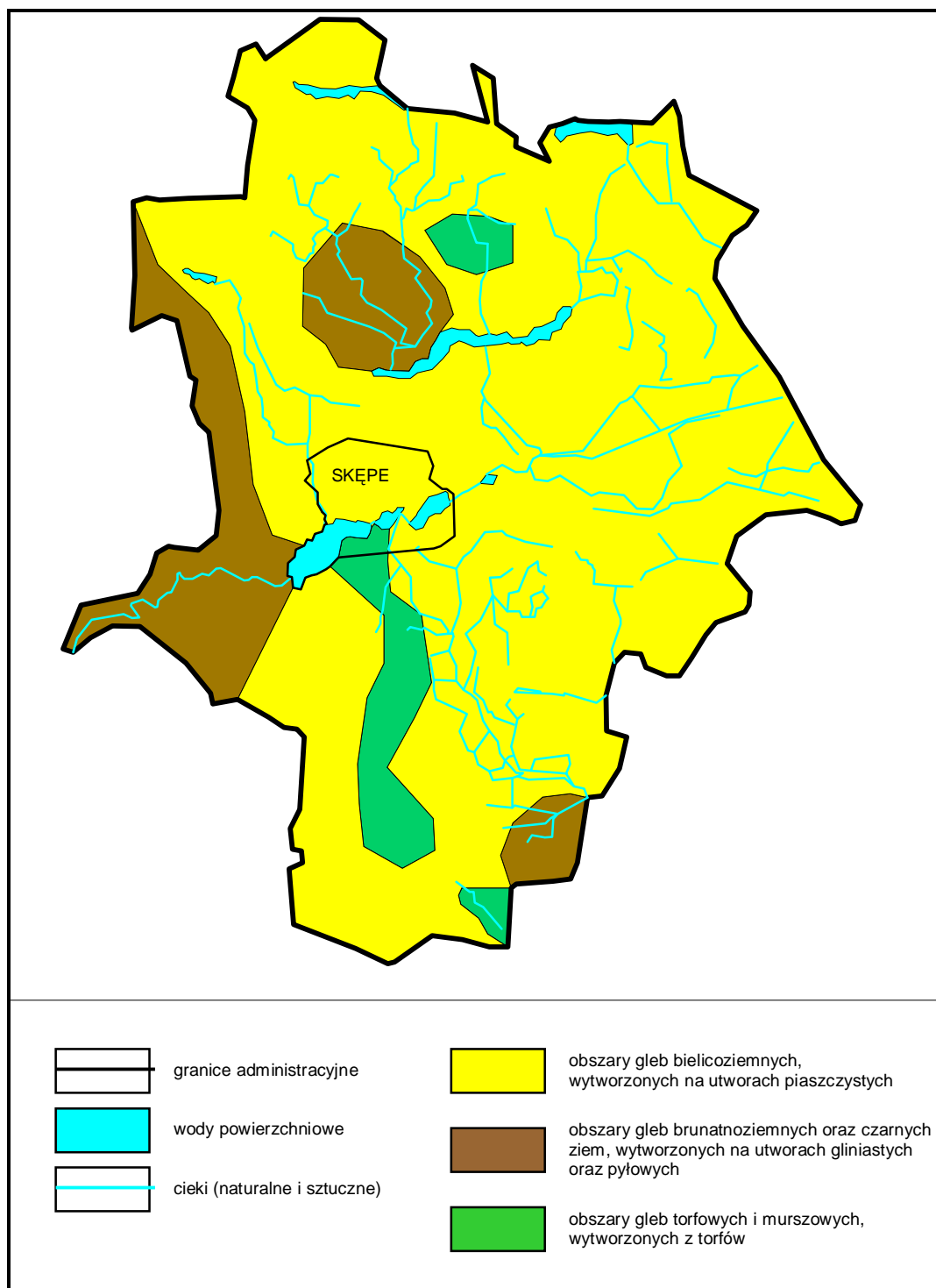
Gleby murszaste na obszarze Skępego powstały w znacznej mierze w wyniku procesu murszenia gleb torfowych. Odznaczają się one ubytkiem substancji organicznej i odmienną strukturą: pierwotna włóknisto-gąbczasta struktura gleb torfowych ustępuje miejsca charakterystycznej strukturze drobnoagregatowej. W wyniku wadliwie przeprowadzonej melioracji mogą one ulec degradacji i rozpyleniu, co obniża ich wartość użytkową.

Gleby torfowe zajmują na terenie gminy niewielkie powierzchnie, głównie w pobliżu mis jeziornych. Rozwinęły się one przede wszystkim na torfowiskach niskich, związanych z zarastaniem jezior. Odwadnianie torfowisk stanowi przyczynę hamowania rozwoju gleb torfowych i zmianę kierunku dalszej ewolucji gleb. Osuszanie górnej warstwy gleby powoduje zmianę składu roślinności i zapoczątkowuje procesy przemian masy torfowej określanych jako murszenie.

Czarne ziemie zajmują niewielkie powierzchnie w zachodniej części miasta oraz w okolicach wsi Czermno. Skałą macierzystą tych gleb jest glina zwałowa. Czarne ziemie są wykorzystywane wyłącznie rolniczo. Również niewielkie powierzchnie zajmują gleby bielcowe. Wytworzyły się one pod lasami iglastymi, z ubogich skał macierzystych. Wśród użytków rolnych w Skępem spotka się je bardzo rzadko.

Opisane powyżej gleby należą ogólnie do kategorii gleb słabych, w przeważającej części V i VI klasy bonitacyjnej użytków rolnych. O niskiej przydatności rolniczej tych gleb świadczą również kompleksy rolniczej przydatności gleb. Wśród gleb ornyczych zdecydowanie przeważają gleby

kompleksu żytnio-łubinowego oraz w mniejszym stopniu kompleksu zbożowo-pastewnego mocnego. Wśród gleb trwałych użytków zielonych przeważają kompleksy użytków zielonych słabych i bardzo słabych.

Rycina 3-5. Typy gleb na terenie gminy

Słabe gleby oraz ich niska przydatność do celów rolniczych sprawiają, iż ten dział gospodarki jest na terenie Miasta i Gminy Skępe słabo rozwinięty, a istniejące gospodarstwa rolne charakteryzują się niezbyt wysoką wydajnością produkcji.

III.2.5. Stosunki wodne

Obszar Skępego położony jest w dorzeczu Mieni, która jest niewielkim prawobrzeżnym dopływem Wisły i wpada do niej na wysokości Nieszawy. Mień wypływa z Jeziora Likieckiego i poprzez jeziora skępskie dopływa właśnie do Wisły. Długość ciek wynosi 39,4 km, a powierzchnia jej dorzecza 374,4 km². Rzeka ta odznacza się bardzo nieregularnym odpływem, a w okresach suchych wysycha. W górnym biegu, powyżej jezior skępskich, ciek funkcjonuje okresowo. Spadek koryta na tym odcinku wynosi 1,6‰. Rzeki Pojezierza Dobrzyńskiego, w tym również Mień, reprezentują reżim umiarkowany oraz zasilanie gruntowo – deszczowo – śnieżne. Ze względu na dość powolny spływ wód wahania przepływów codziennych nie są duże, natomiast nieregularność przepływów średnich jest znaczna. W przebiegu rocznym stanów wody zaznaczają się wezbrania wiosenne i letnie oraz głębokie „niżówki” w okresie letnim i jesiennym. Do zlewni rzeki Mień należy przede wszystkim zespół jezior skępskich, rynnowe Jezioro Łąkie, a w jej środkowym biegu Jezioro Konotopie, Jezioro Sumińskie i Jezioro Kikolskie.

Na terenie Miasta i Gminy Skępe znajduje się 7 jezior: Łąkie, Likieckie, Sarnowskie, Lubowieckie, Skępskie Wielkie, Skępskie Małe, Święte. Jezioro Skępskie Małe zostało sztucznie utworzone poprzez usypanie w 1930 roku grobli przecinającej Jezioro Skępskie Wielkie w jego najwęższym miejscu. Jeziora na terenie gminy są jeziorami rynnowymi o przebiegu równoleżnikowym. Pomimo, iż są to jeziora przepływowe, to jednakże wymiana wody w tych jeziorach w ciągu roku jest niewielka i wynosi kilkadziesiąt procent. Jest to jedna z najważniejszych i jednocześnie najbardziej niekorzystnych cech. Kolejną cechą charakterystyczną tych jezior jest ich niewielkie zasilanie powierzchniowe. Inną cechą jest niekorzystne zagospodarowanie ich zlewni. Część przyjezierzy stanowią obszary rolne z zabudową zwartą lub rozproszoną. Taki rodzaj zagospodarowania przyjezierzy stanowi zagrożenie dla czystości wód jeziornych w wyniku przenikania do nich różnych substancji. Wcześniej wymienione niekorzystne czynniki zadecydowały o zaliczeniu jezior z terenu gminy do podatnych na wpływ otoczenia.

Powierzchniową sieć hydrograficzną Miasta i Gminy Skępe uzupełniają niewielkie oczka i sadzawki oraz inne zbiorniki wodne, a także kanały melioracyjne występujące w największym zagęszczeniu w części południowej, północnej i wschodniej gminy.

Tabela 3-1. Dane limnologiczne jezior skępskich

Jezioro	Wysokość	Powierzchnia	Objętość	Głębokość maks.	Głębokość średnia	Długość maks.	Szerokość maks.	Długość linii brzegowej
	m n.p.m.	ha	tys. m ³	m	m	m	m	m
Święte	113,5	32,1	492,1	2,8	1,5	1040	440	2550
Wielkie	113,4	120,0	33493,0	4,0	2,8	2280	790	5675
Małe	113,5	18,8	157,0	2,0	1,0	740	380	1875

Stan czystości wód powierzchniowych gminy (jeziora i ciek) nie przedstawia się na chwilę obecną najlepiej. Regularne badania stanu czystości rzek odbywały się na rzece Mień na odcinku o długości 36,1 km. Na terenie Gminy Skępe o fakcie zaliczenia wód Mieni do pozaklasowych zdecydowała przede wszystkim zbyt mała zawartość tlenu rozpuszczonego w wodzie. Z kolei pozostałe parametry fizykochemiczne mieściły się w I i II klasie czystości. Stężenie chlorofilu „a” było niskie i spełniało wymogi I klasy. Pod względem sanitarnym wody odpowiadały III klasie czystości wód.

Z 7 znaczących zbiorników wodnych znajdujących się na terenie Gminy Skępe (J. Skępskie Wielkie, J. Skępskie Małe, J. Święte, J. Łąkie, J. Sarnowskie, J. Likieckie i J. Lubowieckie) do roku 1999 przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska przebadanych 6 jezior.

Tabela 3-2. Stan czystości jezior położonych na terenie gminy

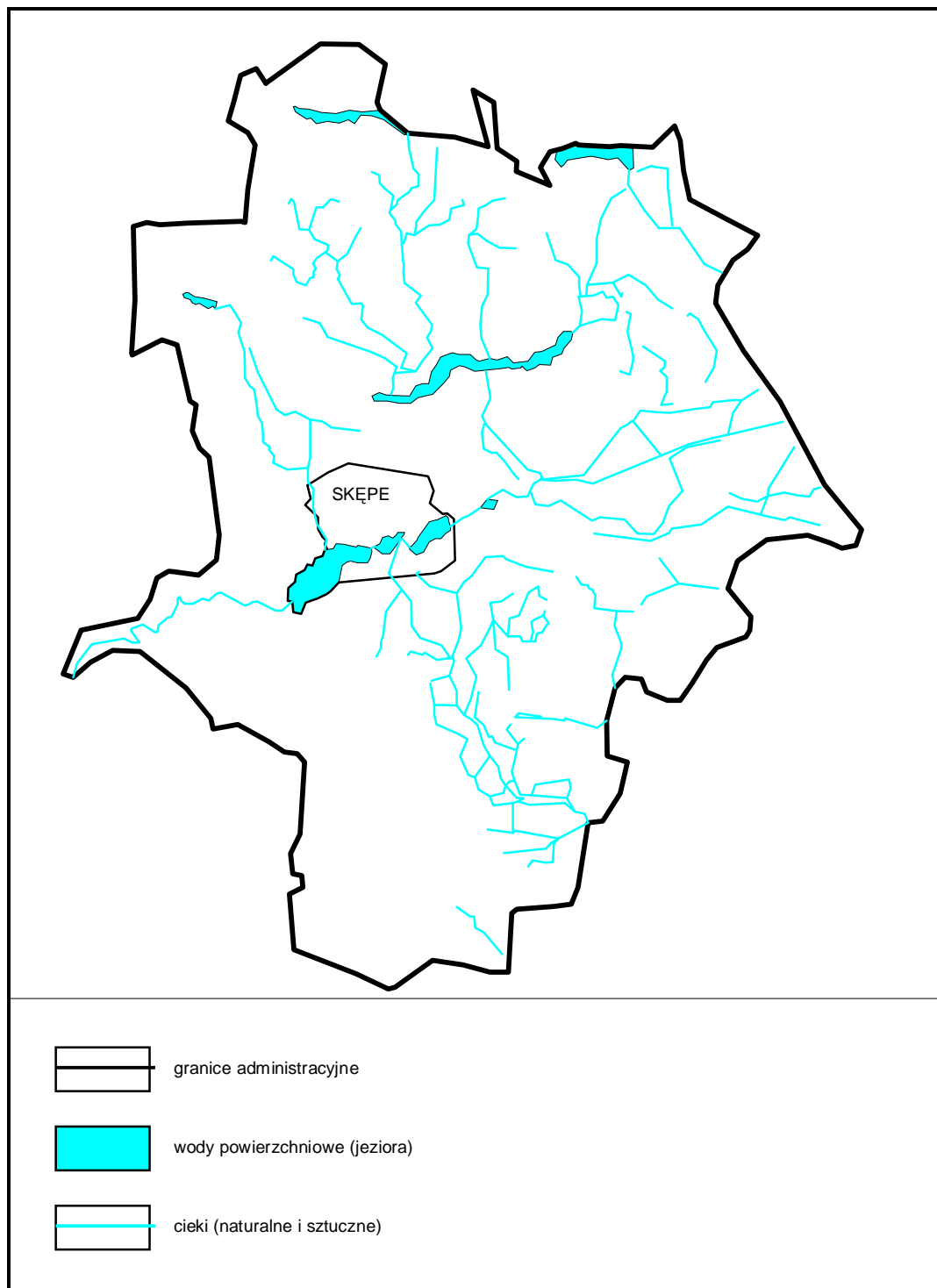
Jezioro	Klasa czystości	Kategoria podatności na degradację
Małe	NON	NON
Wielkie	III	NON
Święte	NON	NON
Łąkie	III	II
Sarnowskie	III	III
Likieckie	III	III

Z przebadanych zbiorników wodnych wszystkie grupowały się w III klasie czystości, natomiast oraz Jezioro Łąkie zostało zaklasyfikowane do II kategorii ze względu podatności na degradację. Z kolei Jezioro Święte i Jezioro Małe posiada wody pozaklasowe. Sytuacja taka wpłynęła na fakt, iż jedynie Jezioro Wielkie i Jezioro Łąkie wykorzystywane są do celów rekreacji i wypoczynku. Pozostałe jeziora pomimo znacznej wielkości oraz atrakcyjnego położenia nie są wykorzystywane turystycznie, co przyczynia się do sytuacji, w której degradacja części środowiska przyrodniczego, nie pozwala w pełni wykorzystać walorów przyrodniczych gminy.

Wśród wód podziemnych można wyróżnić na terenie gminy 3 poziomy wodonośne. Wody zaskórne zalegają na płytkich piaskach. Zwierciadło wody

znajduje się na głębokości 1-4 m. Wody zaskórne odznaczają się małą zasobnością całkowitą, w zależności od wielkości opadów atmosferycznych. W okresach bezdeszczowych wysychają, a w porze roztopów i po większych opadach lustro wody szybko się podnosi.

Rycina 3-6. Stosunki wodne na terenie gminy

Oprócz wód zaskórnych na obszarze gminy występują również 2 czwartorzędowe poziomy wodonośne. Pierwszy poziom wód gruntowych zalega w utworach sandrowych oraz w piaskach i żwirach pod pierwszą warstwą gliny. Jest on mało wydajny (2-5 m³/ha), pomimo to wspólnie z wodami zaskórnymi stanowi główne źródło zaopatrzenia mieszkańców Skępego w wodę. Drugi czwartorzędowy poziom wodonośny występuje w utworach piaszczystych pod warstwą gliny na głębokości 18 m. Poziom ten jest bardziej rozległy i zasobniejszy od pierwszego, jednakże ze względu na znaczną głębokość zalegania nie jest on szeroko wykorzystywany.

Istniejące zasoby wód podziemnych sprawiają, iż omawiana jednostka administracyjna jest samowystarczalna pod względem zaopatrzenia w wodę.

Czystość wód podziemnych charakteryzuje się pewną stabilnością. Zarówno okresowe badania, jak i badania kompleksowe wykazują, iż wody podziemne Gminy Skępe utrzymują się na poziomie II klasy, czyli są to wody średniej jakości, jednakże brak jest przeciwwskazań odnośnie jej spożycia.

III.2.6. Świat roślinny i zwierzęcy

Charakterystycznym elementem Skępego i jego okolic są lasy iglaste, a także lasy mieszane. Lesistość gminy wynosi około 36%, co oznacza, że ponad $\frac{1}{3}$ powierzchni gminy zajmują zbiorowiska leśne. Ze względu na jakość gleb wśród drzew iglastych dominuje sosna z niewielką ilością świerka, spośród drzew liściastych w lasach skępskich dominuje brzoza brodawkowata. Na terenie gminy znajdują się 3 obszary leśne podlegające ochronie. Pierwsze z nich to torfowisko niskie znajdujący się po południowej stronie zarastającego Jeziora Mielno, gdzie rośnie wiele rzadkich gatunków roślin. Podobny obszar torfowiskowy, z mało spotykanymi gatunkami roślin znajduje się w pobliżu wsi Łąkie. Natomiast w pobliżu wsi Wólka, w pobliżu drogi krajowej nr 10, na obszarze torfowym rośnie brzoza niska.

W okolicach Skępego niewielkie połacie lasów mają charakter naturalny. Należą do nich partie olsów, łęgów i grądów zachowanych w miejscach trudnodostępnych. Rzadkim okazem szaty roślinnej omawianego obszaru jest dąbrowa świetlista wykształcona w miejscach wyniesionych i dobrze oświetlonych, położonych na południe od miasta.

Na skraju północnego brzegu Jeziora Wielkiego położony jest 10-hektarowy las, pozostałość dawnej Puszczy Mazowieckiej. Obecnie skępski Borek, bo tak nazywa się ten las, stanowi formę pośrednią pomiędzy drzewostanem naturalnym a założeniem parkowym. Występuje tu około 50 gatunków drzew i krzewów, w tym 9 iglastych. W całości drzewostanu przeważają dęby, jawory, sosny, świerki, klony oraz lipy. Poza gatunkami rodzimymi do boru wprowadzono kilkanaście odmian drzew i krzewów egzotycznych m.in. kasztanowiec biały, jałowiec chiński, cyprysik groszkowy, świerk kłujący, tuja,

dąb czerwony oraz tawuła van Houtte”a. Podobny obszar parkowy znajduje się w miejscowości Wioska.

W zbiornikach wodnych wśród roślinności biernie unoszonej na powierzchni wody najczęściej występują zwarte skupiska rzęs. Wśród zbiorowisk roślinnych zakorzenionych najpospoliciej występują grązel żółty, grzybienie białe, co szczególnie jest widoczne na wodach Jeziora Małego. W głębszych partiach jezior rozwija się zespół rdestnicy połyskującej. W brzeżnych partiach zbiorników wodnych duże powierzchnie zajmują zespoły szuwarowe, głównie szuwar trzcinowy. W zbiorowiskach roślinnych torfowisk niskich występujących na obszarze gminy można wyróżnić następujące rośliny: turzycę prosowatą, turzycę dzióbkowatą, turzycę obłą, storczyk, gwiazdnicę grubolistną, brzozę niską oraz mchy.

Wśród zbiorowisk łąkowych terenu gminy wyróżnia się 2 podstawowe rodzaje łąk, a mianowicie łąki trzęślicowe i łąki rajgrasowe. Najczęściej spotykanymi roślinami łąk trzęślicowych są trzęślica modra, narcikęs łąkowy, selernica, rutewka żółta, gronek błotny, skalnica ziarnkowata, skalnica trójpalczasta, pępowa metlica, gorczyca wąskolistna, posłonek pospolity. Niewielkie powierzchnie na terenie gminy zajmują również łąki rajgrasowe. Jest to zespół gospodarczo wartościowy ze względu na występowanie licznych gatunków traw np. kupówki pospolitej, rajgrasu wyniosłego, owsicy omszonej, tymotki łąkowej, kostrzewy łąkowej, a niekiedy konietlicy łąkowej.

Świat zwierzęcy Skepego i okolic nie jest zbyt bogaty. Ze ślimaków powszechnie spotykane są winniczki. Wśród motyli na obszarze gminy spotykane są paż królowej, przestrojnik jurtina, łąkowiec strawnik, strzępotek, z motyli nocnych znane są tu wstęgówka jesionka, karmazynka oraz liczne gatunki brudnic i garbatek. Wśród płazów występują jedynie gatunki pospolite, jak żaby zielone i płowe, rzekotki, kumaki nizinne, ropuchy zielone i zwyczajne. Gady są reprezentowane przez jaszczurki zwinki i żyworódki. Wśród ptaków, oprócz pospolitych gatunków, występuje ptactwo wodne, jak łyski i dzikie kaczki. Faunę ssaków okolicznych lasów stanowią przede wszystkim jelenie, dziki, sarny, łosie, lisy i zające.

III.3. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA

III.3.1. Liczba ludności i jej zmiany

Analizą zagadnień związanych z ludnością zajmuje się nauka zwana demografią. Ogólnie rzecz biorąc demografia jest historycznie ukształtowanym zespołem subdyscyplin naukowych, zajmujących się prawidłowościami rozwoju ludności w konkretnych warunkach ekonomicznych i społecznych danego terytorium. Badania demograficzne polegają na statystyczno-analitycznym opisie stanu struktury ludności oraz ocenie zmian wynikających

z dotychczasowego i przewidywanego ruchu naturalnego. Termin demografia oznacza więc, iż dyscyplina ta zajmuje się opisem populacji ludzkich.

Ze względu na ograniczone możliwości niniejszego opracowania zostaną w nim przedstawione jedynie zagadnienia dotyczące zmian liczby ludności oraz ruchu naturalnego i ruchu migracyjnego w Mieście i Gminie Skepe.

Ludność zamieszkująca dane terytorium stanowi część jego potencjału rozwojowego, który wraz z innymi czynnikami decyduje o możliwych kierunkach rozwoju tej jednostki. Liczba ludności danej jednostki administracyjnej kształtowana jest przez 3 czynniki, a mianowicie przez przyrost naturalny, saldo migracji oraz zmiany granic administracyjnych.

W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku ostatni z wymienionych czynników nie wywierał wpływu na zmiany liczby ludności, gdyż granice gminy nie ulegały przekształceniom. Miały miejsce natomiast zmiany granic wewnątrz gminy, co było wynikiem odzyskania przez Skepe w 1997 roku praw miejskich oraz jego połączenia z pobliską miejscowością Wymyślin. Oznacza to, że na omawianym obszarze zmiana liczby ludności kształtowała się wyłącznie pod wpływem elementów ruchu naturalnego oraz przemieszczeń migracyjnych.

Tabela 3-3. Liczba ludności gminy w latach 2000-2006

Rok	Liczba ludności ogółem
2000	7643
2001	7640
2002	7631
2003	7636
2004	7608
2005	7606
2006	7643

W całym badanym okresie (2000-2006) liczba ludności Miasta i Gminy Skepe kształtowała się w przybliżeniu na poziomie około 7,6 tys. osób bez znacznych wahań oraz niekorzystnych tendencji spadkowych.

III.3.2. Ruch naturalny

Pod pojęciem ruchu naturalnego ludności należy rozumieć te zjawiska demograficzne, które wiążą się z procesem biologicznej odnowy populacji oraz zmianami stanu i struktury ludności. Podstawowymi składnikami ruchu naturalnego są: małżeństwa, rozwody, urodzenia i zgony. W niniejszym opracowaniu omówione zostaną 2 ostatnie czynniki.

Termin urodzenia jest trudny do zdefiniowania. Urodzenia mogą być pojedyncze i wielorakie. Na podstawie kryteriów, którymi są przede wszystkim oznaki życia i waga dziecka w chwili urodzenia, w Polsce od 1963 roku

noworodki klasyfikowane są jako: żywo urodzone, martwo urodzone, niezdolne do życia z oznakami życia oraz niezdolne do życia bez oznak życia.

Urodzenia mają bezpośredni wpływ na rozwój liczby ludności i są one wynikiem porodu, przy czym każdemu porodowi wielorakiemu towarzyszy kilka urodzeń.

Tabela 3-4. Urodzenia żywe w gminie w latach 2000-2006

Rok	Urodzenia żywe	
	ogółem	na 1000 ludności
2000	108	14,13
2003	85	11,13
2006	113	14,77

W latach 2000 – 2006 liczba urodzeń żywych ulegała wahaniom. O ile w roku 2000 na terenie Miasta i Gminy Skepe odnotowano 108 urodzeń żywych, o tyle w roku 2003 urodzeń tych było 85, w roku 2006 liczba urodzeń żywych uległa ponownemu wzrostowi osiągając 113. Przyczyną niezbyt dużej liczby urodzin jest niekorzystna sytuacja ekonomiczna wielu rodzin, która przyczynia się do tego, iż wiele młodych rodzin nie decyduje się na posiadanie dzieci, ze względu na fakt, iż nie jest w stanie zapewnić rodzinie godnych warunków bytowych. Ponadto wiele kobiet coraz później decyduje się na zakładanie rodzin oraz posiadanie dzieci. Przyczyny wymienione wcześniej są typowymi dla wielu gmin, na których przeważa działalność rolnicza, a nie są rozwinięte inne działy gospodarki tzn. przemysł, a przede wszystkim usługi. W przyszłości tendencja ta może doprowadzić do niekorzystnych zmian struktury wieku ludności gminy tzn. zmniejszenia liczby ludności najmłodszych grup wiekowych, a w szczególności do zmian w strukturze ekonomicznej, która będzie polegać na ograniczeniu liczby ludności grupy przedprodukcyjnej i produkcyjnej oraz wzroście liczebności grupy poprodukcyjnej.

Za zgon w sprawozdawczości statystycznej uważa się trwałe zanik oznak życia, niezależny od okresu po żywym urodzeniu, stwierdzone przez osoby do tego powołane. Poziom umieralności jest determinowany wieloma czynnikami, z których część jest uwarunkowana biologicznie, a część jest związana z szeroko pojętym środowiskiem życia człowieka, czyli tzw. czynnikami społeczno-ekonomicznymi.

Tabela 3-5. Zgony w gminie w latach 2000-2006

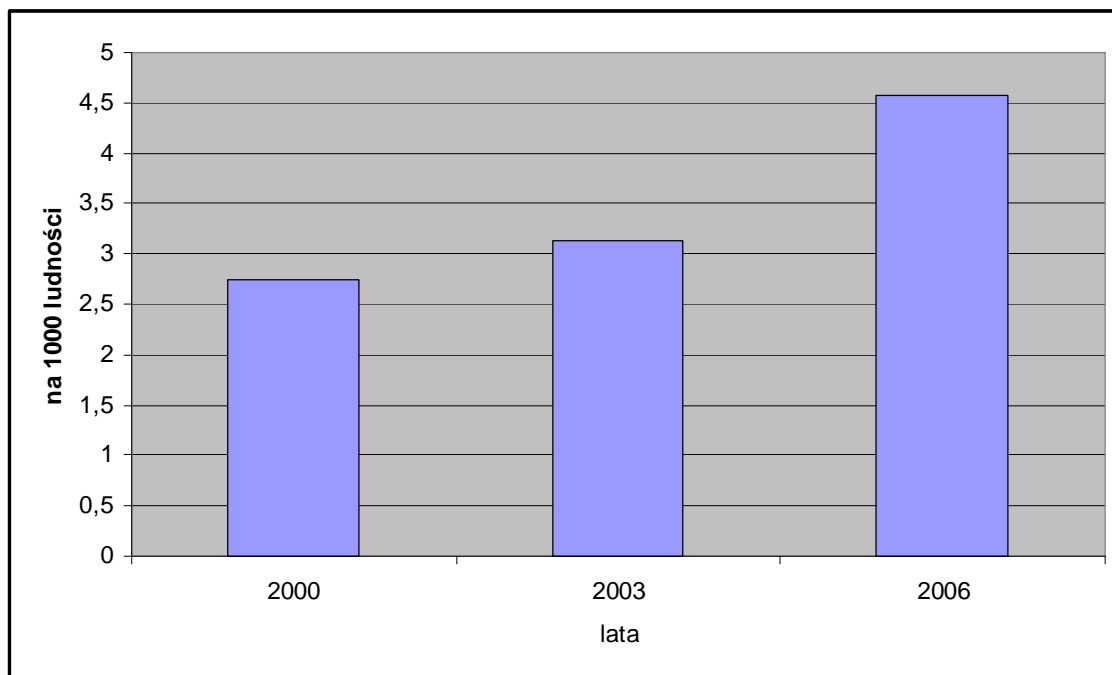
Rok	Zgony	
	ogółem	na 1000 ludności
2000	87	11,38
2003	61	7,98
2006	78	10,20

Zmiany liczby zgonów na badanym obszarze charakteryzowały się podobnymi tendencjami jak zmiany liczby urodzeń. W okresie od 2000 do 2006 roku w poszczególnych latach liczba zgonów początkowo uległa zmniejszeniu, a następnie wzrosła w 2006 r. I tak na terenie Miasta i Gminy Skępe w roku 2000 odnotowano 87 zgonów, w 2003 r. – 61, a w 2006 r. już tylko 78. Sytuacja taka jest przede wszystkim wynikiem tendencji do wydłużania się czasu trwania ludzkiego życia. Tendencja ta wynika głównie z faktu poprawy jakości życia, rozwoju medycyny itp. Oznacza to, że w przyszłości będzie prawdopodobnie miał miejsce efekt starzenia się skępskiego społeczeństwa, do czego przyczyni się również omawiana wcześniej tendencja zmniejszania się liczby urodzeń.

Pod pojęciem przyrostu naturalnego określa się różnicę pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów w badanym okresie na określonym terytorium. Względną miarą przyrostu naturalnego jest różnica, jaka występuje pomiędzy liczbą urodzeń i liczbą zgonów w przeliczeniu na 1000 ludności, czyli tzw. współczynnik przyrostu naturalnego.

Tabela 3-6. Przyrost naturalny w gminie w latach 2000-2006

Rok	Przyrost naturalny	
	ogółem	na 1000 ludności
2000	21	2,74
2003	24	3,14
2006	35	4,58

Rycina 3-7. Przyrost naturalny w gminie w latach 2000-2006

Pomimo faktu, iż liczba urodzeń wahała się w badanym okresie, to jednakże przyrost naturalny był w badanych latach dodatni. Co więcej wartość tego wskaźnika wykazywała tendencje wzrostowe. I tak w roku 2000 odnotowano o 21 urodzeń więcej niż zgonów, w roku 2003 o 24, a w roku 2006 o 35. Sytuacja taka jest wynikiem faktu, iż pomimo niekorzystnych warunków ekonomicznych i społecznych oraz zmniejszania się liczby zarówno urodzeń, jak i zgonów, to proporcje pomiędzy tymi czynnikami nadal są korzystne.

Pomimo wzrastającego przyrostu naturalnego należy przypuszczać, iż na przełomie najbliższych 20-30 lat tendencja ta może przybrać niekorzystne kierunki. Przyczyną tego będzie dalsze obniżanie się liczby urodzeń, jak i zgonów, przy czym dynamika tego pierwszego czynnika będzie znacznie większa. Nie należy zapominać, iż większa liczba urodzeń, w szczególności w latach dziewięćdziesiątych XX wieku była wynikiem wchodzenia w wiek reprodukcyjny osób urodzonych w latach siedemdziesiątych ubiegłego stulecia, a więc osób, które stanowią tzw. „echo” powojennego wyżu demograficznego.

III.3.3. Ruch migracyjny

Ruch wędrowniczy lub migracje ludności to zmiany stałego miejsca zamieszkania, jak i miejsca czasowego pobytu. Na podstawie obszaru, na którego terenie (określonym granicami jednostek administracyjnych) przemieszcza się ludność wyróżnia się pojęcie ruchów zewnętrznych, na które składają się imigracje (zbiorowość osób przybywających z zagranicy jednostki na stałe) oraz emigracje (zbiorowość osób wyjeżdżających za granicę jednostki na stałe). Do zbiorowości osób przemieszczających się z jednego obszaru na inny stosowane są terminy napływu i odpływu wędrowniczego. Oprócz migracji ze względu na ich kierunek wyróżnia się również ruch wędrowniczy z punktu widzenia przyczyn migracji (ekonomiczne, polityczne, religijne, rodzinne) oraz trwałości migracji (stałe i okresowe).

Liczba osób przybywających na teren danej jednostki administracyjnej świadczy o jej atrakcyjności pod względem społecznym, a przede wszystkim ekonomicznym. Im wyższy poziom życia może zapewnić zamieszkanie na obszarze takiej jednostki, tym napływ ludności jest również większy.

Tabela 3-7. Napływ ludności na teren gminy w latach 2000-2006

Rok	Napływ ludności	
	Ogółem	na 1000 ludności
2000	113	14,78
2003	74	9,69
2006	165	21,57

W latach 2000 – 2006 liczba osób napływających na teren gminy ulegała wahaniom z wyraźną tendencją wzrostową pod koniec okresu badawczego.

W roku 2000 na terenie omawianej jednostki na pobyt stały zameldowało się 113 osób, w roku 2003 - 74 osoby, a w roku 2006 - 165 osób. Jednak należy uznać ten fakt za odchylenie statystyczne a nie prawidłowość. Sytuacja taka wynika z faktu, iż Miasto i Gmina Skepe nie należy do terenów atrakcyjnych pod względem gospodarczym, a tym samym jednostka ta nie stanowi atrakcyjnego obszaru zamieszkania dla ludności z zewnątrz. Podstawową przyczyną napływu z ludności z poza granic gminy są przede wszystkim względy rodzinne np. zmiana stanu cywilnego.

Wielkość odpływu z danego obszaru określa atrakcyjność tego terenu lub jej brak pod różnymi względami, a pośrednio informuje również o poziomie jego rozwoju społecznego i ekonomicznego.

Tabela 3-8. Odpływ ludności z terenu gminy w latach 2000-2006

Rok	Odpływ ludności	
	ogółem	na 1000 ludności
2000	147	19,23
2003	93	12,18
2006	157	20,53

Wielkość odpływu ludności z terenu Miasta i Gminy Skepe kształtowała się w badanym okresie na zróżnicowanym poziomie. Najbardziej niekorzystnie pod tym względem przedstawiał się rok 2006, kiedy to teren gminy opuściło 157 osób. Wśród głównych przyczyn opuszczania terenu omawianej jednostki administracyjnej można wymienić przyczyny ekonomiczne i podobnie jak w przypadku napływu ludności względy rodzinne.

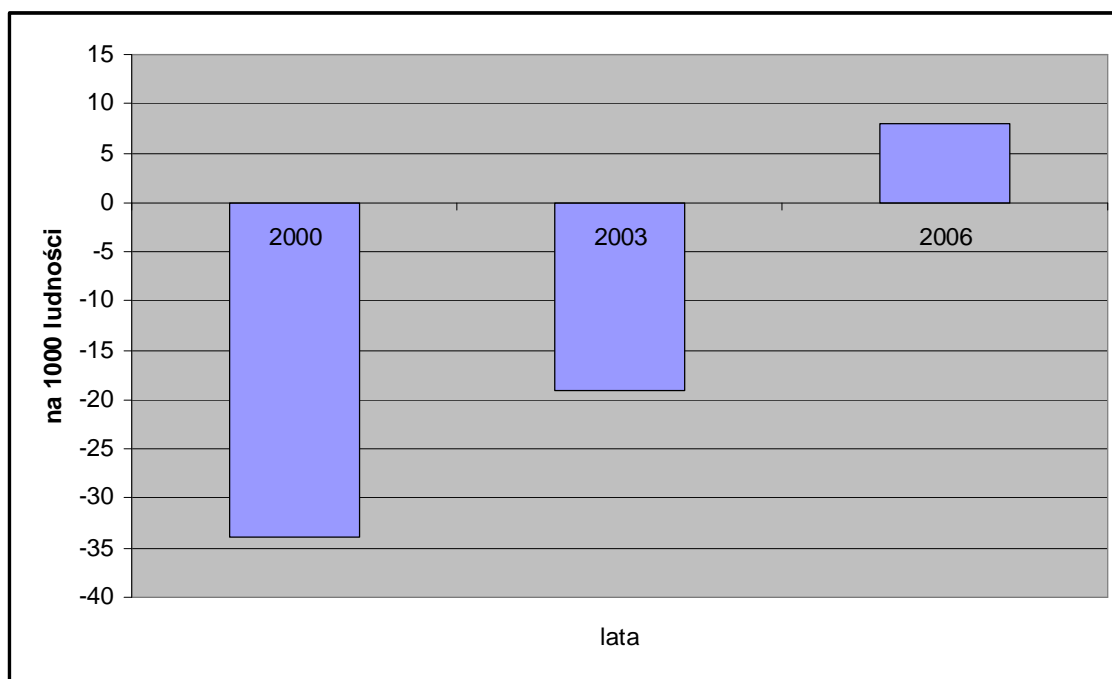
Wynikiem ruchów wędrowniczych ludności, jakie mają miejsce w granicach danej jednostki administracyjnej jest saldo migracji. Saldo migracji może przyjmować wartości ujemne, gdy odpływ przewyższa napływ, lub dodatnie, gdy stosunek obu powyższych wartości jest odwrotny.

Tabela 3-9. Saldo migracji w gminie w latach 2000-2006

Rok	Saldo migracji	
	ogółem	na 1000 ludności
2000	-34	-4,44
2003	-19	-2,48
2006	8	1,05

W badanym okresie wartość wskaźnika salda migracji tylko w 2006 roku przybrała wartości dodatnie. Właśnie w tym roku teren gminy opuściło o 8 osób mniej, niż zamieszkało na stałe na tym obszarze. We wcześniejszych latach sytuacja ta przedstawiała się już zdecydowanie bardziej niekorzystnie,

szczególnie w roku 2000, kiedy to populacja Miasta i Gminy Skepe z tytułu ruchów wędrowniczych zmniejszyła się o 34 osoby. W roku 2003 wartość tego wskaźnika kształtowała się na poziomie 19 osób. Wyjaśnienia tak niekorzystnie kształtującego się salda migracji stałych należy szukać przede wszystkim w niekorzystnych warunkach ekonomicznych i bezrobociu, które spotyka wiele osób mieszkających na terenie Miasta i Gminy. Część z tych osób, w szczególności najbardziej zaradni młodzi ludzie, próbuje poprawić warunki bytowe zmieniając miejsce zamieszkania.

Rycina 3-8. Saldo migracji w gminie w latach 2000-2006

Należy przypuszczać, iż w najbliższych latach sytuacja pod tym względem nadal będzie się kształtowała niekorzystnie, co w połączeniu ze zmniejszającym się przyrostem naturalnym może doprowadzić do zniekształcenia struktury miejscowego społeczeństwa oraz drastycznego zmniejszenia liczebności populacji.

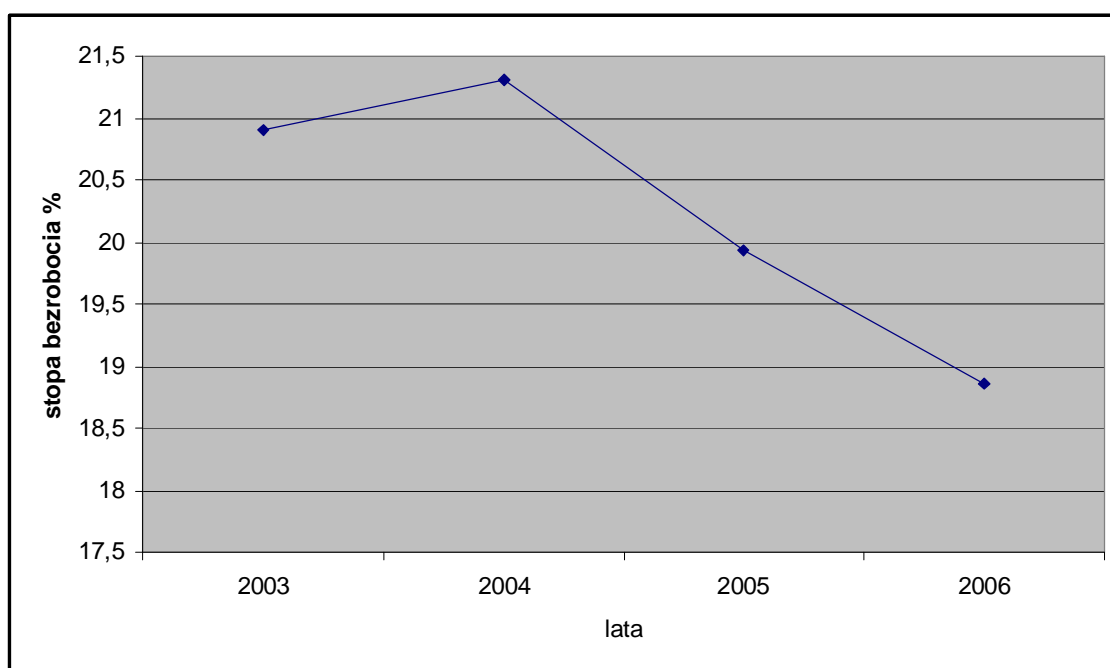
III.3.4. Bezrobocie

Bezrobotni wraz z pracującymi tworzą grupę ludności aktywnej zawodowo. Za bezrobotnego z kolei uważa się człowieka, który nie posiada pracy, jednakże jest zdolny do tej pracy i aktywnie jej poszukuje. Wielkość bezrobocia na danym obszarze świadczy o poziomie rozwoju gospodarczego określonego regionu, informuje o chłonności lokalnego rynku

pracy oraz określa kierunki działania władz lokalnych na najbliższą przyszłość, które to działania powinny mieć na celu ograniczenie wielkości bezrobocia oraz rozwiązanie innych problemów z nim związanych.

Tabela 3-10. Stopa bezrobocia w gminie w latach 2003-2006

Rok	Stopa bezrobocia rejestrowanego
2003	20,90
2004	21,31
2005	19,93
2006	18,86

Rycina 3-9. Stopa bezrobocia w gminie w latach 2003-2006

Miasto i Gmina Skepe charakteryzuje się wysoką stopą bezrobocia. W roku 2003 kształtowała się ona na poziomie 20,9%. Oznacza to, że omawiana jednostka jest zagrożona bezrobociem strukturalnym. Jednakże wartość tego wskaźnika ulega niewielkiemu obniżeniu. Szczególnie niekorzystny jest fakt, iż znaczna część osób bezrobotnych stanowi grupę tzw. długotrwale bezrobotnych, a więc pozostających bez pracy przez okres dłuższy niż 12 miesięcy. Ponadto ponad 70% zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy nie posiada prawa do zasiłku. Taka sytuacja prowadzi do wielu niekorzystnych zjawisk, powstawania patologii np. alkoholizmu. Ponadto, należy sądzić, iż na terenie omawianej jednostki liczba osób bezrobotnych jest zdecydowanie większa, jednakże nie są oni rejestrowani w stosownych statystykach. Dotyczy to przede

wszystkim części osób zamieszkującej obszary wiejskie gminy, które znajdują fikcyjne zatrudnienie w gospodarstwach rolnych.

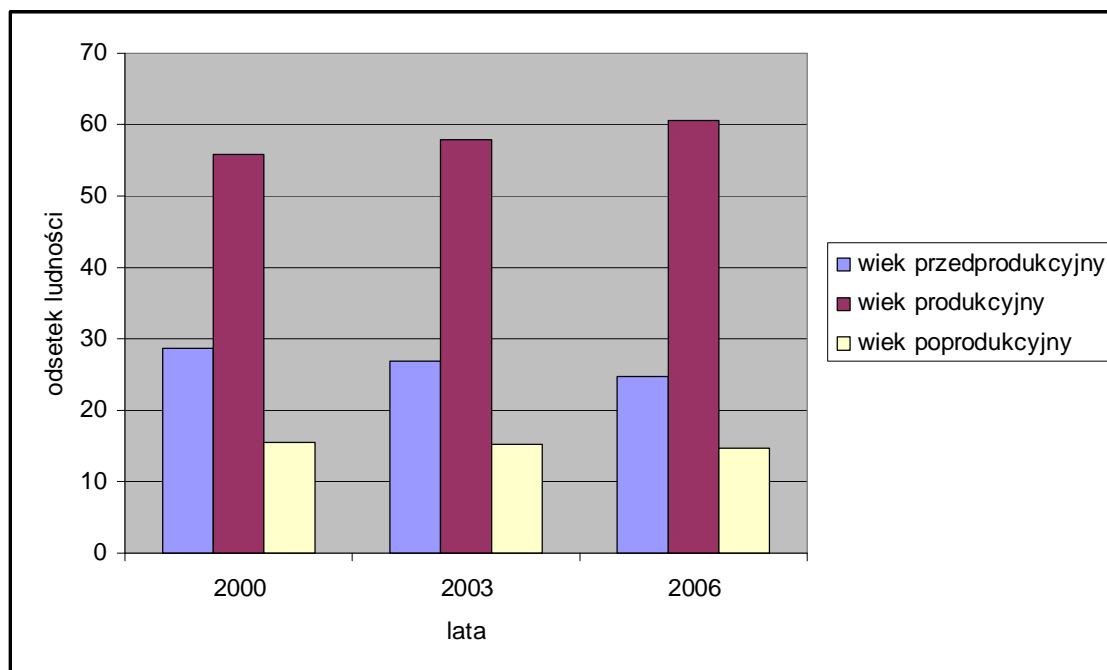
III.3.5. Struktura płci i wieku ludności

Ostatnia z analiz demograficznych jest jednocześnie najbardziej istotna z punktu widzenia możliwości rozwoju danej jednostki samorządowej. Im bardziej niekorzystne relacje pomiędzy ludnością w wieku produkcyjnym a poprodukcyjnym tym ludność pracująca jest bardziej obciążona oraz zaciera się potencjał rozwojowy.

Tabela 3-11. Struktura ludności gminy według płci i wieku

Odsetek ludności w wieku:		Rok		
		2000	2003	2006
Przedprodukcyjnym				
	ogółem	28,67	26,95	24,75
	mężczyźni	14,53	13,48	12,11
	kobiety	14,14	13,47	12,64
Produkcyjnym				
	ogółem	55,79	57,90	60,51
	mężczyźni	29,49	30,60	31,82
	kobiety	26,30	27,30	28,69
Poprodukcyjnym				
	ogółem	15,54	15,15	14,74
	mężczyźni	5,04	4,92	4,67
	kobiety	10,50	10,23	10,07
Razem				
	ogółem	100,00	100,00	100,00
	mężczyźni	49,06	48,99	48,60
	kobiety	50,94	51,01	51,40

Struktura wieku ludności Miasta i Gminy Skepe wykazuje w badanym okresie pozytywną tendencję przyrostu odsetka ludności w wieku produkcyjnym (19-59 lat dla kobiet i 19-64 dla mężczyzn). Oznacza to, że w strukturze wiekowej zdecydowaną przewagę posiadają ludzie czynni zawodowo, którzy kształtują lokalny i regionalny rynek pracy. Zmniejszeniu ulegał natomiast odsetek ludności najstarszej. Jednocześnie redukcji uległa także liczba ludności najmłodszych grup wiekowych, co potwierdza tendencje wskazane i opisane wcześniej. Tak utrzymujące się inklinacje mogą w przyszłości doprowadzić do deformacji struktury płci i wieku ludności Miasta i Gminy Skepe, co przy korelacjach z innymi ośrodkami gminnymi ściśle od siebie uzależnionymi ekonomicznie nie będzie widoczne od razu, jednakże w dłuższej perspektywie czasowej może doprowadzić do zjawiska zwanego potocznie „zestarczeniem się” lokalnego społeczeństwa.

Rycina 3-10. Struktura wieku ludności gminy Skępe

III.4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

III.4.1. Infrastruktura drogowa

Na terenie Miasta i Gminy Skępe znajdują się 4 rodzaje dróg: krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Zgodnie z przyjętą nomenklaturą do dróg krajowych zalicza się – oprócz autostrad i dróg ekspresowych, dróg międzynarodowych i obronnych – drogi stanowiące połączenia zapewniające spójność sieci dróg krajowych.

Przez Gminę Skępe przebiega droga krajowa nr 10, która na terenie miasta nosi nazwę ulica Warszawska. Posiada ona nawierzchnię utwardzoną asfaltobetonem.

Do dróg wojewódzkich zalicza się drogi stanowiące połączenia między miastami, mające znaczenie dla województwa i drogi o znaczeniu obronnym. Na terenie gminy swój przebieg zaznaczają trasy dwóch dróg wojewódzkich o marginalnym znaczeniu dla gminy, bowiem przebiegają przez południowy i zachodni skraj jej terytorium, przez obszary leśne. Tymi drogami są:

- Nr 539 Blinno – Ligowo – Tłuchowo,
- Nr 559 Lipno – Jasień – Brudzeń Duży – Sikórz – Płock.

Drogi te posiadają nawierzchnię utwardzoną oraz gruntową.

Do dróg powiatowych zalicza się drogi stanowiące połączenia miast będących siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą.

Występujące na terenie Gminy Skępe drogi powiatowe to:

- Nr 2136 C Zbójno – Chrostkowo – granica województwa (Blinno),
- Nr 2223 C Rogowo – Skepe (ul. Rypińska),
- Karnkowo – Chodorążek – Wioska,
- Czermno – Kukowo – Gorzeszyn – Huta,
- Nr 2722 C Skepe – granica województwa (Ligowo),
- Nr 2742 C Józefowo – Skepe.

Do dróg gminnych zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym nie zaliczane do innych kategorii, stanowiące uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom z wyłączeniem dróg wewnętrznych.

Tabela 3-12. Wykaz dróg gminnych

Nr drogi	Przebieg	Długość km
170301 C	Droga Huta — Suradówek	1,787
170302 C	Ławiczek - Obóz	3,840
170303 C	Ławiczek - Grabówiec	1,547
170304 C	Ławiczek - Józefkowo	2,633
170305 C	Żuchowo - Wioska	0,787
170306 C	Sarnowo- Wierzchowiska — Krzyżówki	0,344
170307 C	Rogowo - Wierzchowiska - Likiec	2,493
170308 C	Łąkie — Franciszkowo	1,803
170309 C	Janiszewo - Lubówiec	2,270
1703010 C	Skepe - Ławiczek	4,490
170311 C	Wymyślin - Narutowo - Franciszkowo- Radziochy	3,250
1703 12 C	Skepe - Zajezerze - Boguchwała	2,844
1703 13 C	Wólka Mała — Babie Ławy	3,295
170314 C	Piątki - Wierzbick - Karnkowo	0,350
170315 C	Skepe - Babie Ławy - Koziołek	8,791
170316 C	Wólka -Turka	5,260
170317 C	Rumunki Skępskie - Sarnowo	4,430
170318 C	Koziołek - Kukowo	2,096
170319 C	Makówiec - Lubówiec - Jarczewo	5,366
170320 C	Żuchowo — Pokrzywnik	3,472
170321C	Kukowo - Czermno - Babie Ławy	2,673
170322 C	Skepe — Jarczewo	3,146
170323 C	Obóz - Gorzeszyn	1,047
170324 C	Wierzbick — Pokrzywnik — Żagno	4,318
170325 C	Łąkie - Szczekarzewo	3,836
170326 C	Wólka -Likiec	2,636
170327 C	Małomin - Huta - Wioska	5,981
170328 C	Mysłakówko — Podole — Obóz	1,107
170329 C	Lubówiec — Sarnowo	5,176
170330 C	Łąkie — Sarnowo	5,234
170331 C	Źródła - Huta	2,147
170332 C	Karnkowo — Chodorążek — Lubówiec	2,058
170333 C	Narutowo Stara Baba - Łąkie	2,487
170334 C	Likiec - Wólka	1,363
170335 C	Turka - Sachalin	1,035

170336 C	Kukowo — Florencja	1,877
170337 C	Kukowo - Adamowo	1,450
170338 C	Kukowo - Czermno	0,689
170339 C	Czarny Las - Moczadła	1,987
170340 C	Moczadła — Grabówiec	2,674
170341 C	Żagno — Żuchowo	1,850
170342 C	Pokrzywnik - Żuchowo	1,830
170343 C	Rumunki Skepskie - Łąkie	1,840
170344 C	Kamienica — Szczekarzewo	1,767
170345 C	Franciszkowo — Sarnowo	3,550
170346 C	Gorzyszyn - Mysłakówko	0,866
170347 C	Wólka - Likiec	2,014
170348 C	Łachita - Jarczewo	1,232
Razem		129,018

Należy dodać, iż większość z tych dróg nie posiada nawierzchni utwardzonej. Najważniejsze z punktu widzenia miejscowej ludności są z pewnością drogi gminne, gdyż to one warunkują komfort przemieszczania się pomiędzy poszczególnymi punktami gminy jak np. dojazd do sklepu czy do pola.

Tabela 3-13. Drogi gminne (stan na 30.04.2007 r.)

Drogi	km
Ogółem, w tym:	129,018
o nawierzchni twardej, w tym:	24,07
o nawierzchni twardej ulepszonej	7,355
o nawierzchni gruntowej	104,948

Na terenie Miasta i Gminy Skepe drogi o nawierzchni gruntowej, z kolei długość dróg o nawierzchni utwardzonej wynosi 24 km. Należy jednakże zaznaczyć, iż tylko 1/3 z nich to drogi o najwyższym standardzie tzw. o nawierzchni twardej ulepszonej. Natomiast na terenach wiejskich przeważają drogi gruntowe, których stan techniczny często nie jest najlepszy, a który dodatkowo ulega pogorszeniu w trakcie wiosennych roztopów i ulewnych deszczów stwarzając określone utrudnienia komunikacyjne.

III.4.2. Wodociągi i kanalizacja wraz z systemem odprowadzania ścieków

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna są elementami infrastruktury technicznej spełniającymi bardzo ważne funkcje w codziennym życiu człowieka. Dostęp do wody jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka, a dostęp do sieci wodociągowej ułatwia wykonywanie codziennych czynności oraz zaspokajanie codziennych potrzeb. Podobne funkcje spełnia sieć kanalizacyjna, a dodatkowo jej istnienie na danym obszarze ogranicza negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze odprowadzanych ścieków.

Obecnie woda dostarczana na potrzeby mieszkańców gminy oraz podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na jej terenie pobierana jest z trzech ujęć wody, a mianowicie: Skepe, Wólka i Kukowo.

Stacja Uzdatniania Wody w Wólce

SUW Wólka została wybudowana w roku 1997 roku, natomiast woda ujmowana jest z 1 studni głębinowej wybudowanej cztery lata wcześniej, a więc w roku 1993. Stacja ta zaopatruje w wodę część miejscowości Wólka.

Stacja Uzdatniania Wody w Kukowie

SUW Kukowo została wybudowana w roku 1991 roku, natomiast woda ujmowana jest z 1 studni głębinowej wybudowanej sześć lat wcześniej, a więc w roku 1985. Stacja ta zaopatruje w wodę następujące miejscowości: Kukowo, Czermno, Grabówiec oraz część Moczadeł.

Stacja Uzdatniania Wody w Skepem

SUW Skepe została wybudowana w roku 1974 roku, a w 1993 roku została ona zmodernizowana. Woda pobierana jest z 3 studni głębinowych:

- studnia nr 1 - wybudowana w 1968 r.
- studnia nr 2 - wybudowana w 1975 r.
- studnia nr 4 - wybudowana w 1988/89 r.
- studnia nr 3 - wybudowana w 1989 r. - rezerwa

Stacja ta zaopatruje w wodę następujące miejscowości: Skepe, Rumunki Skępskie (częściowo), Zajeziórze, Kujawy, Kierz, Wioska, Józefkowo, Głębozeczek (częściowo), Żagno, Pokrzywnik (częściowo), Żuchowo (częściowo). W roku 2006 z wyżej wymienionych ujęć dostarczonych zostało do gospodarstw domowych z terenu gminy 213,4 dam³ wody.

Wraz z dalszym rozwojem sieci wodociągowej pojawi się z pewnością potrzeba modernizacji i rozbudowy systemu dostarczania wody pitnej w zakresie jej poboru i uzdatniania. Sytuacja ta szczególnie Stacji Uzdatniania Wody w Kukowie, która jest stosunkowo najstarsza, pracującej na 1 studni poboru wody. Należy również rozważyć możliwość budowy zupełnie nowej stacji w odpowiedniej do tego celu lokalizacji.

Tabela 3-14. Sieć wodociągowa gminy (stan na 31.12.2006 r.)

	SUW Skepe	SUW Kukowo	SUW Wólka	Razem
Długość głównej sieci wodociągowej w km	44,4	28,0	34,0	106,4
Długość przyłączy	28,5	9,0	11,0	48,5
Razem długość sieci wodociągowej (sieć główna + przyłącza)				154,9
Liczba przyłączy w szt.	1199	126	208	1533
Liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej				5522

Łączna długość sieci wodociągowej wraz z przyłączami wynosi 154,9 km, natomiast liczba przyłączy 1533 szt. Na chwilę obecną dostęp do bieżącej wody

posiada ponad 5,5 tys. mieszkańców gminy. Jednakże, aby cała gmina była zwodociągowana do sieci musi zostać podłączonych jeszcze około 500 gospodarstw domowych, w których zamieszkuje około 2000 osób. Wskaźnik zwodociągowania gminy jest bardzo niekorzystny, gdyż wynosi on 70%. Sytuacja taka wynika z faktu, iż miejscowości, które posiadają dostęp do wody są skupione na niewielkim obszarze, z kolei miejscowości, które tego dostępu jeszcze nie posiadają charakteryzują się w większości znacznym oddaleniem od centrum oraz dużym rozproszeniem zabudowy.

Obecnie istniejąca na terenie Gminy sieć kanalizacyjna budowana była w dwóch etapach i objęła swoim zasięgiem większość miasta oraz sąsiadującą z nim miejscowość Wioska. I etap kanalizacji Skąpego powstał w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, natomiast II etap w latach 1997-2001. Ponadto w latach 2004-2005 została wybudowana sieć kanalizacyjna w miejscowości Józefkowo.

Tabela 3-15. Sieć kanalizacyjna gminy (stan na 31.12.2006 r.)

Długość głównej sieci kanalizacyjnej w km	21,0
Długość przyłączy w km	4,9
RAZEM	25,9
Liczba przyłączy w szt.	599
Liczba ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	3045

Obecnie istniejący system zbudowany jest z rur o średnicy 300 mm, 200 mm i 150 mm w przypadku kanalizacji grawitacyjnej i o średnicach 90-225 mm w przypadku sieci tłocznej.

Integralnym elementem każdego systemu odprowadzania ścieków jest oczyszczalnia. W Skępem oczyszczalnia będąca odbiornikiem ścieków odprowadzanych z budynków mieszkalnych oraz niewielkich firm została uruchomiona w roku 1993. Wówczas stanowiła ona niewielką oczyszczalnię kontenerową typu KOS-2 o wydajności 100 m³/dobę wraz z punktem zlewnym. Wraz z powstaniem II etapu kanalizacji dla miasta Skąpe zaistniała konieczność jej modernizacji, w wyniku której nastąpił wzrost wydajności oczyszczalni do 400 m³/dobę. Modernizacja miała miejsce w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia.

Oczyszczalnia zlokalizowana jest na terenie występowania torfów, piasków różnoziarnistych, glin piaszczystych. Woda gruntowa zalega na głębokości 0,7-1,7 m. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rów melioracji szczegółowych leżący w zlewni rzeki Czernicy. Oczyszczone ścieki odprowadza się rowem otwartym o długości 266 m i średniej głębokości 1,0 m. Omawiana oczyszczalnia zlokalizowana jest ok. 600 m na południe od Jeziora Skąpskiego

Wielkiego oraz 260 m na zachód od wypływającej z Jeziora Świętego rzeki Czernicy, na działkach 816/1 i 817.

Tabela 3-16. Podstawowe parametry oczyszczalni ścieków Miasta i Gminy Skepe

Parametr	Wartość
Średni dobowy przepływ ścieków	400 m ³ /d
Maksymalny dobowy przepływ ścieków	584 m ³ /d
Średni godzinowy przepływ ścieków	24,3 m ³ /h
Przepływ z godzin dziennych	31,0 m ³ /h
Maksymalny godzinowy przepływ ścieków	45,0 m ³ /h
Przepływ minimalny godzinowy	5,0 m ³ /h

Ścieki tłoczone są poprzez przepompownię centralną przewodem PVC Dz 280 mm do komory wytłumiania energii, skąd odpływają korytem prostokątnym otwartym na stanowisko krat, gdzie oczyszcza się je z części stałych na kracie mechanicznej łukowej KŁ-600. Na kanale obejściowym znajduje się również krata oczyszczana ręcznie typu KUR-600. Odcięcie odpływu do poszczególnych krat odbywa się poprzez zamknięcie stalowych zastawek. Obydwie kraty umieszczone są w ocieplanej wiacie o konstrukcji stalowej. Z krat ścieki przepływają korytem betonowym do piaskownika o ruchu okrężnym cieczy, na dnie którego wytrącana jest zawiesina mineralna (głównie piasek). Z dna leja pulpa piaskowa przetłaczana jest na drenowaną suszarkę piasku przy pomocy pompy z węzłem gumowym. Wstępnie, podczyszczone mechanicznie ścieki doprowadza się do komory rozdzielczej zlokalizowanej przed wydzielonymi komorami beztlenowymi. Dopływ ścieków do poszczególnych komór beztlenowych sterowany jest automatycznie zasuwami elektrycznymi. Rozpoczyna się z chwilą osiągnięcia minimalnego poziomu ścieków w jednej z komór tlenowych. Podczas dopływu ścieków odbywa się mieszanie oraz recyrkulacja ścieków pomiędzy komorą tlenową i beztlenową. Biomasa zawarta w komorze beztlenowej powinna być utrzymywana w zawieszeniu za pomocą mieszadła typu FLYGT 4630 o mocy 1,5 KW. Wymagane stężenie tlenu 0-0,5 mg O₂/dm³ kontrolowane jest tlenomierzami przemysłowymi. Większa ilość tlenu aniżeli 0,5 O₂/dm³ powoduje wyłączenie pompy recyrkulacyjnej. Z komory beztlenowej ścieki przepływają poprzez przelew o szerokości 600 mm do komory napowietrzania, gdzie zachodzą procesy nitryfikacyjne oraz tlenowe stabilizacji osadu, wymagające dostarczenia odpowiedniej ilości tlenu. Dla umożliwienia wyższego stopnia redukcji związków bagiennych azotu i fosforu w systemie osadu czynnego przewidziano zmienne warunki tlenowe. Podczas całego procesu ścieki i osad są recyrkulowane ze strefy tlenowej do strefy niedotlenienia. Końcowym etapem jest sedymentacja, podczas której ścieki ulegają zdekantowaniu. Osad czynny opada do strefy dennej, a sklarowane ścieki zostają spuszczone i trafiają do odbiornika. Wydzielony w okresie sedymentacji osad nadmierny okresowo jest wycofywany do zagęszczacza

grawitacyjnego. W komorze napowietrzania panują warunki tlenowe charakteryzujące się zawartością tlenu w przedziale 2-3 mg O₂/dm³. Pomiar stężenia tlenu odbywa się wg wskazań tlenomierzy przemysłowych. Sterują one urządzeniami mieszająco-napowietrzającymi. Podczas modernizacji zaprojektowano dwa ciągi technologiczne oczyszczania biologicznego. Każdy z nich składa się z komory beztlenowej o objętości 114 m³ i komory napowietrzania o objętości 591 m³. Dopływ ścieków sterowany jest automatycznie za pomocą sterownika poprzez otwarcie zasuw z napędem elektrycznym, które nastąpi w momencie osiągnięcia poziomu minimalnego ścieków po spuszczeniu. Odpływ ścieków oczyszczonych następuje po okresie jednogodzinnej sedymentacji w wyniku opuszczenia koryta spustowego na urządzeniu napowietrzająco-mieszającym. Czas spustu to 1,3 godziny. Zagęszczony grawitacyjnie osad przepompowywany jest okresowo na poletka osadowe, a wody nadosadowe przesyłane są do pompowni ogólnozakładowej. Przepompownia ta przyjmuje poza tym ścieki bytowo-gospodarcze z budynku socjalno-technicznego, wody drenażowe z suszarki piasku, poletek osadowych i składowiska osadu, część wód kanalizacji deszczowej oraz ścieki dowożone. Całość tych ścieków zostaje przetłoczona do komory rozdziału przed komorami beztlenowymi. Skratki zebrane na kracie gromadzone są w szczelnych pojemnikach i przesypane wapnem, a następnie wywożone na wysypisko śmieci. W trakcie modernizacji dokonano również rozbudowy istniejących dwóch stawów stabilizacyjnych stanowiących trzeci stopień oczyszczania. Poza ww. funkcją przedmiotowe stawy na wypadek awarii mogą pełnić rolę zbiornika awaryjnego.

W przypadku konieczności prowadzenia prac remontowych bądź też całkowitego zamarznięcia stawów, w systemie instalacji technologicznych przewidziano możliwość obejścia ich i zrzucenia ścieków oczyszczonych przed tymi zbiornikami.

Omawiana oczyszczalnia ścieków składa się z następujących elementów:

1. Komora wytłumiania;
2. Punkt zlewny ścieków dowożonych;
3. Oczyszczalnia typu KOS-2;
4. Stanowisko krat;
5. Piaskownik;
6. Suszarka piasku;
7. Komora rozdzielcza przed komorami beztlenowymi;
8. Sterownik PIX;
9. Komory beztlenowe;
10. Komory napowietrzania;
11. Przepompownia osadu nadmiernego;
12. Grawitacyjny zagęszczacz osadu;
13. Poletka do suszenia osadu;
14. Składowisko osadu;

15. Budynek socjalno-techniczny;
16. Przepływomierz do pomiaru ścieków oczyszczonych.

III.4.3. System zbiórki odpadów

Do końca maja 2007 r. odpady komunalne z terenu miasta i gminy transportowane były na lokalne składowisko odpadów. Składowisko odpadów komunalnych, tj. innych niż niebezpieczne i obojętne położone jest na gruntach miasta Skepe, we wschodniej ich części pomiędzy drogą Toruń – Warszawa, a linią kolejową relacji Toruń – Płock. Teren lokalizacji jest zgodny z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego i oznaczony symbolem 99NU. Składowisko urządzone zostało w niegłębokich wyrobiskach po eksploatacji piasku i żwiru i oddane do eksploatacji w czerwcu 1985 roku. Wokół składowiska po zewnętrznej stronie ogrodzenia utworzony jest pas zieleni izolacyjnej niskiej i wysokiej o szerokości do 9m, którego zadaniem jest ograniczenie do minimum uciążliwości oddziaływania na środowisko.

Składowisko jest własnością Urzędu Miasta i Gminy w Skepem, który jest również zarządzającym na tym obiekcie.

Powierzchnia ogólna na której ulokowano składowisko wynosi 1,70 ha, z czego powierzchnia aktywnego składowania obejmuje 0,80 ha, tworząc jeden sektor eksploatacji, zaś pojemność określono na 30.000 m³. Jednowarstwowa ekranizacja podłoża wysypiska wykonana jest z folii z tworzyw sztucznych, pod którą ułożony jest drenaż do zbierania odcieków zakończony studnią zbiorczą z kręgów betonowych.

Technologia deponowania odpadów zawarta w Instrukcji eksploatacji przewiduje ich składowanie w sposób uporządkowany, polegający na:

- zasypywaniu niecki warstwami poziomymi,
- plantowaniu i ugniataniu spycharką gaśnicową typu DT,
- dezynfekowaniu wapnem chlorowanym,
- przykryciu odpadów warstwą izolacyjną z piasku i ziemi.

Częstotliwość prac technologicznych wykonywanych obecnie na składowisku obejmuje:

- niwelowanie i zagęszczanie odpadów – 1 raz / 3-4 dni,
- wapnowanie – 1 raz / tydzień,
- przesypywanie warstwą izolacyjną z piasku – 1 raz / 3-4 tygodnie.

Tabela 3-17. Ilość odpadów zdeponowanych na składowisku w latach 2002-2006

Rok	Ilość odpadów w m ³
2002	1107
2004	1292
2006	1500

Wzmoczona eksploatacja składowiska doprowadziła do sytuacji, w której nie istniała już możliwość dalszego deponowania odpadów na składowisku i podjęto decyzję o jego zamknięciu z dniem 1 czerwca 2007 r. Od tej chwili odpady z terenu gminy transportowane są na nowoczesne składowisko odpadów komunalnych w Lipnie a obsługą w tym zakresie zajmuje się Zakład Obsługi Komunalnej w Lipnie.

III.5. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

III.5.1. Edukacja i wychowanie

Infrastruktura społeczna składa się z urzędów i instytucji umożliwiających świadczenie usług administracyjnych, prawnych, a także z zakresu bezpieczeństwa, oświaty, służby zdrowia i opieki społecznej.

Edukacja i wychowanie są ważnymi elementami infrastruktury społecznej, których poziom rozwoju w danym regionie determinuje strukturę wykształcenia ludności, a pośrednio także strukturę zawodową. Rozwój edukacji i wychowania mierzony jest różnymi miernikami dotyczącymi wychowania przedszkolnego oraz szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego. Gdyż na tym poziomie zarządzane są one przez gminę.

Tabela 3-18. Wychowanie przedszkolne w gminie w latach 2000-2006

Rok	Przedszkola			
	placówki	oddziały	miejsca	dzieci
2000	3	4	133	121
2003	2	4	110	94
2006	2	4	100	101

W gminie, na koniec badanego okresu, funkcjonowały 2 placówki wychowania przedszkolnego. Są to samodzielne przedszkola: nr 1 w Skępem oraz Przedszkole „Pod Lipami” w Wiosce. W okresie tym wahaniami ulegała liczba dzieci uczęszczających do tych placówek. I tak w roku 2000 w do gminnych przedszkoli zapisanych było 121 dzieci, natomiast w kolejnych latach liczba ta oscylowała wokół 100. Zmiany te są przede wszystkim wynikiem niskiego przyrostu naturalnego i coraz mniejszej liczby dzieci w wieku przedszkolnym.

O rozwoju szkolnictwa, zarówno podstawowego, gimnazjalnego, jak i średniego na danym obszarze świadczy liczba uczniów pobierających naukę oraz liczba absolwentów szkół.

Liczba szkół na terenie gminy ulegał zmniejszeniu w badanym okresie, co związane jest z likwidacją Szkoły Podstawowej w Narutowie oraz przekształceniem Szkoły Podstawowej w Łąkiem w placówkę filialną Szkoły Podstawowej w Skępem.

Tabela 3-19. Szkolnictwo podstawowe w gminie w latach 2000-2006

Rok	szkoły	oddziały	uczniowie	absolwenci
2000	5	41	685	257
2003	5	36	701	95
2006	3	35	650	110

Liczba uczniów utrzymywała się w badanym okresie na stałym poziomie 650-700 uczniów, podobnie jak liczba absolwentów, przy czym wysoka wartość tego wskaźnika w 2000 roku wynika z faktu, iż absolwentami placówek tego rodzaju byli zarówno uczniowie klas VI jak i VIII, co wynikało bezpośrednio z założeń reformy edukacji narodowej.

Właśnie rok szkolny 1999/2000 był pierwszym rokiem funkcjonowania kolejnego szczebla edukacji tj. gimnazjów, które są łącznikiem pomiędzy szkołą podstawową, a szkołą średnią.

Tabela 3-20. Szkolnictwo gimnazjalne w gminie w latach 2000-2006

Rok	szkoły	oddziały	uczniowie	absolwenci
2000	1	12	282	0
2003	1	11	299	130
2006	1	16	342	86

W badanym okresie na obszarze Miasta i Gminy Skępe funkcjonowała jedna szkoła gimnazjalna, która została utworzona w pomieszczeniach szkoły podstawowej. Do gimnazjum tego uczęszczają uczniowie z obszaru całej gminy, jak również z terenów nie znajdujących się w granicach administracyjnych gminy. Funkcjonowanie dwu szkół w jednym budynku przyczynia się do powstawania różnych utrudnień związanych z przebiegiem zarówno samego procesu edukacyjnego, jak i kontaktów interpersonalnych pomiędzy uczniami tych placówek. Dlatego też władze samorządowe zdecydowały się na budowę osobnego budynku dla Gimnazjum, który to obiekt został jednakowoż połączony z istniejącą siedzibą szkoły podstawowej, dzięki czemu uzyskano bardzo funkcjonalny i estetycznie wyglądający obiekt.

III.5.2. Opieka zdrowotna

W roku 2000 w Skępem istniały 2 placówki opieki zdrowotnej: Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Remedium” oraz powstały w 1999 roku Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej - Specjalistyczna Przychodnia Lekarska.

Tabela 3-21. Placówki opieki zdrowotnej oraz apteki w gminie w latach 2000-2006

Rok	przychodnie	udzielone porady	apteki	liczba ludności na 1 aptekę
2000	2	35961	2	3822
2003	2	33089	2	3818
2006	2	34867	2	3822

Wydaje się, iż liczba placówek opieki zdrowotnej oraz aptek funkcjonujących na terenie gminy jest dostateczne i zaspakajają one wszelkie potrzeby miejscowej ludności. W związku z tym dalszy rozwój ilościowy nie jest konieczny, natomiast bardzo ważny jest rozwój jakościowy świadczonych usług, co wyrażać się powinno przede wszystkim rozszerzeniem wachlarza wykonywanych badań, czy prowadzeniem praktyk przez lekarzy różnych specjalności.

III.5.3. Kultura

O poziomie rozwoju kultury na danym obszarze świadczy liczba różnego rodzaju placówek związanych z kulturą, jak kina, teatry, biblioteki, domy kultury itp., oraz liczba imprez kulturalnych organizowanych w danym regionie, do których można zaliczyć koncerty, wystawy itp. Oczywiście rozwój kultury w danym regionie uzależniony jest od liczby jego mieszkańców, która im większa, tym w większym stopniu stymuluje rozwój kultury. Różnego rodzaju placówki, do których można zaliczyć kina i teatry, swoją działalność opierają w znacznej mierze na środkach finansowych uzyskanych ze sprzedaży biletów, dlatego placówki takie mają większą możliwość funkcjonowania w dużych miastach, gdzie jest więcej potencjalnych klientów.

W badanym okresie na terenie gminy nie funkcjonował ani dom kultury, ani inne placówki tego typu, co oznacza, że jedynymi animatorami kultury są ludzie skupieni wokół Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Skepem.

Tabela 3-22. Biblioteki publiczne w gminie w latach 2000-2006

Rok	biblioteki	księgozbiór w woluminach	wypożyczenia w woluminach	czytelnicy	wypożyczenia na 1 czytelnika
2000	2	21447	21598	827	26,55
2003	2	20710	24518	701	34,97
2006	1	22138	21598	572	26,55

W badanym okresie zauważalny jest przede wszystkim spadek liczby czytelników, jednakże nie odbija się to negatywnie na liczbie wypożyczeń, co oznacza, że na terenie gminy zamieszkuje kilkaset osób, które preferują ten

sposób spędzania wolnego czasu. Pogorszenie tych wskaźników jest z pewnością spowodowane likwidacją w 2005 roku jednego punktu bibliotecznego.

III.6. SYTUACJA GOSPODARCZA

III.6.1. Rolnictwo

Gmina Skepe charakteryzuje się niekorzystnymi warunkami rozwoju rolnictwa. Na taką sytuację składają się zarówno warunki klimatyczne (niewielka ilość opadów), jak również glebowe. Wśród użytków rolnych przeważają gleby V i VI klasy bonitacyjnej. Tylko na nieznacznych obszarach występują gleby klasy wyższej, jednakże są to najwyżej gleby zaliczane do klasy III b. Czynniki te determinują strukturę użytkowania gruntów na terenie Miasta i Gminy Skepe.

Ogólna powierzchnia gminy wynosi 17923 ha, z czego grunty wykorzystywane rolniczo stanowią niespełna 50%. Prawie 37% stanowią lasy i grunty leśne, a 14,4% pozostałe grunty, które są np. wykorzystane pod zabudowę mieszkaniową.

Tabela 3-23. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy

Rodzaj użytków	2002		2005	
	ha	%	ha	%
Ogólna powierzchnia gruntów	17923	100	17923	100
1. Użytki rolne	8758	48,9	8721	48,7
- Grunty orne	5814	32,5	6119	34,1
- Sady	44	0,2	29	0,2
- Łąki	1829	10,2	1636	9,2
- Pastwiska trwałe	1071	6,0	937	5,2
2. Lasy i grunty leśne	6586	36,7	6812	38,0
3. Pozostałe grunty	2579	14,4	2390	13,3

Wśród użytków rolnych dominują grunty orne, które stanowią niemalże 66,5% użytków rolnych. Znacznym udziałem charakteryzują się również łąki i pastwiska, które to udziały wynoszą odpowiednio 20,9% i 12,2 %. Jedyne 0,5% wśród UR stanowią sady. Powyższa struktura świadczy o niekorzystnych warunkach glebowych, jakie występują na terenie gminy.

Jak już wcześniej wspomniano wśród gleb ornich zdecydowanie przeważają gleby kompleksu żytnio-lubinowego oraz w mniejszym stopniu kompleksu zbożowo-pastewnego mocnego. Wśród gleb trwałych użytków zielonych przeważają kompleksy użytków zielonych słabych i bardzo słabych.

- Kompleks 7 - żytni bardzo słaby (żytnio-lubinowy). Zaliczono tu gleby piaskowe, które wykształciły się z piasków luźnych całkowitych i głęboko

podścielonych gliną, z piasków słabo gliniastych płytko podścielonych piaskiem luźnym i średnio głębokich podścielonych żwirem oraz z lekkich utworów aluwialnych. Lekki skład granulometryczny i często wyższe położenie terenu sprzyjają spływowi powierzchniowemu wód opadowych, w wyniku czego gleby te wykazują niekorzystne warunki dla produkcji roślinnej, są bowiem przeważnie suche. Czynnikiem decydującym o wysokości planów są opady atmosferyczne w okresie wegetacji. Występują tu gleby klasy VI i klasy V. Gleby tego kompleksu przekraczają na terenie gminy połowę powierzchni gruntów orných.

- Kompleks 8 – zbożowo-pastewny mocny. Należą tu gleby wytworzone z piasków gliniastych i na lżejszym podłożu, glin całkowitych i na piasku oraz pyłów zwykłych, iłów i utworów mułowo-torfowych i murszastych na podłożu mineralnym. Większość tych gleb jest z reguły żyzna, o dużym potencjale produkcyjnym, jednakże z powodu wadliwych stosunków powietrzno-wodnych są one wadliwe w plonowaniu. Należą tu gleby III b, IV a i IV b.

- Kompleks 3z – użytki zielone słabe i bardzo słabe. Obejmują one następujące typy siedliskowe: grądowe, łągowe, bagienne i pobagienne. Gleby tego kompleksu mają w większości skrajne warunki uwilgotnienia. Dominują tu gleby o zbyt wysokim poziomie wody gruntowej, przeważnie wymagającej melioracji.

Tabela 3-24. Struktura wielkościowa gospodarstw rolnych w gminie (stan na 2002 rok)

Grupy obszarowe użytków rolnych	Liczba gospodarstw	
	ogółem	gospodarstwa indywidualne
Ogółem	1080	1077
Do 1 ha	357	357
1-5 ha	244	243
5-10 ha	210	209
10-15 ha	117	117
15 ha i więcej	152	151

Przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego na terenie Gminy Skepe wynosi 8,48 ha. W strukturze wielkościowej gospodarstw rolnych zdecydowanie przeważają gospodarstwa do 5 ha użytków rolnych.

Największą grupę stanowią gospodarstwa najmniejsze (do 1 ha), których na terenie gminy jest ponad 350, natomiast najmniejszą gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych przekraczających 10 ha.

Oprócz wyżej wymienionych wskaźników o poziomie rozwoju rolnictwa na danym terenie informują również takie wskaźnik, jak struktura zasiewów, czy struktura chowu i hodowli zwierząt gospodarskich.

Tabela 3-25. Powierzchnia zasiewów w gminie

Rodzaj użytków	ar
Ogółem, w tym:	340952
Pszenica ozima	10651
Pszenica jara	5290
Żyto	140618
Jęczmień ozimy	1015
Jęczmień jary	8345
Owies	15795
Pszonżyto ozime	8689
Pszonżyto jare	22462
Mieszanki zbożowe ozime	1571
Mieszanki zbożowe jare	49565
Gryka, proso i inne zbożowe	100
Kukurydza na ziarno	10000
Kukurydza na zielonkę	7249
Strączkowe jadalne	257
Ziemniaki	33939
Buraki cukrowe	277
Rzepak ozimy	1100
Rzepak jary	4000
Okopowe pastewne	547
Warzywa gruntowe	1179
Truskawki	219
Pozostałe	18084

W strukturze zasiewów zdecydowanie przeważa roślinność niewymagająca dobrych warunków glebowych i klimatycznych, jak: żyto, ziemniaki, pszonżyto oraz mieszanki zbożowe. Taka struktura jest również po części determinowana zaszczością historyczną, gdyż na terenach byłego zaboru rosyjskiego zawsze utrzymywała się tendencja do dużego rozdrobnienia gospodarstw rolnych, a tym samym rodzaj upraw dostosowany był pod potrzeby rodzin na nich gospodarujących. Niestety sytuacja taka świadczy o niskiej na chwilę obecną strukturze agrarnej i niewielkim potencjale rozwojowym.

Tabela 3-26. Pogłowie zwierząt gospodarskich w gminie

Rodzaj użytków	szt.
Bydło, w tym:	3191
Krowy	1837
Trzoda chlewna, w tym:	2645
Lochy	389
Konie	173
Kury, w tym:	6969
Nioski	3401
Kozy	31

O niskim poziomie rozwoju rolnictwa świadczy również struktura pogłowia zwierząt gospodarskich. Brak jest widocznej ukierunkowania na jeden typ produkcji hodowlanej, co przejawia się w równomiernym nasyceniu gospodarstw rolnych najbardziej popularnymi gatunkami, jak bydło, trzoda chlewna, czy kury.

Należy stwierdzić, że gmina nie posiada tradycji jeżeli chodzi o sadownictwo owoców miękkich. Rolnicy posiadają zazwyczaj po kilka drzew owocowych na własne potrzeby.

Należy przypuszczać, iż dobrym kierunkiem rozwoju gminy, a w szczególności jej wiejskich terenów jest propagowanie produkcji zdrowej żywności, co sprzyja również rozwojowi agroturystyki. Dlatego też należy się zastanowić nad wzajemnymi powiązaniem obydwu rodzajów działalności i możliwością uruchomienia działań sprzyjających rozwojowi obydwu dziedzin. Przyjmowanie gości w zagrodzie rolnika to jedna z ważniejszych dróg w szukaniu dodatkowego dochodu dla rodzin rolniczych związanych z niewielkim gospodarstwem rolnym.

Takie gospodarstwo nastawione jest głównie na samo zaopatrzenie, ale dysponuje też pewnymi nadwyżkami zarówno produktów roślinnych, jak i zwierzęcych, które mogą być przeznaczone na potrzeby żywieniowe „przyjmowanych w zagrodzie „letników” z miasta.

Bardzo dużym atutem jest członkostwo właściciela gospodarstwa w instytucji grupującej producentów zdrowej żywności np. w Ekolandzie i posiadanie odpowiedniego certyfikatu.

Na terenie Miasta i Gminy Skepe funkcjonuje kilka gospodarstw agroturystycznych, jednakże najprężniej działającym jest gospodarstwo agroturystyczne „EKO-MEDIANA”. Początki tworzenia gospodarstwa sięgają 2000 roku. Główną produkcją prowadzoną w gospodarstwie jest produkcja roślinna – zboża, łąki. Gospodarka zrównoważona i nieustanne poszukiwanie „złotego środka” pomiędzy produkcją skrajnie ekologiczną a towarową jest głównym zadaniem tego i innych gospodarstw. W gospodarstwach takich można zrozumieć niektóre zjawiska związane z produkcją żywności.

III.6.2. Działalność gospodarcza

Działalność gospodarcza na danym obszarze jest nierzadko uważana za wykładnik poziomu jego rozwoju gospodarczego. Stanowi ona również niejednokrotnie jedyne źródło utrzymania dla wielu gospodarstw domowych.

Na koniec roku 2006 w ewidencji podmiotów gospodarki narodowej aktualnych było 628 wpisów. W wielu przypadkach działalność gospodarcza prowadzona przez poszczególne podmioty była bardzo zróżnicowana oraz obejmowała szeroki zakres wykonywanych usług. Wiele z tych podmiotów są to małe firmy rodzinne niejednokrotnie prowadzone przez jedną osobę.

Tabela 3-27. Podmioty gospodarki narodowej w latach 2000-2006

Podmioty gospodarki narodowej	2000	2003	2006
Ogółem, w tym:	543	655	628
sektor publiczny, w tym m.in:	22	21	21
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	12	20	20
sektor prywatny, w tym m.in:	521	634	607
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	475	581	542
spółki handlowe	10	13	13
spółdzielnie	5	5	4
stowarzyszenia i organizacje społeczne	3	7	10

W prowadzonej działalności gospodarczej dominują podmioty zajmujące się obrotem handlowym artykułów spożywczych oraz przemysłowych oraz prowadzących działalność gastronomiczną. Ponadto na terenie Gminy Skepe wśród oferowanych przez przedsiębiorców usług znajduje się szereg usług związanych z naprawą samochodów, handlem nimi, usługi budowlano-remontowe, usługi transportowe. Wiele podmiotów gospodarczych zajmuje się również handlem obwoźnym, przy czym asortyment produktów, które są przedmiotem handlu jest zróżnicowany. Jednakże do największych firm w rejonie projektu (obszar gminy) należą podmioty, które w zakresie swojej działalności zajmują się również produkcją. Do takich podmiotów należą m.in. Zakład Pracy Chronionej „Zet-Mark”, P.P.H.U. „Diana”, P.P.H.U. „Bistana”, Firma „Kamila” oraz Skibicki Technika Transportowa. W związku z faktem, iż obecnie występują coraz większe problemy ze znalezieniem pracy, nie tylko na lokalnym rynku pracy, należy przypuszczać, iż szczególnie młodzi ludzie będą zakładać własną działalność.

III.6.3. Wsparcie biznesu i działalności gospodarczej

Niezwykle istotną kwestią jest fakt na jaką pomoc mogą liczyć osoby prowadzące działalność gospodarczą, w tym również działalność o charakterze rolniczym, i nie chodzi tu wyłącznie o wsparcie finansowe, ale również doradcze.

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego przedsiębiorcom doradza Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. Powstała ona w 1995 roku. Od samego początku swego istnienia TARR S.A. działa na rzecz rozwoju regionu wspierając inicjatywy lokalne poprzez:

- pełnienie funkcji Regionalnej Instytucji Finansującej wdrażającej programy pomocowe Unii Europejskiej dla przedsiębiorstw,
- przygotowywanie dokumentów niezbędnych do uzyskania funduszy Unii Europejskiej,
- prowadzenie Punktu Konsultacyjno-Doradczego dla przedsiębiorców,

- organizację szkoleń, seminariów i konferencji dla przedsiębiorców oraz przedstawicieli władz samorządowych,
- działania na rzecz transferu nowych technologii (realizacja projektu Centrum Transferu Technologii w Toruniu),
- promocję gospodarczą regionu,
- doradztwo gospodarcze,
- pomoc w przygotowaniu strategii dla różnych szczebli samorządu oraz innych partnerów gospodarczych i społecznych,
- działalność inwestycyjna,
- kontakty z agendami Unii Europejskiej.

Z kolei osoby prowadzące działalność rolniczą mogą skorzystać z pomocy Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz jej powiatowych oddziałów, ale przede wszystkim z pomocy ośrodków doradztwa rolniczego tj. Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie oraz jego oddziałów w Przysieku i Zarzeczewie.

Podstawowym zadaniem Kujawsko - Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie jest udzielanie wszechstronnej pomocy rolnikom, mieszkańcom obszarów wiejskich oraz przedsiębiorcom związanym z przetwórstwem rolno - spożywczym w celu zwiększania dochodów gospodarstw rolnych oraz poprawy warunków życia na wsi.

Zadanie to jest realizowane poprzez:

- doradztwo indywidualne i grupowe,
  - edukowanie rolników poprzez organizowanie szkoleń, kursów, konferencji i seminariów,
  - opracowywanie biznes planów przedsięwzięć inwestycyjnych, oraz wniosków o dopłaty z programów UE,
  - organizowanie wystaw, pokazów i konkursów,
  - prowadzenie działalności informacyjnej
  - prowadzenie działalności wydawniczej,
- Działania doradcze ukierunkowane są na:
- doradztwo technologiczne
  - pomoc rolnikom w ubieganiu się o przyznanie pomocy finansowej ze środków pochodzących z funduszy UE lub innych instytucji krajowych i zagranicznych,
  - wdrażanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej i programów rolnośrodowiskowych,
  - modernizację gospodarstw rolnych poprzez wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych,
  - wdrażanie rachunkowości rolnej i Polskiego FADN,
  - wspieranie rozwoju małej przedsiębiorczości na wsi,
  - działania na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego,
  - ochrona naturalnego środowiska i krajobrazu przyrodniczego,
  - integrowanie się rolników w grupy producenckie,

- promocję nowoczesnych rozwiązań technicznych i technologicznych,
- upowszechnienie wiedzy o odnawialnych źródłach energii.

Wsparcia finansowego z kolei udziela doskonale rozwinięta na terenie Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz ościennych gmin Województwa Mazowieckiego sieć banków oferujących różnego rodzaju linie kredytowe o różnym charakterze i przeznaczeniu.

III.7. BUDŻET MIASTA I GMINY SKEPE

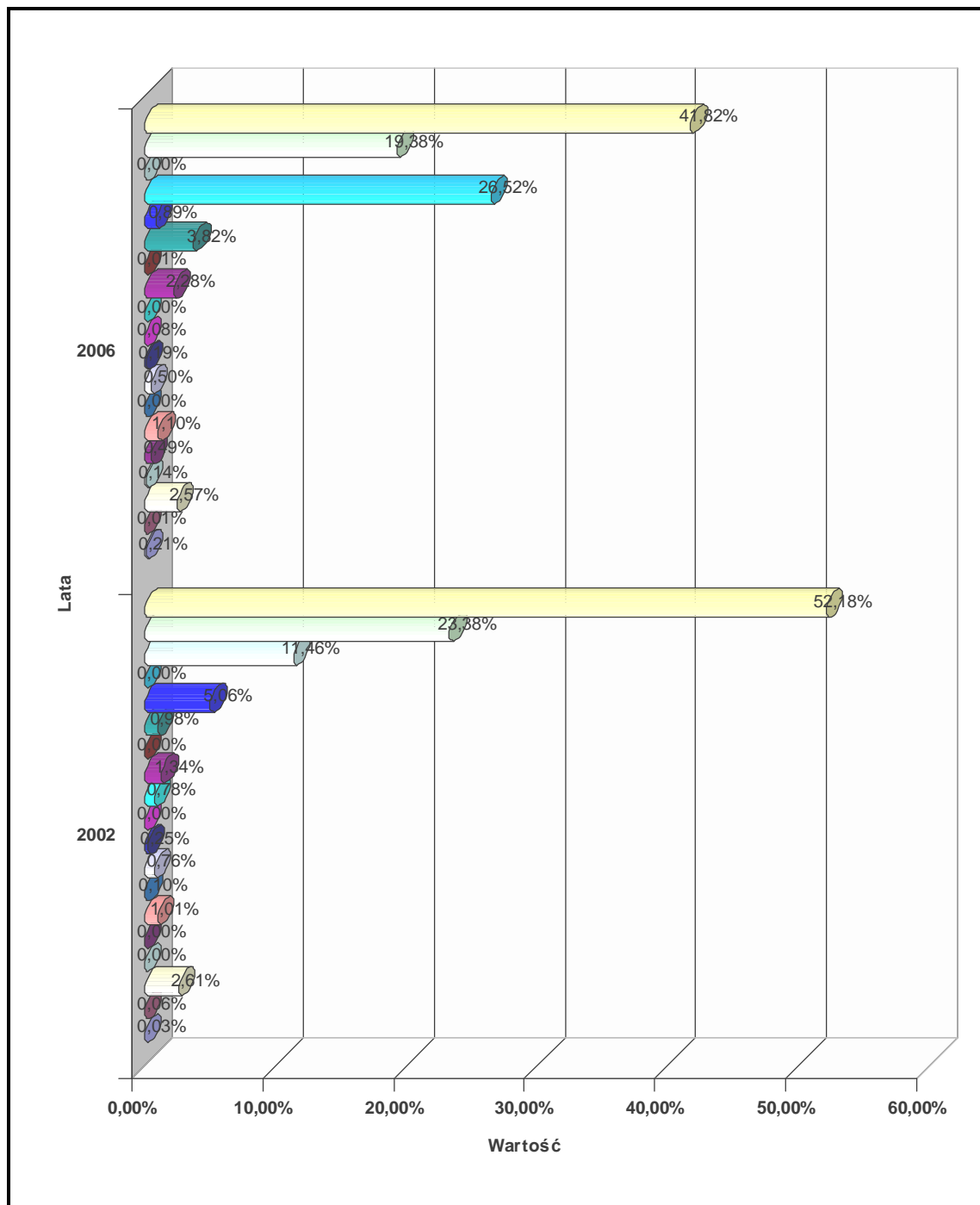
O możliwościach rozwojowych danej jednostki administracyjnej decyduje wiele czynników, jednakże jednym z najważniejszych jest wielkość budżetu oraz jego struktura, a przede wszystkim wielkość nakładów przeznaczonych na inwestycje.

Tabela 3-28. Struktura dochodów Miasta i Gminy Skepe w latach 2002-2006

	2002	2006
■ Rolnictwo i łowiectwo	0,03%	0,21%
■ Leśnictwo	0,06%	0,01%
□ Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	2,61%	2,57%
□ Transport i łączność	0,00%	0,14%
■ Turystyka	0,00%	0,49%
■ Gospodarka mieszkaniowa	1,01%	1,10%
■ Działalność usługowa	0,10%	0,00%
□ Administracja publiczna	0,76%	0,50%
■ Urzędy naczelnych organów władzy państwowej kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,25%	0,19%
■ Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,00%	0,06%
■ Ochrona zdrowia	0,78%	0,00%
■ Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1,34%	2,28%
■ Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,00%	0,01%
■ Edukacyjna opieka wychowawcza	0,98%	3,82%
■ Oświata i wychowanie	5,06%	0,89%
■ Pomoc społeczna	0,00%	26,52%
□ Opieka społeczna	11,46%	0,00%
□ Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i innych jednostek nie posiadających osobowości prawnej	23,38%	19,38%
□ Różne rozliczenia	52,18%	41,82%

W strukturze dochodów budżetu Miasta i Gminy Skepe zdecydowanie przeważają dochody działu 758 różne rozliczenia, na które składają się m.in. takie dochody jak: subwencja oświatowa, równoważąca i wyrównawcza. Dochody z tego tytułu stanowiły w 2002 roku ponad 50% wszystkich dochodów budżetu gminy. Innym ważnym elementem budżetu są wpływy od osób prawnych, osób fizycznych oraz innych jednostek nie posiadających osobowości prawnej (dział 756). Wartość tych dochodów w ogólnej strukturze zmniejszyła się jednak z 23% w roku 2002 do 19% w roku 2006. Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku działu różne rozliczenia (2002 – 52,18%, 2006 – 41,82%). Sytuacja taka wynika ze wzrostu wielkości dochodów w działach

związanych z ogólnie rozumianą pomocą społeczną (2002 – dział 853 opieka społeczna, 2006 – dział 852 – pomoc społeczna), gdyż w 2002 roku dochody z tego tytułu wyniosły 1.233 tys. zł, natomiast w roku 2006 4.625 tys. zł. Pozostałe działy mają drugorzędne znaczenie w strukturze dochodów budżetu Miasta i Gminy Skepe

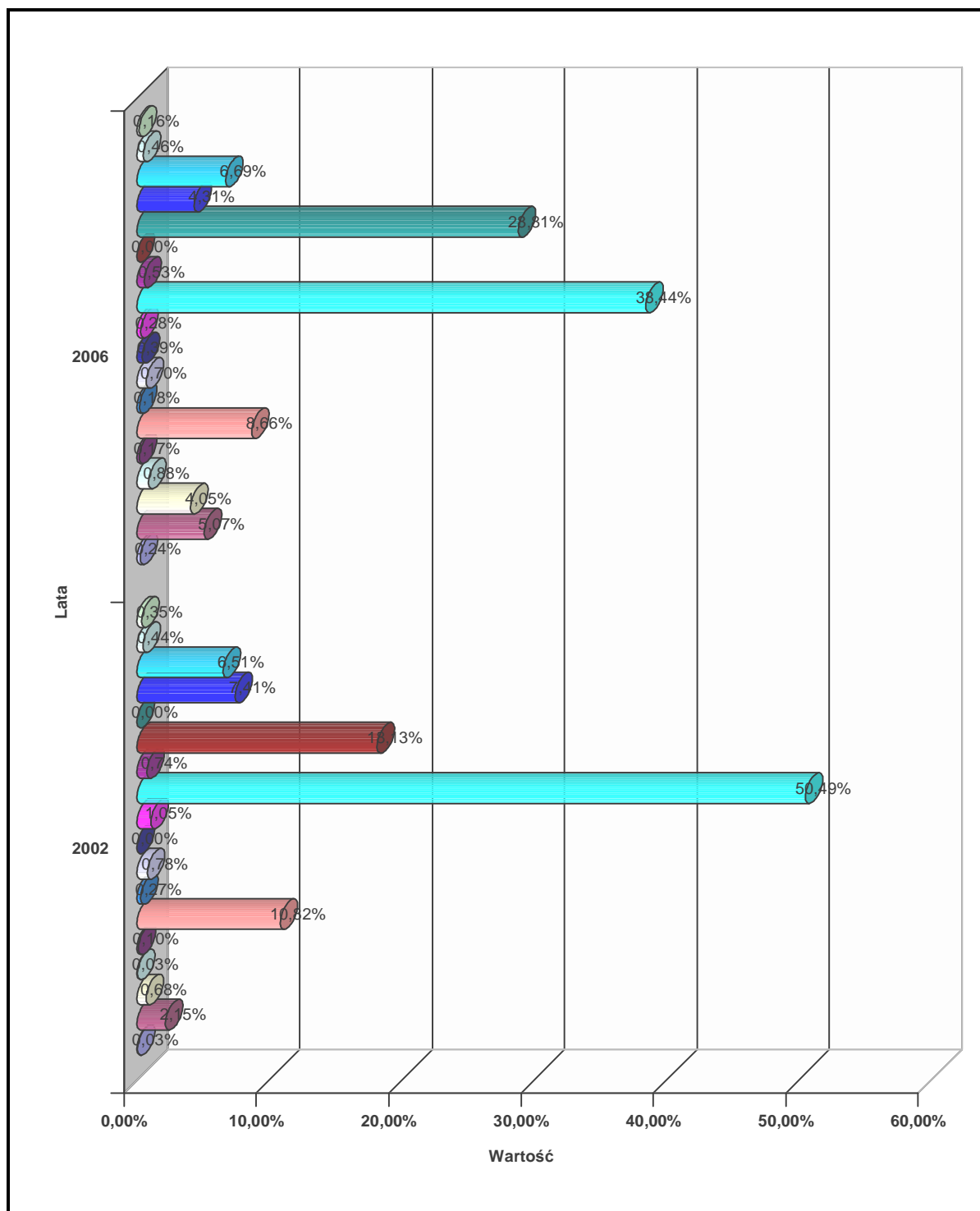

Rycina 3-11. Struktura dochodów Miasta i Gminy Skepe w latach 2002-2006

Tabela 3-29. Struktura wydatków Miasta i Gminy Skępe w latach 2002-2006

	2002	2006
■ Rolnictwo i łowiectwo	0,03%	0,24%
■ Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	2,15%	5,07%
□ Transport i łączność	0,68%	4,05%
□ Turystyka	0,03%	0,88%
■ Działalność usługowa	0,10%	0,17%
■ Administracja publiczna	10,82%	8,66%
■ Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,27%	0,18%
□ Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,78%	0,70%
■ Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i innych jednostek nie posiadających osobowości prawnej	0,00%	0,39%
■ Obsługa długu publicznego	1,05%	0,28%
■ Oświata i wychowanie	50,49%	38,44%
■ Ochrona zdrowia	0,74%	0,53%
■ Opieka społeczna	18,13%	0,00%
■ Pomoc społeczna	0,00%	28,81%
■ Edukacyjna opieka wychowawcza	7,41%	4,31%
■ Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	6,51%	6,63%
□ Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,44%	0,46%
□ Kultura fizyczna i sport	0,35%	0,16%

Struktura wydatków budżetu Miasta i Gminy Skępe jest po części odzwierciedleniem jej dochodów. Największy udział w tej strukturze mają przede wszystkim wydatki związane z edukacją i pomocą społeczną, a także gospodarką komunalną i administracją publiczną, przy czym udział tej ostatniej – podobnie jak edukacji – uległ w 2006 roku, w porównaniu do okresu sprzed czterech lat, zmniejszeniu. Nie należy zapominać, iż w poszczególnych działach obrazujących strukturę wydatków znajdują się również wydatki inwestycyjne, których akcenty mogą być w poszczególnych latach różnie rozłożone, a tym samym struktura wydatków, w odróżnieniu od struktury dochodów, może ulegać wyraźnym zmianom, również w ujęciu corocznym. Sytuacja taka dotyczy przede wszystkim trzech działów, a mianowicie wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę, transport i łączność oraz gospodarka komunalna i ochrona środowiska.

Rycina 3-12. Struktura dochodów Miasta i Gminy Skępno w latach 2002-2006

Podsumowując należy wspomnieć, iż głównym czynnikiem stymulującym rozwój danego obszaru są właśnie inwestycje, zarówno w podstawową infrastrukturę techniczną (drogi, kanalizacja, wodociągi) i społeczną (placówki edukacyjne), jak i tą stymulująca szeroko rozumiany rozwój gospodarczy. Pod tym względem sytuacja w Mieście i Gminie Skępno wykazuje tendencję

wzrostową (2002 – 757 tys. zł, 2006 – 2.577 tys. zł), a plany władz lokalnych wskazują, iż najbliższe lata będą pod tym względem jeszcze bardziej okazałe, gdyż nastąpi m.in. pełne uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej Miasta i Gminy Skepe.

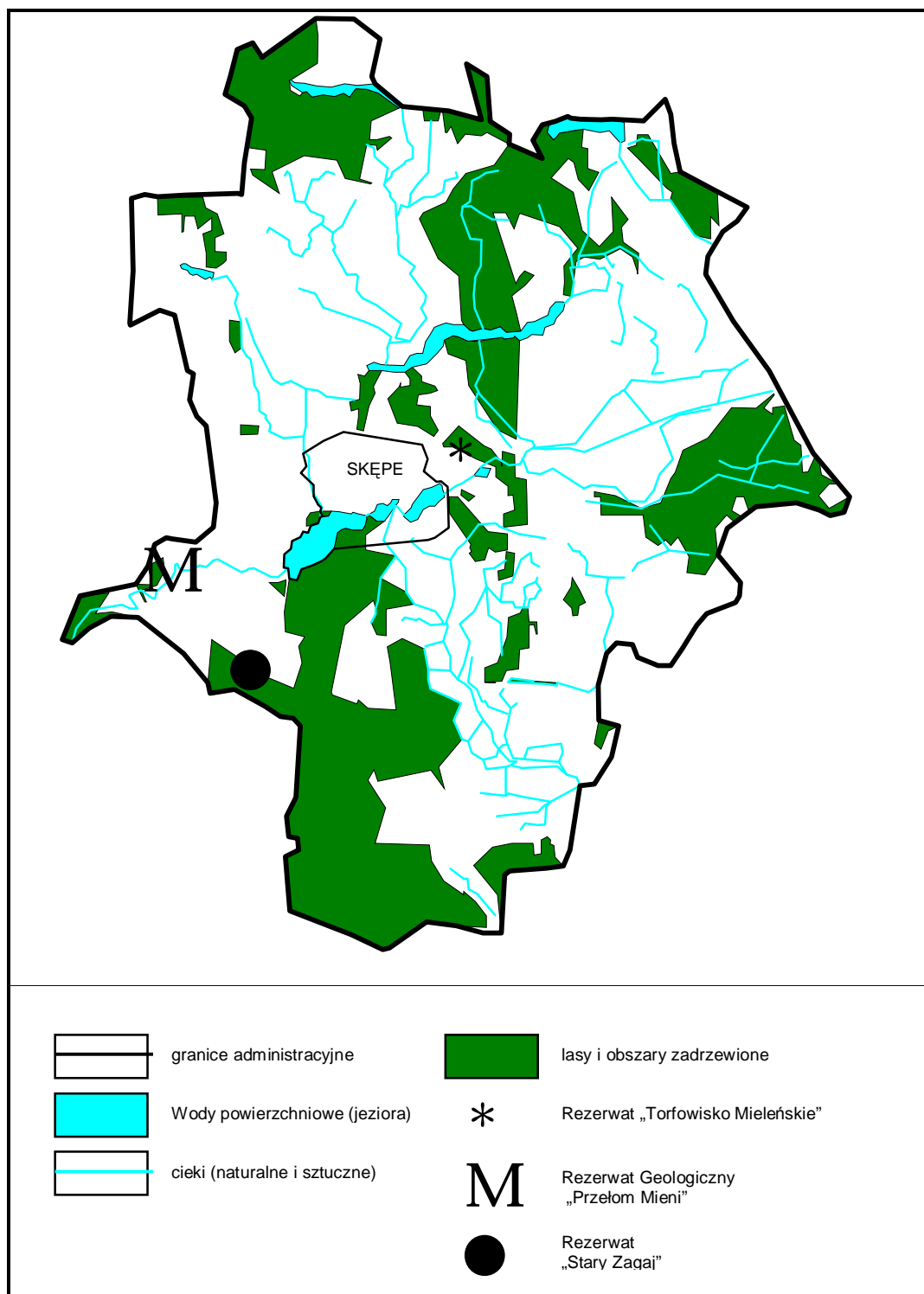
III.8. OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO I KULTUROWEGO

III.8.1. Ochrona przyrody i krajobrazu

Gmina Skepe spośród wszystkich gmin powiatu lipnowskiego charakteryzuje się największą liczbą obiektów objętych różnymi formami ochrony przyrody. Na terenie Skąpego znajduje się Obszar Chronionego Krajobrazu „Jeziora Skąpskie” o łącznej powierzchni przekraczającej 10 tys. ha. Wysokie walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe tych terenów stały się podstawą do projektu utworzenia na tym obszarze parku krajobrazowego.

Ponadto na terenie gminy znajdują się trzy rezerваты przyrody:

1. Torfowisko Mieleńskie – rezerwat florystyczny, torfowiskowy. Znajduje się po południowej stronie Jeziora Mielno w pobliżu Skąpego. Obejmuje obszar torfowiska niskiego i przejściowego o łącznej powierzchni 16,04 ha. Został utworzony w roku 1990 w celu ochrony torfowiska z udziałem brzozy niskiej. Rosną tu także rzadkie gatunki roślin zielnych – turzyca bagienna, rosiczka okrągłolistna, rosiczka długolistna i inne, a także reliktowe mszaki. Występuje tu 241 gatunków roślin, w tym 206 naczyniowych i 35 mszaków.
2. Przełom Mieni – rezerwat krajobrazowy utworzony w 2001 r. Znajduje się w miejscowości Żuchowo. Obejmuje jar – przełomowy odcinek silnie w tym miejscu meandrującej rzeki Mień wraz z otaczającymi lasami. Zajmuje on obszar 14,8 ha. Występują tu lasy łąkowe, na zboczach rosną grądy wysokie i bory mieszane oraz monokultury sosny na ich siedliskach. Występują tu też zespoły pastwiskowe i murawy psammofilne.
3. Uroczysko Stary Zagaj – rezerwat leśny o pow. 125,0 ha utworzony w 2001 r. Położony jest w pobliżu wsi Pokrzywnik i Suradówek. Znajduje się tam stosunkowo duży kompleks lasów liściastych, w tym grąd subkontynentalny, dąbrowa świetlista. Występują tu rzadkie i chronione rośliny np. lilia złotogłów, wilczomleczeń słodki, bluszcz pospolity i inne.

Rycina 3-13. Walory przyrodnicze gminy

Oprócz rezerwatów przyrody na terenie gminy znajduje się również liczna grupa pomników przyrody, głównie drzew. Pod pojęciem pomnika przyrody należy rozumieć pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia

o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiętkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, które wyróżniają je wśród innych tworów.

Tabela 3-30. Pomniki przyrody na terenie gminy

Lp.	Przedmiot ochrony	Położenie
1.	Cis pospolity	Park podworski – Wioska
2.	grupa 6 lip	Park podworski – Wioska
3.	Dąb	Obok muru klasztornego
4.	Dąb	Leśnictwo Podole oddz. 235a
5.	Dąb	Leśnictwo Huta
6.	grupa 7 dębów	Borek

III.8.2. Walory turystyczne

Na walory turystyczne gminy składają się przedstawione wcześniej walory przyrodnicze oraz walory antropogeniczne, do których zalicza się m.in. zabytki architektury walorów budownictwa oraz obiekty historyczno-wojskowe.

Tabela 3-31. Obiekty zabytkowe na terenie gminy

Nazwa obiektu	Miejscowość	Okres pochodzenia
Średniowieczne grodzisko	Skepe	XI wiek
Kamieniczki barokowo-klasycystyczne	Skepe	XVIII i XIX wiek
Cmentarz parafialny	Skepe	XIX wiek
Kaplica „Na Borku”	Skepe	1755 rok
Budynek nadleśnictwa	Skepe	początek XIX wieku
Pozostałości dawnego zajazdu klasztornego	Skepe	początek XIX wieku
Zespół sakralny kościoła i klasztoru Ojców Bernardynów	Skepe	1510 rok
Średniowieczne grodzisko	Babie Ławy	XIII wiek
Cmentarz ewangelicki	Boguchwała	XIX wiek
Drewniana chata	Czermno	1920 rok
Drewniane chaty	Franciszkowo	XIX i początek XX wieku
Drewniana chata	Likiec	XIX wiek
Kaplica	Łąkie	1826 rok
Krzyż choleryczny	Szczekarzewo	1831 rok
Kaplica	Wólka	początek XX wieku
Drewniane chaty	Wólka	XIX wiek
Młyn wodny	Żuchowo	koniec XIX wieku
Drewniane chaty	Żuchowo	lata 1893 - 1930

Niewątpliwie najcenniejszym zabytkiem gminy jest zespół sakralny kościoła i klasztoru Ojców Bernardynów. Pierwotna zabudowa drewniana – kaplica – pochodziła z 1495 roku, zaś klasztor z 1498 roku. Budowę obecnego kompleksu

rozpoczęto w 1508 roku i zakończono w 1510 roku. W roku 1524 dobudowano kaplicę pod wezwaniem św. Anny, natomiast w 1620 roku przedłużono prezbiterium ku wschodowi. W roku 1721 przeprowadzono gruntowny remont w kościele i klasztorze, przy czym w kościele wykonano także nowe barokowe sklepienie. W latach 1725-1731 na planie kwadratu dobudowano do kościoła krużganki, gdzie urządzono stacje drogi krzyżowej. W połowie XVIII wieku wydłużono prezbiterium o nowe przęsło i zbudowano na nim niedużą wieżę. W tym samym okresie w środku wirydarza wewnątrz krużganków zbudowano kaplicę św. Barbary, w której umieszczono późnobarokowy ołtarz z obrazem św. Barbary i ludową rzeźbę Matki Boskiej Skępskiej. W latach 1750-1752 wewnątrz kościoła i kaplicy św. Anny ozdobiono freskami. W roku 1792 wykonano główny ołtarz w kościele klasztornym. Składa się on z dwóch kondygnacji i predelli, czyli z dolnej części nastawy, ujętych dwiema parami kolumn, które z kolei w dolnej części wspierają się na pilastrach, pomiędzy które wkomponowano bramki prowadzące poza ołtarz do chóru zakonnego. Dokonując kwalifikacji architektonicznej zespołu klasztornego w Skępem trzeba uznać, że posiada on założenia późnogotyckie. Ślady tego stylu zachowały się w ścianach prezbiterium od strony zewnętrznej, w pełnym obwodzie murów kościoła, a także we wnętrzu kościoła. Te ostatnie z czasem, szczególnie w XVIII wieku zaczęło nabierać cech barokowych. W XVII i XVIII wieku dokonywano zmian w szacie architektonicznej i dekoracji idących w kierunku manieryzowania form oraz nadawania kościołowi, jak i klasztorowi większej ozdobności. Zmiany te dotyczyły zarówno przebudowy wewnętrznej i zewnętrznej. W architekturze są widoczne do czasów obecnych podziały wskazujące cechy przełomów stylowych od późnego gotyku do baroku. Całość sprawia wrażenie jedności barokowo-klasycystyczno-rokokowej. Ciekawe walory turystyczne Skępego sprawiają, iż gmina cieszy się znaczącym zainteresowaniem ze strony turystów.

III.9. TURYSTYKA

Turystyka jest jednym z głównych działów gospodarki Skępego. Wprawdzie liczba miejsc pracy w podmiotach związanych bezpośrednio z obsługą ruchu turystycznego jest mniejsza w porównaniu z liczbą miejsc pracy w innych podmiotach gospodarczych, to jednakże ze względu na ciekawe walory turystyczne miasta, jak i jego najbliższych okolic turystyka ma duże możliwości rozwoju. Ponieważ walory przyrodnicze gminy zostały przedstawione we wcześniejszej części niniejszego opracowania, w tym miejscu przedstawione zostaną zagadnienia związane z zagospodarowaniem turystycznym oraz ruchem turystycznym.

Pod pojęciem zagospodarowania turystycznego należy rozumieć działalność mającą na celu przystosowanie środowiska geograficznego do potrzeb turystyki. Na zagospodarowanie turystyczne składa się działalność:

- mająca na celu ochronę i przystosowanie na potrzeby ruchu turystycznego walorów turystycznych;
- zmierzająca do zapewnienia turystom możliwości dojazdu do obszarów, miejscowości i obiektów stanowiących cele wyjazdów turystycznych;
- zmierzająca do zapewnienia turystom niezbędnych warunków egzystencji w miejscu lub na szlaku będącym celem podróży.

Na bazę materialną turystyki składają się: baza noclegowa, baza żywieniowa, baza komunikacyjna i baza towarzysząca.

Obiekt bazy noclegowej według Światowej Organizacji Turystycznej można zdefiniować jako obiekt noclegowy, który oferuje podróżnemu nocleg w pokoju lub innym pomieszczeniu, przy czym liczba oferowanych miejsc musi być większa niż pewne określone minimum. Wszystkie miejsca w obiekcie muszą podlegać jednolitemu zarządowi na zasadach komercyjnych, nawet jeśli nie ma on charakteru dochodowego.

Tabela 3-32. Obiekty noclegowe w gminie w latach 2000-2006

Rodzaj użytków	Rok		
	2000	2003	2006
Obiekty noclegowe, w tym:	8	5	5
sezonowe	5	3	2
całoroczne	3	2	3
Miejsca noclegowe, w tym:	402	323	388
sezonowe	328	254	284
całoroczne	74	69	104
Korzystający z noclegów, w tym;	7387	6133	5447
turyści zagraniczni	999	460	811
Wynajęte pokoje, w tym:	4601	1894	3062
turyantom zagranicznym	966	193	545
Udzielone noclegi, w tym:	18131	9486	9471
turyantom zagranicznym	1925	584	811

Należy stwierdzić, iż baza noclegowa na terenie gminy ulega systematycznemu rozwojowi, jednakże dotyczy to przede wszystkim obiektów noclegowych działających całorocznie. Zwiększa się również liczba miejsc noclegowych, co nie idzie w parze z liczbą udzielanych noclegów i korzystających z tych noclegów, które to wskaźniki w latach 2000-2006 ulegały systematycznemu obniżeniu. Nie oznacza to jednakże zmniejszenia zainteresowania gminą ze strony turystów, gdyż na kształtowanie się tych wskaźników w dużej mierze decydują turyści tzw. przejazdowi, którzy korzystają z noclegów w trakcie podróży z jednego miejsca w inne, a Skępe jest jedynie etapem na trasie ich podróży.

Głównym zadaniem obiektów wchodzących w skład usług gastronomicznych, czy też bazy żywieniowej jest zapewnienie turystom możliwości wyżywienia. W jej skład wchodzi urządzenia gastronomiczne

zaopatrujące turystów w artykuły żywnościowe (sklepy) i warunkujące odpowiednie zaopatrzenie zakładów gastronomicznych i sklepów. W tym aspekcie infrastruktura gminy wykazuje już znaczny stopień nasycenia, jednakże większość punktów tej bazy zlokalizowanych jest w samym mieście lub jego najbliższych okolicach.

Do bazy towarzyszącej zalicza się następujące urządzenia:

- mające umożliwić turystom korzystanie z walorów turystycznych danego obszaru (np. wyciągi narciarskie, pomosty kąpielowe);
- ułatwiające uprawianie turystyki (biura podróży i biura obsługi ruchu turystycznego);
- rozrywkowe (np. sale wystawowe, kina);
- usługowe (np. posterunki policji, zakłady fryzjerskie, sklepy z pamiątkami).

Wśród obiektów bazy towarzyszącej na obszarze gminy nie funkcjonowały w badanym okresie podmioty drugiej i trzeciej z wcześniej wymienionych grup. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest szeroki i łatwy dostęp do wszystkich walorów turystycznych, które nie wymagają istnienia specjalistycznych podmiotów i punktów. Ponadto gmina Skepe jest zbyt małą jednostką aby z powodzeniem mogły funkcjonować takie obiekty jak kina, teatry, czy sale wystawowe. Wśród obiektów bazy towarzyszącej, które w badanym okresie znajdowały się na obszarze miasta można wymienić obiekty umożliwiające korzystanie z walorów przyrodniczych danego obszaru oraz obiekty usługowe.

W gminie turyści mają do dyspozycji następujące obiekty: pomost kąpielowy, kort tenisowy, boiska piłkarskie oraz halę sportową. Spośród obiektów bazy towarzyszącej, funkcjonujących na obszarze gminy, zdecydowana większość powstała w celu zaspokajania potrzeb miejscowej ludności, jednakże w okresie letnim z ich usług korzysta również ludność przybyła do Skepego w celach rekreacji i wypoczynku. Jak już wcześniej wspomniano do tej kategorii obiektów zalicza się różnego rodzaju podmioty o szerokim wachlarzu oferowanych usług, a nasycenie nimi jest również znaczne.

W literaturze z zakresu geografii turystyki istnieje kilka sposobów podziału ruchu turystycznego, przy czym do najczęściej używanych należą klasyfikacje uwzględniające: cel podróży turystycznej, zasięg geograficzny ruchu turystycznego, czas trwania wypoczynku, pory roku, w jakiej dochodzi do ruchu turystycznego.

W związku z faktem, iż brak jest miarodajnych danych odnośnie ruchu turystycznego należy szacować, iż teren gminy corocznie odwiedza około 7-8 tys. turystów.

Wśród licznych motywów przyjazdów turystycznych najważniejsze są względy wypoczynkowe. Do najczęściej spotykanych form działalności rekreacyjnej na obszarze gminy należą: bierny wypoczynek, plażowanie, zażywanie kąpiele, spacerowanie i zajęcia ruchowe (np. tenis, siatkówka, jazda na rowerze).

Drugim co do znaczenia rodzajem turystyki jest turystyka poznawcza. Głównymi celami wypadów turystycznych w celach poznawczych są walory antropogeniczne, jak również walory przyrodnicze.

Jednym z kolejnych celów, który decyduje o fakcie wyboru Skępego przez turystów jako miejsca spędzenia wakacji były cele ekologiczne. Turystyka ekologiczna, czy też ekoturystyka, jest formą aktywności mającą na celu jednocześnie wypoczynek i poszerzanie wiedzy, przy czym aktywność ta jest podejmowana w małych grupach, które przez cały czas kierują się zasadą maksymalnego ograniczenia ingerencji w środowisko.

Turystyka handlowa jest kolejnym rodzajem ruchu turystycznego z punktu widzenia celu podróży turystycznej. Podobnie jak w przypadku turystyki poznawczej określenie precyzyjnej liczby turystów odwiedzających dany obszar jest trudne ze względu na fakt, iż osoby takie nie zawsze korzystają z usług noclegowych. Poza tym ten rodzaj turystyki nie jest zbyt popularnym na terenie gminy.

Turystyka religijna charakteryzuje się w przypadku Skępego największym udziałem w ruchu turystycznym. Sytuacja taka jest wynikiem rozpowszechnionego kultu maryjnego w klasztorze Ojców Bernardynów. Liczba turystów pielgrzymujących do Skępego wynosi nawet 2-3 tys. rocznie. Taka sytuacja jest spowodowana w miarę stałą liczbą pielgrzymów przybywających do miasta wraz ze zorganizowanymi pielgrzymkami. Do najważniejszych miast, z których przybywają zorganizowane pielgrzymki należą Włocławek, Płock, Sierpc, Lipno oraz Rypin.

Struktura ruchu turystycznego według klasyfikacji celów podróży turystycznej pozwala określić, jakie cele odgrywały rolę dominującą w przypadku wyboru przez turystów Skępego, jako miejsca wypoczynku i rekreacji. Jednocześnie struktura ta pozwala również pośrednio określić, pod jakim względem miasto jest najbardziej atrakcyjne z punktu widzenia rozwoju turystyki.

IV. SOCJOLOGICZNA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Charakterystyka społeczności lokalnej została dokonana na podstawie badań opinii społecznej. Badania miały na celu ustalenie postaw mieszkańców, sposobu postrzegania miejsca zamieszkania, wizji zmian w gminie oraz faktycznego i ukrytego stosunku do turystów i potencjalnych inwestorów. Znajomość powyższych danych powinna być pomocna przy podejmowaniu decyzji mających wpływ na poziom życia mieszkańców Miasta i Gminy Skępe. Dane wynikające z przeprowadzonych wywiadów, jak również z odbytych obserwacji wskazują, iż mieszkańcy Miasta i Gminy Skępe, odznaczają się średnim stopniem aktywności społecznej i zainteresowaniami sprawami gminy. Na terenie miasta i gminy stan dróg jest nie zadowalający, brak jest kanalizacji w przeważającej części, a wodociągowanie jest jeszcze nie zakończone. Dlatego wyniki badania mogą wynikać z gorszego samopoczucia mieszkańców tych miejscowości, które ma swe źródła w odczuwanych faktycznie gorszych warunkach życia oraz niezaspokojeniu podstawowych potrzeb.

Tabela 4-1. Najważniejsze zadania do realizacji wg mieszkańców Miasta i Gminy Skępe

Miejscowość/sołectwo	Zadanie
Sołectwo Boguchwała (Boguchwała, Gorzeszyn)	- bieżące remonty oraz utwardzanie dróg gminnych, - utwardzenie drogi powiatowej poprzez nałożenie nawierzchni asfaltowej, - utworzenie świetlicy w budynku byłej szkoły podstawowej.
Sołectwo Czermno (Babie Ławy, Czarny Las, Modrzewie, Guzowatka, Koziołek, Chałacie, Czermno)	- utwardzenie drogi prowadzącej przez wsie Czermno i Czarny Las na odcinku od drogi powiatowej w Czermnie do drogi powiatowej w Moczadłach, - przejęcie przez UMiG Skępe drenażu na terenie sołectwa (niewielka opłata ze strony rolników), - remont elewacji Szkoły Podstawowej w Czermnie.
Sołectwo Franciszkowo (Franciszkowo, Radziochy)	- bieżące remonty oraz utwardzanie dróg gminnych.
Sołectwo Huta (Huta, Obóz)	- dokończenie wodociągowania wsi sołectwa, - budowa drogi Skępe – Huta – Obóz – Małomice, - odbudowa strażnicy bądź przekształcenie jej na świetlicę, - budowa placu zabaw dla dzieci, - ustawienie pojemników do segregacji odpadów.
Sołectwo Jarczewo (Jarczewo, Kierz, Narutowo)	- bieżące remonty oraz utwardzanie dróg gminnych, - instalacja oświetlenia ulicznego w centrum wsi.

Sołectwo Likiec (Likiec)	- utwardzenie drogi prowadzącej przez wieś na odcinku około 700 mb, - instalacji lampy oświetlenia ulicznego w centrum wsi.
Sołectwo Lubówiec (Lubówiec)	- bieżące remonty oraz utwardzanie dróg gminnych, - budowa sieci wodociągowych.
Sołectwo Łaliczek (Ławiczek, Kujawy, Zajeziórze)	- utwardzenie drogi Skepe – Huta – Źródła, - budowa sieci wodociągowych, - ustawienie pojemników do segregacji odpadów, - ustawienie tablicy informacyjnej na Zjeziórze.
Sołectwo Łąkie (Łąkie)	- utwardzenie drogi Łąkie – Franciszkowo (utwardzenie w sposób trwały i okopanie rowami), - remont i utwardzenie pozostałych dróg, - budowa placu zabaw dla dzieci, - budowa sieci wodociągowych.
Sołectwo Moczadła (Moczadła, Gęstowarka, Kukowo, Grabówiec)	- bieżące remonty oraz utwardzanie dróg gminnych, - zamknięcie i likwidacja nielegalnego złomowiska, - doprowadzenie wody do państwa Sobocińskich, - ustawienie tablicy informacyjnej na Grabówcu, - remont świetlicy w Kukowie.
Sołectwo Rumunki Skępskie (Rumunki Skępskie)	- budowa sieci wodociągowych, - ustawienie tablicy informacyjnej, - bieżące remonty oraz utwardzanie dróg gminnych.
Sołectwo Sarnowo (Sarnowo, Bógzapłać, Krzyżówki)	- budowa sieci wodociągowych, - bieżące remonty oraz utwardzanie dróg gminnych, - utwardzenie asfaltem drogi Radiochy – Krzyżówki w ciągu drogi Skepe – Lisiny – Rojewo, - budowa oświetlenia we wsiach Bógzapłać i Krzyżówki, - ustawienie tablicy informacyjnej.
Sołectwo Szczekarzewo (Szczekarzewo, Kamienica)	- bieżące remonty oraz utwardzanie dróg gminnych.
Sołectwo Wólka (Wólka)	- instalacja 2 lamp oświetlenia ulicznego (za szkołą i na Sachalinie), - dokończenie wodociągowania (6 gospodarstw domowych), - utwardzenie dróg prowadzących do działek rekreacyjnych, jak również wykarczowanie krzaków, - remont drogi Wólka – Turka - remont remizy OSP, - ustawienie 2 tablic informacyjnych (Wólka Rumunki, Sachalin), - wprowadzenie zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego w celu powiększenia arealu terenów rekreacyjnych.
Sołectwo Żagno (Żagno, Józefkowo, Głębozec, Pokrzywnik, Wioska)	- budowa sieci wodociągowej w miejscowości Pokrzywnik, - bieżące remonty oraz utwardzanie dróg gminnych,

	<ul style="list-style-type: none"> - remont remizy OSP we Wiosce i Józefkowie, - budowa placu zabaw dla dzieci we Wiosce, - ustawienie tablicy informacyjnej we Wiosce, - remont drogi zniszczonej w wyniku budowy sieci kanalizacyjnej w miejscowości Józefkowo, - wprowadzenie zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Wioska (tereny działalności gospodarczej), - przejęcie od Agencji Nieruchomości Rolnych nieruchomości zlokalizowanej w miejscowości Wioska.
Sołectwo Żuchowo (Żuchowo)	<ul style="list-style-type: none"> - dokończenie wodociągowania (2 gospodarstwa domowe), - położenie dywanika asfaltowego na drodze prowadzącej w kierunku mostu, - instalacja 1 lampy oświetlenia ulicznego, - remont remizy OSP w Żuchowie.
Skepe	<ul style="list-style-type: none"> - inwestycje w infrastrukturę ochrony środowiska (oczyszczalnia ścieków, kanalizacja, oczyszczenie jezior, likwidacja dzikich wysypisk w lasach), - inwestycje w infrastrukturę turystyczną (zagospodarowanie okolic jezior skępskich), - rewitalizacja centrum miasta.

W postrzeganiu spraw miasta i gminy przez mieszkańców poszczególnych miejscowości oraz władz lokalnych nie widać zasadniczych różnic. Można zauważyć wiele wspólnych celów, wśród których można wymienić: budowę i modernizację dróg, dokończenie wodociągowania, kanalizacja, estetyka miasta i inne. Wiele zadań w chwili obecnej nie jest możliwych do realizacji, co budzi oczywiste niezadowolenie mieszkańców, ale nie jest powodem do lokalnych konfliktów.

Wśród najczęściej pojawiających się wypowiedzi mieszkańców na temat własnej gminy występowały następujące stwierdzenia:

- słaby stan dróg,
- dobre położenie geograficzne,
- niski stopień zwodociągowania,
- ciekawe walory turystyczne,
- konieczność przyciągnięcia inwestorów, którzy stworzyliby nowe miejsca pracy.

Można zauważyć, iż miasto Skepe skupia całość życia kulturalnego i gospodarczego całej gminy. Brak wiary w poprawę warunków życia sprzyja przyjmowaniu postaw biernych, nie wykazujących zainteresowania i charakteryzujących się obojętnością wobec sytuacji panującej w gminie.

Spółeczeństwo gminy świadome jest tego, że tradycyjne rolnictwo, z którego w przeszłości większość mieszkańców terenów wiejskich czerpało podstawowe dochody, obecnie nie pozwala na utrzymanie się, nie mówiąc już o godnym życiu. Rolnicy nie widzą szans na poprawę sytuacji w rolnictwie,

w szczególności z powodu braku na wystarczającą opłacalność produkcji, co powoduje, że część mieszkańców w wieku produkcyjnym poszukuje dodatkowych źródeł utrzymania. Niektórzy decydują się również na szukanie pracy i miejsca zamieszkania na stałe poza gminą (duże miasta polskie i europejskie).

Niestety panuje przekonanie, że losy Miasta i Gminy Skepe zależą od jej władz, a nie od mieszkańców, co stanowi znaczącą barierę rozwojową.

Należy stwierdzić, iż mieszkańcy Miasta i Gminy Skepe widzą przyszłość swojej gminy w poprawie infrastruktury technicznej oraz rozwoju przedsiębiorczości przy rozwoju nowoczesnego rolnictwa.

V. ZAŁOŻENIA ROZWOJU MIASTA I GMINY SKEPE

Strategia rozwoju Miasta i Gminy Skepe powstała w wyniku prac mieszkańców gminy oraz jej władz. Zadanie zespołu roboczego polegało na metodologicznym wspieraniu procesu budowy strategii.

W niniejszym rozdziale przedstawiono:

1. *Wnioski z diagnozy*, które zawierają główne problemy Miasta i Gminy Skepe,
2. *Misję*, czyli opis wizji gminy, główne pole działania w przyszłości,
3. *Priorytetowe kierunki* rozwoju gminy, które zostały określone przez członków zespołu roboczego, a potwierdzone w trakcie prac nad strategią, zarówno przez mieszkańców, jak i lokalne władze,
4. *Analizę SWOT*, czyli metodę analizy sytuacji społeczności lokalnej. Nazwa ta wywodzi się z języka angielskiego:

S – Strengths	- Siły	ZASOBY
W – Weaknesses	- Słabości	
O – Opportunities	- Szanse	OTOCZENIE
T – Threats	- Zagrożenie	

W celu uzyskania jasnej analizy traktuje się siły i słabości jako czynniki wewnętrzne z punktu widzenia społeczności lokalnej, na które społeczność ma wpływ, a szanse i zagrożenia jako czynniki zewnętrzne znajdujące się w otoczeniu.

5. *Scenariusze rozwoju* przedstawiają trzy warianty rozwoju Miasta i Gminy Skepe (zalecany, optymalny i pesymistyczny),
6. *Cel główny* został opracowany w oparciu o wyobrażenia mieszkańców gminy,
7. *Cele strategiczne*, cele operacyjne, wskazania zadań i projektów,
Cele strategiczne – zostały opracowane dla każdego kierunku priorytetowego,
Cele operacyjne – dotyczą krótkiego horyzontu czasowego,
Zadania i projekty wdrożeniowe – są opisane ogólnymi planami do realizacji.
 Cele operacyjne, wskazania zadań i projektów wdrożeniowych powstały w trakcie prac zespołu redakcyjno-zadaniowego.

V.1. WNIOSKI Z DIAGNOZY

Dokładna diagnoza stanu miasta i gminy i uwarunkowań jej rozwoju jak również przebieg procesu budowania strategii rozwoju z udziałem mieszkańców pozwoliły opisać główne problemy miasta i gminy.

Skepe jest gminą o charakterze rolniczym. Zasadniczy wpływ wywiera położenie geograficzne. Miasto i Gmina leży na terenach związanych od szeregu lat z rolnictwem i usługami oraz w bliskości ośrodków miejskich, jednakże nie można odczuć, iż w zasadniczym ujęciu dąży on do jakiegoś lokalnego ośrodka. Duża część terenów gminy to tereny orne oraz lasy. Warunki te sprzyjają dokonywaniu zmian w tradycyjnym, małoobszarowym, rozdrobnionym

rolnictwie, które nie jest i nie może być jedyną podstawą utrzymania większości mieszkańców terenów wiejskich.

Zasadniczą przesłanką rozwoju Miasta i Gminy Skepe jest więc połączenie funkcji: produkcji rolnej w wybranych kierunkach z rozwinięciem usług otoczenia rolnictwa, drobnej przedsiębiorczości oraz rekreacji i agroturystyki przy poprawie stanu infrastruktury zarówno technicznej jak i społecznej.

Główne problemy miasta i gminy.

Strategia rozwoju jest podstawowym elementem skutecznego zarządzania miastem i gminą, a jednocześnie narzędziem budowania i wzmacniania społeczności lokalnej. W każdej gminie stopień zaangażowania oraz aktywności mieszkańców jest inny.

Umiejętność komunikowania się władz samorządowych z mieszkańcami gminy jest jednym z najważniejszych czynników, które wpływają oraz decydują o tempie rozwoju gminy. Sukces każdego przedsięwzięcia zależy przede wszystkim od umiejętności współdziałania oraz aktywności i zaangażowania jego uczestników. *Integracja mieszkańców gminy jest niezbędna dla osiągnięcia zamierzonych celów prowadzących do ożywienia gospodarczego i poprawy sytuacji społeczności gminy.*

Wydaje się, że wśród „zwykłych” mieszkańców istnieje mentalność uzależnienia od zewnętrznych działań. *Gminie udało się w ostatnim okresie zrealizować z sukcesem wiele przedsięwzięć. Brak jest jednak promocji tych sukcesów do wewnątrz. Ludzie muszą uwierzyć w siebie, zobaczyć jak gmina prezentuje się na tle innych i podjąć wspólne działania.*

Przedsiębiorczość wiąże się z pewną cechą osobowości ludzkiej, polegającą na zaradności, umiejętności podejmowania decyzji, ryzyka jak również inicjatywie, zaangażowaniu oraz wierze w powodzenie realizacji działań. Przedsiębiorczość przyczynia się nie tylko do zaspokojenia aspiracji oraz ambicji osób prowadzących działalność gospodarczą, ale prowadzi również do ogólnego rozwoju gminy. Gospodarka rynkowa nie znosi sentymentów: słabych wyrzuca poza nawias, pomaga natomiast osobom przedsiębiorczym i zaradnym. Poziom przedsiębiorczości występujący na terenie miasta i gminy jest średni i wykazuje tendencję rosnącą. W tej sytuacji wydaje się podjęcie działań mogących wspomóc proces dalszego rozwoju. Trzeba jednak pamiętać, że jest to proces długotrwały, gdyż postawy przedsiębiorczości są uwarunkowane kulturowo i wiążą się z poziomem aktywności społeczności w ogóle. Dlatego też osoby bierne i nastawione konsumpcyjnie zazwyczaj nie wykazują zaangażowania i nie podejmują tego typu przedsięwzięć.

Władze miejskie muszą więc podejmować działania aktywizujące społeczność lokalną, skierowane na długofalowe inwestowanie w potencjał ludzki. Doświadczenie wielu gmin i regionów wskazuje, że nawet intensywne pomoc z zewnątrz, w tym finansowa, automatycznie nie wyzwala w ludziach postaw

przedsiębiorczych i nie wpływa na skłonność do podejmowania ryzyka w celu poprawy swojej sytuacji materialnej.

Wzrost przedsiębiorczości dokonuje się na drodze działań edukacyjnych, które powinny być skierowane do wszystkich aktywnych mieszkańców gminy, a przede wszystkim do dzieci i młodzieży. Powodzenie każdego przedsięwzięcia zależy od zdobycia aprobaty lokalnej społeczności dla działań władzy.

Wyposażenie w infrastrukturę techniczną w porównaniu z innymi gminami jest średnie. Jako dobre należy uznać zaopatrzenie gminy w wodę. Jest to ważne ze względu na poziom życia mieszkańców (podniesienie standardu gospodarstw), jak również rozwój przedsiębiorczości (przyciągnięcie inwestorów).

Niezbyt dobrą wizytówką gminy jest brak kanalizacji w przeważającej części gminy. Mieszkańcy pragną poprawić ten stan, co według nich będzie jednym z głównych zadań gminy.

Zatem budowa kanalizacji, wodociągów oraz poprawa stanu dróg podniesie znacznie poziom wyposażenia w infrastrukturę mającą wpływ na poprawę warunków życia mieszkańców miasta i gminy.

V.2. MISJA – OPIS WIZJI

Wizja przyszłości Miasta i Gminy Skepe została opracowana w oparciu o wyobrażenia jej mieszkańców.

Misja zmian przedstawia się następująco:

Zapraszamy do naszego miasta i gminy atrakcyjnie położonych przy drodze łączącej Warszawę z Toruniem i Bydgoszczą.

Posiadamy walory historyczne, kulturowe i przyrodnicze jak również dogodne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej.

V.3. PRIORYTETOWE KIERUNKI ROZWOJU MIASTA I GMINY

W wyniku przeprowadzenia diagnozy stanu miasta i gminy oraz analizy uwarunkowań jej rozwoju, a także w oparciu o przeprowadzone badania (ankiety, wywiady, spotkania) wśród społeczności lokalnej, określono priorytetowe kierunki rozwoju Miasta i Gminy Skepe.

Kierunki te są następujące:

- **Integracja i aktywizacja społeczeństwa**

Z danych uzyskanych w wyniku przeprowadzonych wywiadów oraz z odbytych obserwacji społeczności gminnej można jednoznacznie stwierdzić, że mieszkańcy Miasta i Gminy Skepe odznaczają się niskim stopniem aktywności społecznej i zainteresowaniem sprawami gminy. Można zauważyć roszczeniowe nastawienie do służb i instytucji publicznych. Jest to zjawisko charakterystyczne

dla mieszkańców gmin z całej Polski, nie pomniejsza to jednak negatywnego związku pomiędzy takimi postawami, a możliwością realizacji programów rozwoju gminy. Z wielu doświadczeń polskich i zagranicznych wynika jasno, że trwały rozwój gminy czy regionu można uzyskać w sytuacji dużego zaangażowania zasobów lokalnych w tym głównie mieszkańców, lokalnych przedsiębiorców i liderów. *Dlatego też działania, zmierzające do zintegrowania różnych grup mieszkańców oraz ich aktywizacji są niezwykle ważne, wręcz fundamentalne dla dalszego powodzenia wszelkich szeroko rozumianych działań prorozwojowych.* Wynika z tego potrzeba prowadzenia działań nakierowanych na uaktywnienie różnych grup mieszkańców gminy, aby zapoczątkowany proces podejmowania działań rozwojowych dla gminy odbywał się przy ich współdziałaniu. Sukces w realizacji planów rozwojowych zależy od aktywności oraz umiejętności współdziałania lokalnej społeczności, ona bowiem znajdzie lub zaprzepaści sposób na pobudzenie i ożywienie życia gospodarczego na swoim terenie. Integracja mieszkańców gminy wokół wspólnych celów jest istotnym warunkiem ich powodzenia. Nawet najlepszy plan rozwoju gminy nie zostanie zrealizowany, jeśli w decyzjach dotyczących lokalnych spraw nie będą aktywnie brali udziału mieszkańcy gminy.

Wyraźnie daje się odczuć w gminie niedobór instytucji społecznych umożliwiających integrację różnych środowisk mieszkańców. Potrzebne jest więc stworzenie instytucji formalnych lub nieformalnych, które umożliwiłyby wspólne działania i organizowanie się grup, które chcą to robić, np. młodzieży, producentów rolnych i przedsiębiorców.

Pozytywnym czynnikiem określonych grup społecznych jest nastawienie proinwestycyjne, a nie konsumpcyjne. Chęć modernizacji i rozwoju dotychczasowej własnej działalności a także pozytywne postrzeganie potrzeb społecznych świadczy o nowoczesnym i otwartym myśleniu. Motywacja osiągnięć, czucie się przedsiębiorcą najsilniej cechuje właścicieli firm, ale również niektórych rolników

- Rozwój rolnictwa w gospodarce rynkowej

Rolnictwo w gminie w przeważającej części oparte jest na drobnych gospodarstwach ze słabą specjalizacją. Wymaga ono znalezienia kierunków upraw i hodowli oraz przetwórstwa rolno - spożywczego, zapewniających opłacalność produkcji i mogących stanowić podstawy utrzymania rodziny.

Warunki dla rozwoju rolnictwa w gminie są korzystne. Aby warunki dla środowiska i upraw były o wiele korzystniejsze, należy zmeliorować tereny nie objęte do tej pory tym zadaniem oraz wykonać konserwację istniejącej melioracji. Melioracja korzystnie wpłynie na zwiększenie wydajności występujących upraw, które stanowią poważne źródło pasz dla hodowli. Mocno akcentowana przez mieszkańców gminy jest również konieczność uruchomienia zakładu przetwórstwa rolno - spożywczego, który będzie skupował produkty od rolników i stworzył nowe miejsca pracy.

Niezbędnymi i koniecznymi działaniami dla rozwoju rolnictwa jest tworzenie gospodarstw jednokierunkowych oraz zwiększanie areалу indywidualnych gospodarstw wiejskich.

Rolnictwo polskie weszło w okres transformacji jako wyjątkowo zaniedbana gałąź gospodarki. W porównaniu z innymi krajami Unii Europejskiej w Polsce wydajność pracy jak również efektywność produkcji są kilkakrotnie niższe. Jeśli dodać do tego wyjątkowo rozdrobnioną strukturę agrarną oraz ukryte bezrobocie w rolnictwie, Polska na tle tych krajów przedstawia się bardzo niekorzystnie. Konieczne jest więc podjęcie działań, które będą niwelować ten dystans. Należy rozwinąć kierunek produkcji rolnej zorientowany na zaopatrzenie aglomeracji miejskich. Rolnictwo specjalistyczne wymaga jednak nakładu dużych środków finansowych. Barięą w tym jest brak preferencyjnych kredytów oraz innych preferencji dla rolników.

Niezbędnym otoczeniem produkcji mleczarskiej, mięsnej, oraz upraw zbożowych i okopowych będzie przechowalnictwo produktów i wcześniej wspomniane przetwórstwo, pozwalające na uzyskanie korzystniejszych cen zbytu.

Niezbędnym zatem staje się konieczność powstania na zasadzie szerokiej współwłasności, zakładów zajmujących się przechowalnictwem i przetwórstwem produktów rolnych.

- Nowoczesna infrastruktura

Infrastruktura jest elementem warunkującym funkcjonowanie i rozwój regionów z punktu widzenia społecznego i gospodarczego. Potencjalni inwestorzy chętniej lokują swoje firmy, gdzie mają zapewnione dogodne warunki, jakim jest łatwy dostęp do infrastruktury.

W Mieście i Gminie Skępe sytuacja ta w zakresie jej wyposażenia w infrastrukturę techniczną wygląda następująco: średni stopień zwodociągowania gminy oraz wysoki stopień rozwoju telekomunikacji. Należy poprawić stan techniczny dróg. Mniej korzystnie natomiast wygląda sytuacja pod względem kanalizacji. Funkcjonuje oczyszczalnia ścieków w Skępem, do której przyłączeni są odbiorcy ze Skępego, Wioski i Józefkowa. Gazu ziemnego na terenie Miasta i Gminy nie ma.

W szkołach jest niedostateczny dostęp do powierzchni wykorzystywanej w celach dydaktycznych.

- Rozwój przedsiębiorczości

Istotnym wskaźnikiem koniunktury w gminach jest powstawanie nowych przedsiębiorstw, ponieważ tworzą one miejsca pracy, jak również przyczyniają się do wzrostu gospodarczego gminy i poziomu dochodów mieszkańców.

Przedsiębiorczość jest związana w pewnym stopniu z pewną cechą osobowości ludzkiej, która polega na zaradności, inicjatywie i umiejętności podejmowania działań oraz szybkich decyzji. Przyczynia się to nie tylko do zaspokojenia aspiracji osób podejmujących ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej, ale także w końcowym rezultacie prowadzi do ogólnego postępu rozwoju

lokalnego. Dlatego bardzo ważnym zadaniem jest przestawienie sposobu myślenia z poziomu producenta rolnego na poziom przedsiębiorcy. W społeczności istnieje wielka potrzeba rozbudzenia ducha przedsiębiorczości. Ze szczególną troską należy myśleć o młodym pokoleniu. Przedsiębiorczym człowiek się nie rodzi, przedsiębiorczości można się nauczyć. Dlatego już na etapie szkoły podstawowej i gimnazjum niezbędne są różne szkolenia stymulujące rozpoczęcie działalności gospodarczej przez młodzież. Działania propagujące i ułatwiające rozwijanie przedsiębiorczości umożliwiają oparcie rozwoju gminy na własnych zasobach, spowoduje uniezależnienie się w pewnym stopniu od pomocy z zewnątrz. Należy jednak pamiętać, że proces rozwijania postaw przedsiębiorczości i generalnie postaw aktywnych jest procesem długotrwałym, gdyż wymaga często przebudowy wręcz całej filozofii życia poszczególnych osób. Dlatego też rozwijanie postaw przedsiębiorczości trzeba zacząć i prowadzić wśród wszystkich aktywnych mieszkańców gminy.

Całościowymi programami rozwijania przedsiębiorczości należy objąć przede wszystkim dzieci i młodzież uczącą się w szkołach.

Doświadczenia rozwiniętych państw oraz niektórych rejonów naszego kraju dowodzą, że przedsiębiorczość rozwija się tam, gdzie istnieje dobrze rozwinięta infrastruktura. W przypadku Miasta i Gminy Skępe wskazanym jest rozwój przedsiębiorczości i usług otoczenia rolnictwa. Zachętą dla tego typu przedsięwzięć winna być pro – przedsiębiorcza polityka władz gminy polegająca na stosowaniu preferencji podatkowych dla nowo powstających firm czy też zatrudniających bezrobotnych z terenu gminy.

- Rozwój turystyki na obszarach wiejskich (agroturystyki, rekreacji, turystyki tranzytowej)

Rozwój agroturystyki zorientowanej na rodziny z małymi dziećmi oraz turystyki ekologicznej, czyli pobyty w gospodarstwach produkujących zdrową żywność to kierunek rozwoju, który jest powszechnie akceptowany i uzasadniony ze względu na walory przyrodnicze. Rozwój tej działalności będzie miał też pośredni wpływ na podniesienie przychodów gminy za świadczenia usług turystycznych. W ramach tego kierunku rozwoju koniecznym jest budowa infrastruktury turystycznej i przedstawienie oferty usług turystycznych. Aby to było możliwe i opłacalne, zasadniczej wagi nabierają działania promujące gminę i lokalne usługi turystyczne na rynku turystycznym oraz rozwój działalności szkoleniowo - doradczej przyczyniającej się do profesjonalizacji świadczenia usług turystycznych.

Należy także uatrakcyjnić gminę poprzez budowę ścieżek rowerowych, szlaków turystycznych itp..

Szansą jest tzw. *turystyka tranzytowa* związana z przebiegającą przez teren gminy drogą krajową Nr 10. Jest to związane z możliwością powstania obiektów takich jak: motele, stacje benzynowe, stacje napraw, centra handlowe itd.

V.4. ANALIZA ZBIORCZA SWOT DLA MIASTA I GMINY SKĘPE

W wyniku przeprowadzenia diagnozy stanu miasta i gminy oraz analizy uwarunkowań została opracowana następująca analiza.

Tabela 4-2. Analiza zbiorcza SWOT dla Miasta i Gminy Skępe

SIŁY	SŁABOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> + Pozytywny obraz miasta i gminy w środowisku lokalnym i na zewnątrz + Istnienie świadomości powszechnej akceptacji dla działań władz miejskich + Dobre położenie komunikacyjne (drogowe) + Dobry poziom zwodociągowania i szeroko rozumianej telekomunikacji + Istnienie wolnych zasobów siły roboczej + Dodatni przyrost naturalny + Rozwój infrastruktury obszarów wiejskich przy wykorzystaniu zewnętrznych środków pomocowych + Liczne walory przyrodnicze + Występowanie walorów historycznych i materialnych dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> - Niska aktywność społeczna - Rozdrobnienie rolnictwa - Monostruktura upraw rolniczych - Niedostateczne tempo powstawania nowych miejsc pracy - Brak lokalnego kapitału i utrzymujące się bezrobocie - Ukryte bezrobocie w rolnictwie - Słaby stopień skanalizowania gminy - Niedobór kobiet w wieku produkcyjnym - Duży odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym - Słaby rozwój instytucji otoczenia biznesu na terenie gminy - Niskie dochody własne gminy - Niekorzystne warunki dla rozwoju rolnictwa
SZANSE	ZAGROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> Ů Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa Ů Poprawa stanu środowiska przyrodniczego poprzez inwestycje proekologiczne Ů Polityka wspierania wielokierunkowego rozwoju obszarów wiejskich realizowana przez państwo (nisko – oprocentowane kredyty, ulgi podatkowe i inne) Ů Możliwość wykorzystania wolnej siły roboczej w robotach publicznych i interwencyjnych Ů Bliskość Torunia i Sierpca oraz ośrodka powiatowego Ů Istnienie dużych rynków zbytu w bezpośredniej bliskości Ů Rozwój agroturystyki Ů Możliwość wykorzystania zewnętrznych środków pomocowych Ů Bliskość granicy z województwem mazowieckim 	<ul style="list-style-type: none"> Ů Niska dochodowość pracy w rolnictwie Ů Malejąca konkurencyjność produktów rolnych Ů Brak rynków zbytu na lokalne produkty rolne Ů Brak inwestorów z zewnątrz Ů Realny spadek przydziału środków z budżetu państwa przy jednoczesnym zwiększeniu zadań samorządu Ů Konkurencyjna pozycja innych gmin Ů Spadające zainteresowanie inwestorów terenami nieuzbrojonymi

V.5. ANALIZY SEKTOROWE SWOT

Tabela 4-3. Analiza sektorowa SWOT – integracja i aktywizacja społeczeństwa

SIŁY	SŁABOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> + Duża pracowitość mieszkańców + Pozytywny obraz gminy w oczach społeczeństwa lokalnego + Aktywna współpraca społeczeństwa lokalnego w zakresie realizacji zadań infrastruktury technicznej + Istnienie grupy aktywnych liderów 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak działań zmierzających do zintegrowania różnych grup mieszkańców - Pasywna i roszczeniowa postawa części mieszkańców do służb i instytucji publicznych - Brak instytucji społecznych reprezentujących interesy młodzieży - Brak spójnego programu kształcenia dla rolników
SZANSE	ZAGROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> Ū Wspieranie finansowe (środki pomocowe) dla danych projektów w ramach funkcjonujących programów Ū Możliwość udziału w szkoleniach liderów grup społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> Ū Niewystarczające dotacje i subsydia budżetu państwa na prowadzenie działań z zakresu oświaty i kultury

Tabela 4-4. Analiza sektorowa SWOT – rozwój rolnictwa w gospodarce rynkowej

SIŁY	SŁABOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> + Warunki do tworzenia obszarów rozwoju produkcji ekologicznej + Umiejętność zorganizowania się przy inwestycjach infrastrukturalnych + Zasoby wolnej ziemi rolniczej na poprawę struktury agrarnej + Czyste środowisko przyrodnicze korzystne dla rozwoju rolnictwa integrowanego i ekologicznego oraz turystyki i rekreacji + Dobrze rozbudowana baza doradztwa wiejskiego + Duże zasoby siły roboczej na wsi 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak spójnego programu kształcenia rolników - Rozdrobnienie gospodarstw rolnych - Brak specjalizacji gospodarstw - Brak doświadczenia w funkcjonowaniu przedsiębiorstw przetwórstwa rolnego - Spadek zużycia nawozów sztucznych oraz środków ochrony roślin - Monostruktura upraw - Brak kapitału na inwestycje - Nieumiejętność dostosowania się rolników do nowych warunków gospodarki rynkowej - Bardzo wysoka stopa bezrobocia strukturalnego i bardzo wysoka stopa bezrobocia ukrytego - Niski poziom ogólnego rozwoju społeczno-gospodarczego, deficyt kapitału - Zbyt skromna promocja zasobów i walorów wsi, niska aktywność i przedsiębiorczość ludności na wsi
SZANSE	ZAGROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> Ū Wzrost świadomości ekologicznej 	<ul style="list-style-type: none"> Ū Brak dostępności do

<p>społeczeństwa</p> <ul style="list-style-type: none"> Ů Rozwój agroturystyki Ů Powstanie produkcji zdrowej żywności Ů Bliskość aglomeracji Bydgosko-Toruńskiej z chłonnym rynkiem na dobrej jakości żywność i zapotrzebowaniem na usługi 	<p>niskooprocentowanych kredytów</p> <ul style="list-style-type: none"> Ů Brak instytucji zajmującej się rynkowym obrotem produkcji rolnej o zasięgu ponadlokalnym Ů Malejąca dochodowość pracy w rolnictwie Ů Zmienna polityka w zakresie ochrony na produkty rolnicze Ů Ograniczony rynek zbytu produktów rolnych Ů Niezbędność redukcji zatrudnienia w rolnictwie, z jednoczesnym zatrzymaniem tej ludności na wsi, wynikającej z braku alternatywy pracy poza rolnictwem Ů Niska produktywność rolnictwa i niedostosowanie jakości produktów do wzrastających wymogów
---	---

Tabela 4-5. Analiza sektorowa SWOT – nowoczesna infrastruktura

SIŁY	SŁABOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> + Średni poziom zwodociągowania i wysoki poziom rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej + Skanalizowanie części gminy + Zaangażowanie pewnej części społeczeństwa w zadaniach realizowanych przez gminę 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak terenów uzbrojonych pod inwestycje - Niski poziom kanalizacji - Nie najlepszy stan dróg
SZANSE	ZAGROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> Ů Bliskość dużych miast Ů Rozwój infrastruktury technicznej ze środków zewnętrznych (kanalizacja, wodociągi, drogi itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> Ů Brak dostatecznych środków finansowych na finansowanie działalności w dziedzinie kultury, sportu i oświaty z budżetu państwa

Tabela 4-6. Analiza sektorowa SWOT – rozwój przedsiębiorczości

SIŁY	SŁABOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> + Posiadanie własnych nieruchomości przez mieszkańców + Rozszerzająca się sieć drobnych usług dla ludności + Istnienie wolnych terenów do zagospodarowania + Korzystny odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym + Średni poziom zwodociągowania i wysoki poziom rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości - Brak całościowych programów rozwijania przedsiębiorczości - Niskie dochody mieszkańców - Brak perspektyw dla młodych wykształconych ludzi - Nieumiejętność dostosowania się rolników do nowych warunków gospodarki rynkowej - Ograniczone możliwości zbytu

	produktów na rynku - Brak wiedzy i umiejętności w zakresie przygotowania i prowadzenia działalności gospodarczej - Ograniczone możliwości dostępu do informacji
SZANSE	ZAGROZENIA
Ū Budowa kanalizacji Ū Stosowanie ulg podatkowych dla inwestorów Ū Reklama gminy w środkach masowego przekazu Ū Promocja gminy na zewnątrz Ū Wspomaganie lokalnej przedsiębiorczości Ū Bliskość dużych rynków zbytu	Ū Brak rządowych programów preferencyjnych dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich Ū Spadające zainteresowanie inwestorów terenami nieuzbrojonymi Ū Ubożenie grup społecznych

Tabela 4-7. Analiza sektorowa SWOT – rozwój turystyki na obszarach wiejskich

SIŁY	SŁABOŚCI
+ Walory przyrodniczo – krajoznawczo – historyczne + Dobra dostępność komunikacyjna oraz bliskość miast + Korzystne warunki naturalne środowiska, sprzyjające rozwojowi usług rekreacyjnych oraz agroturystycznych + Ochrona istniejących lasów i zadrzewień + Występowanie terenów o walorach sprzyjających rozwojowi różnych form wypoczynku + Funkcjonowanie gospodarstw agroturystycznych	- Niedostateczny rozwój bazy turystycznej - Brak doświadczenia w obsłudze turystów - Brak zintegrowanego programu turystycznego gminy - Brak środków finansowych w budżecie na stworzenie oraz zagospodarowanie atrakcyjnych turystycznie terenów - Brak doświadczenia w prowadzeniu gospodarstw agroturystycznych - Słaby stan kąpieliska miejskiego - Brak propagowania agroturystyki na zewnątrz
SZANSE	ZAGROZENIA
Ū Rosnące zainteresowanie się agroturystyką Ū Rozwój agroturystyki Ū Wzrastająca moda na wypoczynek sobotnio-niedzielny Ū Wzrastające zainteresowanie budową domów letniskowych	Ū Funkcjonowanie bazy turystycznej w innych gminach Ū Brak funduszy na odnowienie miejsc rekreacyjnych

V.6. SCENARIUSZE ROZWOJU

Scenariusz zalecany

Zasadniczą przesłanką rozwoju Miasta i Gminy Skepe jest rozwój rolnictwa, przedsiębiorczości oraz agroturystyki, a także rekreacji, turystyki tranzytowej przy równoczesnej poprawie stanu zarówno infrastruktury technicznej jak i społecznej oraz obiektów rekreacyjnych.

Scenariusz optymalny

Koniecznym warunkiem w miarę szybkiego zachodzenia pozytywnych zmian w tych obszarach jest integracja i uaktywnienie mieszkańców, co wiąże się ze zmianami postaw biernych i konsumpcyjnych na postawy otwartości i aktywności. Należy również usprawnić stopień wyposażenia gminy w infrastrukturę techniczną, tj. budowę kanalizacji, poprawić stan dróg, dokończyć wodociągowanie. Następnie stworzenie atrakcyjnej oferty dla potencjalnych inwestorów. Zmiany w rolnictwie powinny zmierzać w kierunku rozwijania produkcji rolnej wobec istniejących uwarunkowań, tzn. hodowli trzody chlewnej, produkcji mleka, mięsa wołowego, uprawy zbóż, ziemniaków, warzywnictwa oraz sadownictwa. Należy poszukiwać nowych możliwości uruchamiania produkcji rolnej wg zapotrzebowania na rynku, a możliwych dla wybranych terenów gminy. Optymalnym kierunkiem przemian w rolnictwie jest stworzenie przetwórstwa produktów rolnych na miejscu oraz uruchomienie rynków zbytu w kraju i za granicą. Umożliwia to uzyskiwanie wartości dodanej z przetwórstwa własnych produktów. Przetwórstwo to powinno być oparte na zasadzie sprawdzonej w innych krajach Unii Europejskiej, polegające na współwłasności producentów rolnych zakładów przetwórczych.

Scenariusze pesymistyczne

Zakorzeniona mentalność społeczeństwa gminy jeszcze przez długie lata nie ulegnie zmianie. Konserwatywni z reguły rolnicy nie będą chętni do samoorganizowania się. Możliwe będzie postrzeganie przez tę grupę społeczną przemian jako kontynuację haseł poprzedniej epoki o zmienionym tylko nazewnictwie.

Biorąc powyższe przewidywania wariantu pesymistycznego dotyczącego rozwoju rolnictwa, gmina i jej mieszkańcy mogą stracić:

- możliwość uzyskiwania dochodów pochodzących z przetwórstwa własnych produktów,
- możliwość uzyskiwania na rynku silniejszej pozycji z tytułu wspólnego reprezentowania własnych interesów.

W takiej sytuacji odpowiedzialność za rozwój miasta i gminy będzie spoczywała w dalszym ciągu na władzach miejskich. Społeczeństwo „wyczekujące” będzie czekało na działania władz miejskich w kierunku uruchomienia przetwórstwa, rynków zbytu itd.

Niebezpiecznym jest także scenariusz w sytuacji kiedy warunki życia w gminie osiągnęły już wysoki poziom. Społeczeństwo gminy będzie chciało mieszkać w gminie gdzie poziom życia rośnie i zażąda wówczas dobrych miejsc pracy, które znacznie poprawią ich sytuację materialną. Wówczas może nastąpić eskalacja postaw roszczeniowych, które będzie trudno zaspokoić.

V.7. CEL GŁÓWNY

Cel główny został sformułowany przez zespół roboczy w wyniku przeprowadzonych badań oraz wywiadów i brzmi on następująco:

DAŻENIE DO OSIĘGNIĘCIA TRWAŁEGO ROZWOJU ORAZ WZROSTU KONKURENCYJNOŚCI MIASTA I GMINY SKĘPE W OPARCIU O ISTNIEJĄCE ZASOBY PRZYRODNICZE, KULTUROWE I SPOŁECZNO-EKONOMICZNE.

V.8. CELE STRATEGICZNE, CELE OPERACYJNE, WSKAZANIE ZADAŃ I PROJEKTÓW WDROŻENIOWYCH

Kierunek priorytetowy: **Integracja i aktywizacja społeczeństwa**

Tło

W przeprowadzonych badaniach przewijał się problem biernych postaw mieszkańców. Wykorzystanie sił tkwiących w lokalnym społeczeństwie przez uwzględnienie jego życzeń i poglądów wymaga używania skutecznych i nowoczesnych metod porozumiewania się z nim. Integracja oraz aktywizacja społeczeństwa gminy wokół wspólnych celów jest warunkiem ożywienia i poprawy sytuacji w mieście i gminie.

Wynika z tego potrzeba prowadzenia działań nakierowanych na uaktywnienie różnych grup mieszkańców miasta i gminy, aby proces podejmowania działań rozwojowych dla gminy miał oparcie w ludziach. Najważniejszą silną stroną każdej społeczności lokalnej jest aktywność jej członków.

Działania zmierzające do zintegrowania różnych grup mieszkańców oraz ich aktywizacji są niezwykle ważne, wręcz fundamentalne dla dalszego powodzenia wszelkich działań prorozwojowych. Dlatego też uznaliśmy ten problem za priorytetowy.

Mocne strony

Mieszkańcy oraz władze miasta i gminy wskazują na dużą pracowitość jej mieszkańców. Wielu spośród nich posiada zdolności i umiejętności do prowadzenia działalności gospodarczej. W społeczności Miasta i Gminy Skępe istnieje grupa aktywnych liderów. Grupa ta oraz część społeczeństwa pozytywnie postrzega swoją gminę.

Wstępem do integracji mieszkańców powinny i muszą być różne imprezy oraz festyny o charakterze kulturalnym i sportowym, organizowane na terenie miasta i gminy.

Słabe strony

Przeprowadzone badania (ankiety, wywiady, spotkania) dowiodły, że mieszkańcy miasta i gminy nie mogą się uwolnić od stereotypów myślowych w postrzeganiu przyszłości swojej gminy. Panuje dość powszechne przekonanie, że losy gminy zależą od jej władz, a nie od mieszkańców, co stanowi dość istotną barierę rozwojową. Ludzie nie mogą się wyzbyć ciągłego narzekania i niewiary, że cokolwiek zmieni się na lepsze.

Szanse

Dla zaktywizowania mieszkańców jednym z najważniejszych elementów jest wykorzystanie istniejącej grupy liderów jako organizacji inicjującej wszystkie działania o charakterze integrującym. Poprzez udział w szkoleniach wzrośnie ich efektywność, która zostanie skierowana na działania zmierzające do pozyskania środków pomocowych, nie tylko przez gminę, ale i inne organizacje działające na rzecz rozwoju miasta i gminy. Liderzy w sposób naturalny powinni być motorami działań i przemian, „ciągnąć” innych za sobą.

Zagrożenia

Brak dostatecznych funduszy z budżetu państwa w formie dotacji i subsydiów na tego typu działania. Pogarszająca się sytuacja materialna większości społeczeństwa powoduje niechęć i apatię do tego typu działań.

Kierunek rozwoju: **Integracja i aktywizacja społeczeństwa**

Cele strategiczne, cele operacyjne i zadania

1. Aktywizacja mieszkańców na rzecz rozwoju miasta i gminy

- 1.1. Rozszerzenie działalności istniejących instytucji kulturalnych i sportowych
- 1.1.1. Organizowanie takich imprez, w których uczestnik będzie brał czynny udział
- 1.1.2. Organizacja imprez kulturalnych dla młodzieży

2. Aktywizacja młodzieży w życiu społecznym miasta i gminy

- 2.1. Stworzenie nowych instytucji społecznych reprezentujących interesy młodzieży
- 2.1.1. Powołanie Młodzieżowego Klubu Dyskusyjnego

3. Wzrost poziomu edukacji mieszkańców

- 3.1. Realizacja programów edukacyjnych
- 3.1.1. Szkolenia dla liderów
- 3.1.2. Kursy dla nauczycieli
- 3.1.3. Program kształcenia rolników

Kierunek priorytetowy: **Rozwój rolnictwa w gospodarce rynkowej**

Tło

Rolnictwo na terenie Gminy Skępe w przeważającej części oparte na drobnych gospodarstwach wymaga znalezienia kierunków upraw i hodowli, które

zapewniłyby opłacalność produkcji i mogłyby stanowić podstawę utrzymania rodziny. Głównymi kierunkami hodowli, produkcji i upraw są: hodowla trzody chlewnej, produkcja mięsa wieprzowego i w mniejszym stopniu wołowego, produkcja mleka oraz uprawy zbóż i ziemniaków.

Priorytetem jest aby na terenach wiejskich powstały małe i średnie przedsiębiorstwa wytwórcze i usługowe. Mogą one zapewnić nowe miejsca pracy dla ludności odchodzącej z rolnictwa oraz dodatkowy dochód niektórym gospodarstwom rolnym.

Mocne strony

Sprzyjające ogólnie warunki klimatyczne dla rozwoju rolnictwa. Tradycje wśród rolników.

Słabe strony

Słabe gleby. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Następuje spadek zużycia nawozów sztucznych oraz środków ochrony roślin. Dość wyraźnie zarysowują się postawy roszczeniowe wśród rolników. Brak tradycji funkcjonowania gospodarstw ekologicznych. Barierami są: monostruktura upraw jak również zbyt wolne tempo dostosowania się rolników do gospodarki rynkowej.

Szanse

Następuje wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa, a w związku z tym powstanie gospodarstw ekologicznych. Zorganizowanie się rolników w Związek Producentów Rolnych oraz możliwości uzyskania niskooprocentowanych kredytów i dotacji stwarza dla rolnictwa w gminie dodatkowe szanse. Wyraźną szansą dla rolnictwa jest powstanie przedsiębiorstw przetwórstwa rolno - spożywczego. Przedsiębiorstwa te, a także powstanie giełd rolno - spożywczych w okolicach powinno stać się motorem dla rozwoju rolnictwa.

Zagrożenia

Brak jest instytucji, zajmujących się rynkowym obrotem produkcji rolnej. Poza tym polityka państwa w zakresie ochrony na produkty rolne jest niewystarczająca. Problemem jest również obniżająca się dochodowość pracy w rolnictwie oraz dostępność do niskooprocentowanych kredytów.

Kierunek rozwoju: **Rozwój rolnictwa w gospodarce rynkowej**

Cele strategiczne, cele operacyjne i zadania

1. Adaptacja rolnictwa w warunkach gospodarki rynkowej

1.1. Poprawa rentowności pracy w gospodarstwach rolnych

1.1.1. Pomoc organizacyjna i finansowa w promocji produktów rolnych

1.1.2. Opracowanie zasad współpracy z ODR oraz innymi organizacjami rolniczymi dotyczącej działań na rzecz efektywności gospodarowania w rolnictwie

1.1.3. Zwiększenie areалу upraw sadowniczych i warzywniczych

1.1.4. Zorganizowanie cyklu szkoleń promujących nowe uprawy roślin dochodowych i podnoszących kwalifikacje rolników

1.1.5. Inwestowanie w efektywne technologie poprawiające jakość produktów

1.1.6. Inwestowanie w technologie przyjazne środowisku

1.1.7. Tworzenie dodatkowych źródeł dochodów w gospodarstwach (np. sprzedaż bezpośrednia konsumentom, agroturystyka)

1.2. Wspieranie działań na rzecz zwiększenia areалу upraw w gospodarstwach indywidualnych

1.2.1. Zorganizowanie cyklu spotkań przy partycypacji ODR, mających na celu rozpowszechnianie idei gospodarstw rodzinnych oraz wskazanie możliwości ich tworzenia i potencjalnych korzyści

1.3. Wzrost świadomości ekologicznej ludności wiejskiej

1.3.1. Powstrzymanie degradacji gleb poprzez przestrzeganie programu racjonalnego stosowania środków chemicznych (przede wszystkim w rolnictwie)

1.3.2. Powstanie gospodarstw ekologicznych

1.3.3. Organizowanie wystaw żywności ekologicznej

1.4. Stwarzanie przyjaznych warunków do tworzenia miejsc pracy na terenie gminy niezwiązanych bezpośrednio z pracą w rolnictwie

1.4.1. Opracowanie wykazu istniejącej i uzasadnionej ekonomicznie pozarolniczej działalności gospodarczej w układzie przestrzennym gminy

1.4.2. Opracowanie systemu zachęt dla osób chcących podjąć działalność na obszarach rolniczych

2. Rozwój spółdzielczości rolniczej

2.1. Powstanie zakładów przetwórstwa rolnego

2.1.1. Powstanie Związków Producentów Rolnych

2.1.2. Tworzenie opartych o współwłasność przedsiębiorstw przetwórczych

3. Pozarolniczy rozwój terenów wiejskich

3.1. Pobudzenie aktywności gospodarczej

3.1.1. Edukacja i doradztwo dostosowane do nowych i zmieniających się warunków

3.1.2. Zwiększenie dostępności do infrastruktury

3.1.3. Promowanie inicjatywności

3.2. Tworzenie dobrych warunków dla istniejących i powstawania nowych firm przez:

3.2.1. Preferencje w podatkach i opłatach lokalnych

3.2.2. Zbrojenie w infrastrukturę terenów dla inwestorów

Kierunek priorytetowy: **Nowoczesna infrastruktura**

Tło

Miasto i Gmina Skępe posiada średnio rozwiniętą infrastrukturę techniczną i społeczną. Słaby rozwój obu infrastruktur wpływa negatywnie na poziom życia mieszkańców, jego rozwój intelektualny i ekonomiczny. Decyduje także o przyszłości możliwości inwestycyjnych na terenie gminy.

Mocne strony

Średni wysoki stopień zwodociągowania wysoki stopień rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej oraz skanalizowanie części gminy. Dobra dostępność komunikacyjna.

Słabe strony

Brak kanalizacji w przeważającej części gminy, jak również słaby poziom wyposażenia szkół w środki dydaktyczne, a także niedobór powierzchni dydaktycznej.

Szanse

Wysoki stopień wyposażenia w infrastrukturę podniesie znacznie poziom atrakcyjności miasta i gminy. Jest to niezwykle ważne ze względu na podniesienie stopy życiowej społeczeństwa. Szansą jest również posiadanie strategii rozwoju miasta i gminy przy ubieganiu się o zewnętrzne środki pomocowe.

Zagrożenia

Brak dostatecznych środków finansowych zewnętrznych.

Kierunek rozwoju: **Nowoczesna infrastruktura**

Cele strategiczne, cele operacyjne i zadania

1. Rozwój infrastruktury technicznej

1.1. Zwodociągowanie miasta i gminy

1.1.1. Budowa stacji uzdatniania wody w Boguchwale

1.1.2. Rozbudowa stacji uzdatniania wody w Skępem

1.1.3. Modernizacja stacji uzdatniania wody w Wólce

1.1.4. Budowa sieci wodociągowej z przyłączami Łąkie, Franciszkowo, Radziochy, Lubówiec, Narutowo, Jarczewo, Kierz, Kobrzyńiec Stary, Bógzapłać

1.1.5. Budowa sieci wodociągowej z przyłączami Ławiczek, Obóz, Gorzeszyn, Huta, Żagno, Pokrzywnik.

1.1.6. Budowa sieci wodociągowej z przyłączami Kukowo - Guzowatka – Koziółek

1.2. Kanalizacja gminy

1.2.1. Rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Skępem

1.2.2. Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Skepe - III etap

1.2.3. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków

1.2.4. Modernizacja pompowni ścieków,

1.2.5. Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowościach Wólka i Szczekarzewo oraz na terenach rekreacyjnych wokół jeziora Łąkie.

1.3. Budowa i modernizacja dróg, chodników oraz obiektów mostowych

Droga krajowa

1.3.1. Poszerzenie drogi krajowej nr 10

1.3.2. Przebudowa drogi krajowej nr 10

Drogi wojewódzkie

1.3.3. Modernizacje i remonty dróg wojewódzkich

Drogi powiatowe

1.3.4. Modernizacje i remonty dróg powiatowych

Drogi gminne

1.3.5. Odnowa ulicy Prostej

1.3.6. Modernizacja ulicy Sportowej

1.3.7. Odnowa ulicy Okopowej i Zielonej

1.3.8. Przebudowa drogi Ławiczek – Huta

1.3.9. Przebudowa drogi Łąkie – Franciszkowo

- 1.3.10. Przebudowa drogi w miejscowości Sarnowo
- 1.3.11. Odnowa ulicy Akacjowej, Jarzębinowej, Klonowej i Lipowej
- 1.3.12. Odnowa ulicy Brzozowej, Jodłowej i Sosnowej
- 1.3.13. Przebudowa dróg gminnych 170337C Kukowo-Adamowo i 170338C Kukowo-Czermno w miejscowości Kukowo
- 1.3.14. Przebudowa – modernizacja ulicy Zielonej i ulicy Jeziornej
- 1.3.15. Odnowa ulicy Przemysłowej i Wiśniowej
- 1.3.16. Przebudowa drogi Moczadła – Grabówiec
- 1.3.17. Odnowa ulicy Grzybowej
- 1.3.18. Remont 2 mostów w miejscowości Żuchowo
- 1.3.19. Rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego
- 1.3.20. Budowa i modernizacja chodników
- 1.4. Gospodarka odpadami
- 1.4.1. Budowa składowiska odpadów komunalnych w Lubówcu
- 1.4.2. Rekultywacja składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Skępem
- 2. Rozwój infrastruktury społecznej**
- 2.1. Rozbudowa bazy oświatowej
- 2.1.1. Termomodernizacja stropodachu i elewacji w SP Skępe
- 2.1.2. Budowa ogrodzenia SP Skępe
- 2.1.3. Termomodernizacja i wykonanie elewacji w SP Łąkie
- 2.1.4. Budowa parkingu przy SP Skępe
- 2.1.5. Utwardzenie placu przed SP Skępe
- 2.1.6. Wykonanie elewacji szkoły i budynku gospodarczego w SP Czermno
- 2.1.7. Rozbudowa Szkoły Podstawowej w Skępem – II etap
- 2.1.8. Termomodernizacja stropodachu i elewacji w Przedszkolu nr 1 w Skępem
- 2.1.9. Termomodernizacja stropodachu w Szkole Podstawowej w Wólce
- 2.2. Rozbudowa bazy kulturalnej
- 2.2.1. Modernizacja remizy OSP w Wiosce
- 2.2.2. Modernizacja remizy OSP w Józefkowie
- 2.2.3. Modernizacja remizy OSP w Skępem
- 2.2.4. Modernizacja remizy OSP w Wólce
- 2.2.5. Modernizacja remizy OSP w Kukowie
- 2.2.6. Modernizacja remizy OSP w Łąkiem
- 2.2.7. Modernizacja remizy OSP w Żuchowie
- 2.2.8. Modernizacja remizy OSP w Hucie
- 2.2.9. Modernizacja remizy OSP w Jarczewie
- 2.2.10. Budowa biblioteki wraz z reaktywacją Gminnego Ośrodka Kultury
- 2.3. Rozbudowa bazy sportowej
- 2.3.1. Budowa boiska szkolnego
- 2.4. Rozbudowa bazy mieszkaniowej
- 2.4.1. Budowa 20 mieszkań socjalnych (nowych lub na bazie byłej Szkoły Podstawowej w Narutowie)

Kierunek priorytetowy: **Rozwój przedsiębiorczości**

Tło

Występujący na terenie miasta i gminy poziom przedsiębiorczości w ostatnim okresie wykazuje tendencję rosnącą. Problem braku podstawowej wiedzy oraz umiejętności w zakresie przygotowania i prowadzenia działalności gospodarczej jest dla mieszkańców wsi podstawowym zagadnieniem. W związku z tym wskazane są działania nakierowane na ciągłe wspomaganie tego procesu.

Zakorzeniona mentalność wielu mieszkańców gminy polegająca na przyjęciu postaw roszczeniowych i wyczekujących a dodatkowo uwarunkowana kulturowo jest elementem opóźniającym rozwój przedsiębiorczości, który jest procesem długotrwałym. Wzrost przedsiębiorczości dokonuje się na drodze działań edukacyjnych, które należy skierować do wszystkich aktywnych mieszkańców gminy a przede wszystkim do dzieci i młodzieży. Bardzo istotnym czynnikiem rozwoju przedsiębiorczości może być wpływ szkoły na zmianę nie tylko stosunku młodzieży do ludzi przedsiębiorczych prowadzących własne firmy, ale także na przygotowanie młodych ludzi do podjęcia działalności gospodarczej na własny rachunek. Aktualne możliwości dostępu do informacji na wsi są dosyć ograniczone i zawężają się do telewizji, radia i prasy, które przedstawiają problematykę na ogół językiem mało zrozumiałym dla przeciętnego mieszkańca wsi, któremu obce są pojęcia ekonomiczne czy prawne. Konieczne staje się więc organizowanie szkoleń dostosowanych poziomem oraz sposobem przekazu do wiejskiego odbiorcy.

Wyposażenie miasta i gminy w infrastrukturę techniczną jest średnie. Gmina wymaga budowy sieci kanalizacyjnej i wodociągowej, poprawy stanu dróg oraz utworzenia terenów przeznaczonych pod „poważną” działalność gospodarczą.

Mocne strony

Położenie miasta w nieprzekraczającej 22 km odległości od Sierpca, 36 od Włocławka oraz w nieco dalszej od aglomeracji bydgosko-toruńskiej zapewnia ogromny rynek zbytu. Istnieją wolne zasoby siły roboczej. Posiadanie własnych nieruchomości podwyższa zdolność zaciągania kredytów.

Słabe strony

Wielu mieszkańców jest biernie nastawionych do możliwości poprawy swojej sytuacji materialnej. Niewielka jest ilość podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w formie osobowości prawnej. Brak kanalizacji w przeważającej części gminy jest jednym z największych problemów gminy. Niekorzystnym czynnikiem jest również ograniczony dostęp do informacji.

Szanse

Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy, a także korzystne położenie dużych aglomeracji miejskich stwarza możliwości do inwestowania z zewnątrz, a tym samym utworzenia nowych miejsc pracy i poprawy warunków ludności.

Zagrożenia

Brak inwestorów z zewnątrz związany jest z niezdecydowaną polityką państwa dotyczącą preferencyjnych programów do rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

Kierunek rozwoju: **Rozwój przedsiębiorczości**

Cele strategiczne, cele operacyjne i zadania

1. Stwarzanie dogodnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości

1.1. Budowa instytucji oraz podejmowanie działań wspierających rozwój przedsiębiorczości

1.1.1. Utworzenie Stowarzyszenia Rozwoju Gminy oraz Wspierania Przedsiębiorczości

- Fundusz Kredytów Wzajemnych
- Lokalny Fundusz Gwarancyjny
- Lokalny Fundusz Inwestycyjny
- Klub Przedsiębiorczości

1.1.2. Stworzenie systemu ulg i preferencji podatkowych wynikających z kompetencji gminy dla promowania samozatrudnienia i kreacji miejsc pracy

1.1.3. Organizacja szkoleń

1.1.4. Organizowanie i zatrudnienie pracowników z robót interwencyjnych i publicznych

1.1.5. Promowanie zatrudnienia bezrobotnych przy inwestycjach gminnych przez wykonawców prac zamówień publicznych

1.1.6. Udzielenie preferencji podatkowych istniejącym zakładom, które znajdują się w trudnej sytuacji finansowej:

- prolongaty spłaty podatku

1.2. Promowanie ekonomicznej edukacji wśród młodych ludzi

1.2.1. Program edukacji ekonomicznej młodzieży w szkołach

1.3. Promocja miasta i gminy

1.3.1. Organizacja imprezy promującej przedsiębiorczość

Kierunek priorytetowy: **Rozwój turystyki na terenach wiejskich (agroturystyki, rekreacji, turystyki tranzytowej)**

Tło

Rozwój turystyki pobytowej, zorientowanej na rodziny z małymi dziećmi oraz turystyki ekologicznej, czyli pobyty w gospodarstwach produkujących zdrową żywność to kierunek rozwoju, który jest powszechnie akceptowany.

Nowe warunki społeczno – ekonomiczne na wsi polskiej wymusiły szukanie alternatywnych źródeł dochodów ludności wiejskiej. Jedną z tych alternatyw jest rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki, które zapewnią miejsca pracy oraz dodatkowy dochód.

Atutem do wykorzystania jest również przebiegająca przez teren miasta i gminy droga krajowa nieoceniona w przypadku turystyki tranzytowej.

Mocne strony

Liczne walory przyrodniczo - krajoznawczo - historyczne. Na terenie gminy znajdują się jeziora, kąpieliska miejskie, lasy, czyste powietrze, pomniki przyrody oraz zabytki historyczne. Atutem jest niezbyt odległe położenie aglomeracji bydgosko-toruńskiej. Istnieje gotowość wielu mieszkańców gminy do przyjmowania gości tzw. letników. Dobry stan środowiska naturalnego. Brak przemysłu uciążliwego dla środowiska. Dobre warunki dla grzybobrania i zbierania jagód, to walory przemawiające za rozwojem tego kierunku.

Słabe strony

Niezbyt dobrze rozwinięta baza turystyczna. Brak doświadczenia w prowadzeniu obsługi turystów. Nieumiejętność dostosowania się wielu ludzi, szczególnie rolników do nowych warunków gospodarki rynkowej. Nienajlepszy stan dróg dojazdowych do małych miejscowości jest poważnym problemem i słabością w zakresie infrastruktury technicznej. Brak zainteresowania się potencjalnych inwestorów, wpływa ujemnie na rozwój tej dziedziny.

Szanse

Wzrost zainteresowania agroturystyką, a także wzrastające zainteresowanie budową domów letniskowych. Nawiązanie współpracy z gminami Europy Zachodniej w celu wymiany doświadczeń (np. wymiana młodzieży).

Zagrożenia

Funkcjonowanie bazy turystycznej w pobliskich gminach stwarza z jednej strony zagrożenie, ale z drugiej powinno przyczynić się do zmobilizowania sił do przezwyciężenia występujących zagrożeń.

Kierunek rozwoju: **Rozwój turystyki na obszarach wiejskich (agroturystyki, rekreacji, turystyki tranzytowej)**

Cele strategiczne, cele operacyjne i zadania

1. Podnoszenie walorów środowiska naturalnego i wykorzystanie go do rozwoju gospodarczego miasta i gminy

1.1. Zachowanie czystości i estetyki środowiska

1.1.1. Zorganizowanie konkursów ekologicznych

1.2. Ochrona zasobów leśnych

1.2.1. Zalesianie nieużytków

2. Rozbudowa bazy turystycznej

2.1. Rozbudowa bazy rekreacyjnej

1.1.1. Zagospodarowanie okolic Jeziora Wielkiego i Małego oraz Parku Borek

1.1.2. Budowa pomostów kąpielowych nad Jeziorem Łackim

3. Stworzenie zintegrowanego programu turystycznego miasta i gminy

3.1. Tworzenie nowych miejsc pracy poprzez rozwój gospodarstw agroturystycznych

3.1.1. Opracowanie studium możliwości rozwoju agroturystyki

3.1.2. Zorganizowanie cyklu szkoleń dla gospodarzy chcących rozpocząć działalność agroturystyczną oraz zapewnienie pomocy doradczej

3.1.3. Rejestracja gospodarstw agroturystycznych

- 3.1.4. Ścisła współpraca gospodarstw agroturystycznych i kwaterodawców z Stowarzyszeniami agroturystycznymi i samorządem lokalnym
- 3.1.5. Wspólna promocja oferowanego pakietu specjalistycznego usług
- 3.2. Działania zmierzające do pozyskania inwestorów zainteresowanych zagospodarowaniem atrakcyjnych turystycznie terenów.
  - 3.2.1. Opracowanie cyklicznych imprez kulturalno promocyjnych popularyzujących gminę
  - 3.2.2. Opracowanie systemu preferencji dla przedsiębiorców inwestujących w rozwój turystyki
  - 3.2.3. Opracowanie wykazu atrakcyjnych terenów do zagospodarowania
  - 3.2.4. Nawiązanie współpracy z zagranicznymi gminami
  - 3.2.5. Wybudowanie ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych
  - 3.2.6. Odnowienie elewacji budynków w rynku w Skępem
  - 3.2.7. Odnowa centrum Skępego

ZADANIA REALIZACYJNE DO 2013 ROKU

Cel główny:

DAŻENIE DO OSIĄGNIĘCIA TRWAŁEGO ROZWOJU ORAZ WZROSTU KONKURENCYJNOŚCI MIASTA I GMINY SKĘPE W OPARCIU O ISTNIEJĄCE ZASOBY PRZYRODNICZE, KULTUROWE I SPOŁECZNO-EKONOMICZNE

Kierunek priorytetowy: INTEGRACJA I AKTYWIZACJA SPOŁECZEŃSTWA

1. Cel strategiczny: Aktywizacja mieszkańców na rzecz rozwoju miasta i gminy

1.1. Rozszerzenie działalności istniejących instytucji kulturalnych i sportowych

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.1.1.	Organizowanie takich imprez, w których uczestnik będzie brał czynny udział – np. turnieje piłki siatkowej, koszykowej i nożnej	Urząd Miasta i Gminy Skępe, szkoły podstawowe, Gimnazjum w Skępem, Zespół Szkół w Skępem, Biblioteka Publiczna w Skępem	Budżet MiG, środki własne pozostałych instytucji	Od 2008 r.
1.1.2.	Organizacja imprez kulturalnych dla młodzieży	Urząd Miasta i Gminy, Biblioteka Publiczna w Skępem	Budżet MiG, środki własne pozostałych instytucji	Od 2008 r.

2. Cel strategiczny: Aktywizacja młodzieży w życiu społecznym miasta i gminy

2.1. Stworzenie nowych instytucji społecznych reprezentujących interesy młodzieży

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
2.1.1.	Powołanie Młodzieżowego Klubu Dyskusyjnego	Biblioteka Publiczna w Skępem	Budżet MiG, środki własne	Od 2008 r.

3. Cel strategiczny: Wzrost poziomu edukacji mieszkańców

3.1. Realizacja programów edukacyjnych

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
3.1.1.	Szkolenia dla liderów	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe z UE	Od 2008 r.
3.1.2.	Kursy dla nauczycieli	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, budżet państwa	Od 2008 r. (kontynuacja w kolejnych latach)
3.1.3.	Program kształcenia rolników	Urząd Miasta i Gminy, ODR Minikowo	Budżet MiG, budżet ODR, środki pomocowe z UE	Od 2008 r.

Kierunek priorytetowy: ROZWÓJ ROLNICTWA W GOSPODARCE RYNKOWEJ

1. Cel strategiczny: Adaptacja rolnictwa w warunkach gospodarki wolnorynkowej

1.1. Poprawa rentowności pracy w gospodarstwach rolnych

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.1.1.	Pomoc organizacyjna i finansowa w promocji produktów rolnych	ODR Minikowo	Środki pomocowe UE	Od 2008 r.
1.1.2.	Opracowanie zasad współpracy z ODR oraz innymi organizacjami rolniczymi dotyczącej działań na rzecz efektywności gospodarowania w rolnictwie	Urząd Miasta i Gminy, ODR Minikowo, przedstawiciele rolników	Budżet MiG	Od 2008 r.
1.1.3.	Zwiększenie areалу upraw sadowniczych i warzywniczych	ODR Minikowo	Środki pomocowe UE, środki własne rolników	Od 2008 r.
1.1.4.	Zorganizowanie cyklu szkoleń promujących nowe uprawy roślin dochodowych i podnoszących kwalifikacje rolników	ODR Minikowo	Środki własne rolników, Fundacja Wspomagania Wsi	Od 2009 r.
1.1.5.	Inwestowanie w efektywne technologie poprawiające jakość produktów	Inwestorzy/rolnicy	Środki prywatne, środki pomocowe UE	Od 2009 r.
1.1.6.	Inwestowanie w technologie przyjazne środowisku	Inwestorzy/rolnicy	Środki prywatne, środki pomocowe UE	Od 2009 r.
1.1.7.	Tworzenie dodatkowych źródeł dochodów w gospodarstwach (np. sprzedaż bezpośrednia konsumentom, agroturystyka)	Inwestorzy	Środki prywatne	Od 2009 r.

1.2. Wspomaganie działań na rzecz zwiększenia areалу upraw w gospodarstwach indywidualnych

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.2.1.	Zorganizowanie cyklu spotkań przy partycypacji ODR, mających na celu rozpowszechnianie idei gospodarstw rodzinnych oraz wskazanie możliwości ich tworzenia i potencjalnych korzyści	ODR Minikowo	Środki pomocowe UE	Od 2008 r.

1.3. Wzrost świadomości ekologicznej ludności wiejskiej

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.3.1.	Powstrzymanie degradacji gleb poprzez przestrzeganie programu racjonalnego stosowania środków chemicznych (przede wszystkim w rolnictwie)	ODR Minikowo	Środki pomocowe UE	Od 2009 r.
1.3.2.	Powstanie gospodarstw ekologicznych	ODR Minikowo	Środki pomocowe UE, budżet MiG	Od 2009 r.
1.3.3.	Organizowanie wystaw żywności ekologicznej	ODR Minikowo	Budżet MiG, środki własne rolników	Od 2009 r.

1.4. Stworzenie przyjaznych warunków do tworzenia miejsc pracy na terenie gminy niezwiązanych bezpośrednio z pracą w rolnictwie

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
-----	---------	---	---------------------	-------------------

1.4.1.	Opracowanie wykazu istniejącej i uzasadnionej ekonomicznie pozarolniczej działalności gospodarczej w układzie przestrzennym gminy	Jednostka specjalistyczna na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy	Środki pomocowe UE, budżet MiG	2009 r.
1.4.2.	Opracowanie systemu zachęt dla osób chcących podjąć działalność na obszarach rolniczych	Jednostka specjalistyczna na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy	Środki pomocowe UE, budżet MiG	2009 r.

2. Cel strategiczny: Rozwój spółdzielczości rolniczej

2.1. Powstanie zakładów przetwórstwa rolnego

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
2.1.1.	Powstanie Związków Producentów Rolnych	ODR Minikowo, rolnicy	Środki własne rolników	Od 2009 r.
2.1.2.	Tworzenie opartych o współwłasność przedsiębiorstw przetwórczych	ODR Minikowo, rolnicy	Środki własne rolników	Od 2010 r.

3. Cel strategiczny: Pozarolniczy rozwój terenów wiejskich

3.1. Pobudzenie aktywności gospodarczej

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
3.1.1.	Edukacja i doradztwo dostosowane do nowych i zmieniających się warunków	ODR Minikowo, rolnicy	Środki własne rolników	Od 2008 r.
3.1.2.	Zwiększenie dostępności do infrastruktury	Rolnicy, organizacje	Środki własne rolników	Od 2008 r.

		rolnicze		
3.1.3.	Promowanie inicjatywności	Rolnicy, organizacje rolnicze	Środki własne rolników	Od 2008 r.

3.2. Tworzenie dobrych warunków dla istniejących i powstawania nowych firm przez:

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
3.2.1.	Preferencje w podatkach i opłatach lokalnych	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	Od 2009 r.
3.2.2.	Zbrojenie w infrastrukturę terenów dla inwestorów	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	Od 2009 r.

Kierunek priorytetowy: NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA

1. Cel strategiczny: Rozwój infrastruktury technicznej

1.1. Zwodociągowanie miasta i gminy

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.1.1.	Budowa stacji uzdatniania wody w Boguchwale	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2007-2009
1.1.2.	Rozbudowa stacji uzdatniania wody w Skępem	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2007-2009
1.1.3.	Modernizacja stacji uzdatniania wody w Wólce	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2009 r.

Urząd Miasta i Gminy w Skepem

1.1.4.	Budowa sieci wodociągowej z przyłączami Łąkie, Franciszkowo, Radziochy, Lubówiec, Narutowo, Jarczewo, Kierz, Kobrzyniec Stary, Bógzapłać	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2007-2009
1.1.5.	Budowa sieci wodociągowej z przyłączami Ławiczek, Obóz, Gorzeszyn, Huta, Żagno, Pokrzywnik.	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009-2010
1.1.6.	Budowa sieci wodociągowej z przyłączami Kukowo - Guzowatka – Koziółek	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2009-2010

1.2. Kanalizacja gminy

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.2.1.	Rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Skepem	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe EOG	2007-2008
1.2.2.	Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Skepe - III etap	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2008-2009
1.2.3.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2007-2010 (kontynuacja w kolejnych latach)
1.2.4.	Modernizacja pompowni ścieków	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2008 r.
1.2.5.	Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowościach Wólka i Szczekarzewo oraz na terenach rekreacyjnych wokół jeziora Łąkie.	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2011-2013

1.3. Budowa i modernizacja dróg, chodników oraz obiektów mostowych

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
DROGA KRAJOWA				
1.3.1.	Poszerzenie drogi krajowej nr 10	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	Budżet GDDKIA, środki pomocowe UE	2008 r.
1.3.2.	Przebudowa drogi krajowej nr 10	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	Budżet GDDKIA, środki pomocowe UE	2011-2012
DROGI WOJEWÓDZKIE				
1.3.3.	Modernizacje i remonty dróg wojewódzkich	Zarząd Dróg Wojewódzkich	Budżet województwa, środki pomocowe UE	Od 2008 r.
DROGI POWIATOWE				
1.3.4.	Modernizacje i remonty dróg powiatowych	Zarząd Dróg Powiatowych	Budżet powiatu, środki pomocowe UE	Od 2008 r.
DROGI GMINNE				
1.3.5.	Odnowa ulicy Prostej	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2010 r.
1.3.6.	Modernizacja ulicy Sportowej	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2009 r.
1.3.7.	Odnowa ulicy Okopowej i Zielonej	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2009 r.
1.3.8.	Przebudowa drogi Ławiczek – Huta	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2008-2009
1.3.9.	Przebudowa drogi Łąkie – Franciszkowo	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2008-2009
1.3.10.	Przebudowa drogi w miejscowości Sarnowo	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2009 r.
1.3.11.	Odnowa ulicy Akacyjowej, Jarzębinowej, Klonowej i Lipowej	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2009 r.
1.3.12.	Odnowa ulicy Brzozowej, Jodłowej i Sosnowej	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2010 r.
1.3.13.	Przebudowa dróg gminnych nr 170337C Kukowo-Adamowo i 170338C Kukowo-Czermno w miejscowości Kukowo	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2008-2009
1.3.14.	Przebudowa – modernizacja ulicy Zielonej i	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2007-2008

Urząd Miasta i Gminy w Skępem

	ulicy Jeziornej			
1.3.15.	Odnowa ulicy Przemysłowej i Wiśniowej	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2010 r.
1.3.16.	Przebudowa drogi Moczadła – Grabówiec	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2008 r.
1.3.17.	Odnowa ulicy Grzybowej	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2009 r.
1.3.18.	Remont 2 mostów w miejscowości Żuchowo	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2008 r.
1.3.19.	Rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2008 r. (kontynuacja w kolejnych latach)
1.3.20.	Budowa i remont chodników	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2008 r. (kontynuacja w kolejnych latach)

1.4. Gospodarka odpadami

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.4.1.	Budowa składowiska odpadów komunalnych w Lubówcu	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009 r.
1.4.2.	Rekultywacja składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Skępem	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2007-2010

2. Cel strategiczny: Rozwój infrastruktury społecznej

2.1. Rozbudowa bazy oświatowej

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
-----	---------	---	---------------------	-------------------

Urząd Miasta i Gminy w Skępem

2.1.1.	Termomodernizacja stropodachu i elewacji w SP Skępe	Szkoła Podstawowa w Skępem	Budżet MiG	2008-2009
2.1.2.	Budowa ogrodzenia SP Skępe	Szkoła Podstawowa w Skępem	Budżet MiG	2009 r.
2.1.3.	Termomodernizacja i wykonanie elewacji w SP Łąkie	Szkoła Podstawowa w Skępem	Budżet MiG	2009 r.
2.1.4.	Budowa parkingu przy SP Skępe	Szkoła Podstawowa w Skępem	Budżet MiG	2009 r.
2.1.5.	Utwardzenie placu przed SP Skępe	Szkoła Podstawowa w Skępem	Budżet MiG	2009 r.
2.1.6.	Wykonanie elewacji szkoły i budynku gospodarczego w SP Czermno	Szkoła Podstawowa w Czermnie	Budżet MiG	2009 r.
2.1.7.	Rozbudowa Szkoły Podstawowej w Skępem – II etap	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009-2010
2.1.8.	Termomodernizacja stropodachu i elewacji w Przedszkolu nr 1 w Skępem	Publiczne Przedszkole nr 1 w Skępem	Budżet MiG	2008 r.
2.1.9.	Termomodernizacja stropodachu Szkoły Podstawowej w Wólce	Szkoła Podstawowa w Wólce	Budżet MiG	2009 r.

2.2. Rozbudowa bazy kulturalnej

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
2.2.1.	Modernizacja remizy OSP w Wiosce	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009 r.
2.2.2.	Modernizacja remizy OSP w Józefkowie	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009 r.
2.2.3.	Modernizacja remizy OSP w Skępem	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2009-2010

Urząd Miasta i Gminy w Skępem

2.2.4.	Modernizacja remizy OSP w Wólce	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009 r.
2.2.5.	Modernizacja remizy OSP w Kukowie	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009 r.
2.2.6.	Modernizacja remizy OSP w Łąkiem	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009 r.
2.2.7.	Modernizacja remizy OSP w Żuchowie	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009 r.
2.2.8.	Modernizacja remizy OSP w Hucie	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009 r.
2.2.9.	Modernizacja remizy OSP w Jarczewie	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009 r.
2.2.10.	Budowa biblioteki wraz z reaktywacją Gminnego Ośrodka Kultury	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009-2010

2.3. Rozbudowa bazy sportowej

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
2.3.1.	Budowa boiska szkolnego	Szkoła Podstawowa w Skępem	Budżet MiG	2009-2010

2.4. Rozbudowa bazy mieszkaniowej

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
2.4.1.	Budowa 20 mieszkań socjalnych (nowych lub na bazie byłej Szkoły Podstawowej w	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2009-2010

Narutowie)			
------------	--	--	--

Kierunek priorytetowy: ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

1. Cel strategiczny: Stwarzanie dogodnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości

1.1. Budowa instytucji oraz podejmowanie działań wspierających rozwój przedsiębiorczości

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.1.1.	Utworzenie Stowarzyszenia Rozwoju Gminy oraz Wspierania Przedsiębiorczości - Fundusz Kredytów Wzajemnych - Lokalny Fundusz Gwarancyjny - Lokalny Fundusz Inwestycyjny - Klub Przedsiębiorczości	Urząd Miasta i Gminy, lokalne firmy	Budżet MiG, składki członkowskie, środki pomocowe dla organizacji pozarządowych	2009 r.
1.1.2.	Stworzenie systemu ulg i preferencji podatkowych wynikających z kompetencji gminy dla promowania samozatrudnienia i kreacji miejsc pracy	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	Od 2009 r.
1.1.3.	Organizacja szkoleń	Urząd Miasta i Gminy, Powiatowy Urząd Pracy w Lipnie	Budżet MiG, budżet PUP, środki osób chcących wziąć udział w szkoleniu, środki pomocowe UE	Od 2009 r.
1.1.4.	Organizowanie i zatrudnienie pracowników z robót interwencyjnych i publicznych	Urząd Miasta i Gminy, Powiatowy Urząd Pracy w Lipnie	Budżet MiG, budżet PUP	Od 2007 r. (kontynuacja w kolejnych latach)
1.1.5.	Promowanie zatrudnienia bezrobotnych przy	Urząd Miasta i Gminy,	Budżet MiG, budżet PUP	Od 2008 r.

	inwestycjach gminnych przez wykonawców prac zamówień publicznych	Powiatowy Urząd Pracy w Lipnie		(kontynuacja w kolejnych latach)
1.1.6.	Udzielenie preferencji podatkowych istniejącym zakładom, które znajdują się w trudnej sytuacji finansowej: - prolongaty spłaty podatku	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	Od 2009 r.

1.2. Promowanie ekonomicznej edukacji wśród młodzieży

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.2.1.	Program edukacji ekonomicznej młodzieży w szkołach	Szkoły podstawowe, Gimnazjum Publiczne	Budżet MiG, środki pomocowe UE	Od 2008 r.

1.3. Promocja miasta i gminy

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.3.1.	Organizacja imprezy promującej przedsiębiorczość	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki sponsorów	Od 2009 r.

Kierunek priorytetowy: ROZWÓJ TURYSTYKI NA OBSZARACH WIEJSKICH (AGROSTURYSTYKI, REKREACJI, TURYSTYKI TRANZYTOWEJ)

1. Cel strategiczny: Podnoszenie walorów środowiska naturalnego i wykorzystanie go do rozwoju gospodarczego miasta i gminy

1.1. Zachowanie czystości i estetyki środowiska

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.1.1.	Zorganizowanie konkursów ekologicznych	Urząd Miasta i Gminy, lokalne firmy	Budżet MiG, środki sponsorów	Od 2009 r.

1.2. Ochrona zasobów leśnych

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.2.1.	Zalesianie nieużytków	Rolnicy	Środki prywatne, środki pomocowe UE	Sukcesywnie

2. Cel strategiczny: Rozbudowa bazy turystycznej

2.1. Rozbudowa bazy rekreacyjnej

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
2.1.1.	Zagospodarowanie okolic Jeziora Wielkiego i Małego oraz Parku Borek	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009-2010
2.1.2.	Budowa pomostów kąpielowych nad Jeziorem Łackim	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009-2010

3. Cel strategiczny: Stworzenie zintegrowanego programu turystycznego miasta i gminy

3.1. Tworzenie nowych miejsc pracy poprzez rozwój gospodarstw agroturystycznych

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
3.1.1.	Opracowanie studium możliwości rozwoju agroturystyki	Jednostka specjalistyczna na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy	Środki pomocowe UE, budżet MiG	2009 r.
3.1.2.	Zorganizowanie cyklu szkoleń dla gospodarzy chcących rozpocząć działalność agroturystyczną oraz zapewnienie pomocy doradczej	ODR Minikowo	Budżet ODR	Od 2008 r.
3.1.3.	Rejestracja gospodarstw agroturystycznych	ODR Minikowo	Budżet ODR	Od 2008 r.
3.1.4.	Ścisła współpraca gospodarstw agroturystycznych i kwaterodawców z Stowarzyszeniami agroturystycznymi i samorządem lokalnym	Urząd Miasta i Gminy, przedsiębiorcy prowadzący działalność agroturystyczną	Budżet MiG, środki prywatne	Od 2008 r.
3.1.5.	Wspólna promocja oferowanego pakietu specjalistycznego usług	Urząd Miasta i Gminy, specjalistyczna jednostka/firma	Środki prywatne	Od 2009 r.

3.2. Działania zmierzające do pozyskania inwestorów zainteresowanych zagospodarowaniem atrakcyjnych turystycznie terenów

Lp.	Zadania	Instytucje odpowiedzialne za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji
3.2.1.	Opracowanie cyklicznych imprez kulturalno	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2008 r.

Urząd Miasta i Gminy w Skępem

	promocyjnych popularyzujących gminę			
3.2.2.	Opracowanie systemu preferencji dla przedsiębiorców inwestujących w rozwój turystyki	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	Od 2009 r.
3.2.3.	Opracowanie wykazu atrakcyjnych terenów do zagospodarowania	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG	2008 r.
3.2.4.	Nawiązanie współpracy z zagranicznymi gminami	Urząd Miasta i Gminy	Środki pomocowe UE	Od 2009 r.
3.2.5.	Wybudowanie ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych	Urząd Miasta i Gminy, PTTK o/Toruń	Budżet MiG	Od 2008 r.
3.2.6.	Odnowienie elewacji budynków w rynku w Skępem	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki sponsorów, środki prywatne	Od 2010 r.
3.2.7.	Odnowa centrum Skępego	Urząd Miasta i Gminy	Budżet MiG, środki pomocowe UE	2009 r.

VI. MONITORING

Zapisy zawarte w „Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Skępem” muszą podlegać weryfikacji w zależności od zmiany warunków działania, w tym finansowych, tempa i skuteczności preferencji lokalnych.

Aktualizacji mogą podlegać więc tak cele strategiczne, operacyjne jak i zadania. Aby aktualizacja taka była prawidłowa należy stworzyć system monitoringu.

Powinien obejmować on tak badanie procesów społeczno - gospodarczych zachodzących w mieście i gminie jak i stopień osiągnięcia celów i realizacji zadań zapisanych w Strategii.

Proponowane dane do potrzeb monitoringu to:

- rynek pracy,
- wynagrodzenia,
- szkolnictwo,
- poziom i kierunki inwestycji,
- kierunki rozwoju i efektywność podmiotów gospodarczych,
- kierunki rozwoju i efektywność rolnictwa,
- stan ochrony środowiska,
- stan rozwoju turystyki i agroturystyki.

Proponowany zestaw ma charakter podstawowy i powinien ulegać uzupełnieniu w zależności od złożoności i kierunków przebiegu procesów rozwojowych w mieście i gminie.

Osobami odpowiedzialnymi za realizację strategii są następujące osoby:

- Burmistrz Miasta i Gminy;
- Sekretarz Miasta i Gminy;
- Skarbnik Miasta i Gminy;
- Przewodniczący Rady Miejskiej w Skępem;
- Przewodniczący Komisji Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Przestrzennego i Gospodarki Finansowej Rady Miejskiej w Skępem;
- Przewodniczący Komisji Oświaty, Kultury, Zdrowia i Sportu Rady Miejskiej w Skępem;
- Przewodniczący Komisji Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Porządku Publicznego Rady Miejskiej w Skępem;
- Przewodniczący Komisji Budownictwa, Mienia Komunalnego i Usług Rady Miejskiej w Skępem;
- Dyrektor Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Skępem;
- Kierownik Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Skępem;
- Dyrektor Szkoły Podstawowej im. Gustawa Zielińskiego w Skępem;
- Dyrektor Gimnazjum Publicznego w Skępem;
- Dyrektor Szkoły Podstawowej w Wólce;
- Dyrektor Szkoły Podstawowej w Czermnie;
- Dyrektor Publicznego Przedszkola Nr 1 w Skępem.

VII. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1. Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Toruń, 2000;
2. Dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego (www.stat.gov.pl);
3. Publikacje prezentujące wyniki Powszechnego Spisu Ludności 2000 r.;
4. Publikacje prezentujące wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 1996 r.;
5. Raport o stanie środowiska Województwa Kujawsko-Pomorskiego w 2006 r., Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Bydgoszcz, 2007;
6. Dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Lipnie;
7. Ankiety przeprowadzone wśród mieszkańców Miasta i Gminy Skępe;
8. Wywiady pogłębione z mieszkańcami Miasta i Gminy Skępe;
9. Dane z Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Skępe;
10. Wywiady z władzami Miasta i Gminy Skępe;
11. Pozostałe dane uzyskane z Urzędu Miasta i Gminy w Skępem.

SPIS TREŚCI

I. Wstęp	3
II. Metodyka prac	4
II.1. Etapy prac	4
II.2. Prace nad tworzeniem strategii rozwoju	5
II.3. Kalendarium prac zespołu	5
III. Diagnoza obecnego stanu Miasta i Gminy Skępe	6
III.1. Położenie	6
III.2. Środowisko przyrodnicze	9
III.2.1. Budowa geologiczna i surowce mineralne	9
III.2.2. Rzeźba terenu	9
III.2.3. Klimat	10
III.2.4. Gleby	12
III.2.5. Stosunki wodne	14
III.2.6. Świat roślinny i zwierzęcy	17
III.3. Sytuacja demograficzna	18
III.3.1. Liczba ludności i jej zmiany	18
III.3.2. Ruch naturalny	19
III.3.3. Ruch migracyjny	22
III.3.4. Bezrobocie	24
III.3.5. Struktura płci i wieku ludności	26
III.4. Infrastruktura techniczna	27
III.4.1. Infrastruktura drogowa	27
III.4.2. Wodociągi i kanalizacja wraz z systemem odprowadzania ścieków	29
III.4.3. System zbiórki odpadów	34
III.5. Infrastruktura społeczna	35
III.5.1. Edukacja i wychowanie	35
III.5.2. Opieka zdrowotna	36
III.5.3. Kultura	37
III.6. Sytuacja gospodarcza	38
III.6.1. Rolnictwo	38
III.6.2. Działalność gospodarcza	41
III.6.3. Wsparcie biznesu i działalności gospodarczej	42

III.7. Budżet Miasta i Gminy	44
III.8. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego	48
III.8.1. Ochrona przyrody i krajobrazu	48
III.8.2. Walory turystyczne	50
III.9. Turystyka	51
IV. Socjologiczna charakterystyka społeczności lokalnej	55
V. Założenia rozwoju Miasta i Gminy Skępe	59
V.1. Wnioski z diagnozy	59
V.2. Misja – opis wizji	61
V.3. Priorytetowe kierunki rozwoju Miasta i Gminy	61
V.4. Analiza zbiorcza SWOT dla Miasta i Gminy Skępe	65
V.5. Analizy sektorowe SWOT	66
V.6. Scenariusze rozwoju	69
V.7. Cel główny	70
V.8. Cele strategiczne, cele operacyjne, wskazanie zadań i projektów wdrożeniowych	70
VI. Monitoring	96
VII. Materiały źródłowe	97